

VRE
MEA

MARCEL PETRIȘOR

TRECUTE VIETI DE DOMNI DE ROBI ȘI DE TOVARĂȘI

FID

Roumain

*FAPTE, IDEI,
DOCUMENTE*

Coperta colecției: Silvia Colfescu

Redactor: Flori Stănescu

Tehnoredactor: Cristina Cantacuzino

Copyright © Marcel Petrișor, 2008

MARCEL PETRIȘOR

**TRECUTE VIEȚI DE DOMNI,
DE ROBI ȘI DE TOVARĂȘI**

**EDITURA VREMEA
BUCUREȘTI
2008**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

PETRIȘOR, MARCEL

Trecute vieți de domni, de robi și de tovarăși / Marcel
Petrișor. - București : Vremea, 2008
ISBN 978-973-645-297-0

94(=135.1)(100)

NOI CUNOȘTINȚE

ABIA INTRAI, împins din spate cu o mișcare deloc delicată, în încăperea nu prea voluminoasă, și de pe patul metalic de jos, peste care mai erau încă două suprapuse, se ridicară sfioase niște făpturi cam răvășite la trup și tot pe atâta, probabil, și la suflet.

– Sunt colonelul M.! mi se prezentă primul și cel mai înalt dintre cei doi, încercând parcă să ia o poziție de drepti, ca la cazarmă. Iar el este inginerul..., adăugă el, arătând spre cel mai scund și chel de alături.

– Inginerul N.! se auzi atunci vocea celui ce nu se prea grăbise să-și spună numele.

Și în ochii lui ca de pisică sălbatică luciră două scânteii atât de verzi încât mă străbătură ca o furculiță, de parc-aș fi fost o bucată de friptură gata de a fi înghițită.

În sinea mea, uitând complet unde sunt și de ce fusesem zvârlit lângă ei, parcă-mi venea să spun: „Ei, și? ce mă privește?” Dar nici un sunet nu-mi ieși din gură.

Cei doi mă priveau însă curioși. Curioși să afle cine sunt și mirați că se pomeniseră cu-n intrus, în spațiul lor atât de înghesuit.

Ca să le dau o oarecare satisfacție, față de curiozitatea întâipărită pe chipurile lor, le spusei numele meu. Identitatea mea nu păru deloc să-i încânte.

Eu... ce să mai fac? Îi întrebai doar unde ne aflăm.

Cei doi, privind mirați unul la altul și părând compătitori în sinea lor, îmi răspunseră scurt:

– Rahova!

Denumirea asta nu-mi spunea mare lucru, așa că cei doi adăugară într-un glas:

– În arest!

Urmă iar o tăcere plină de așteptarea unui cuvânt din

partea mea. Eu priveam în sus, spre tavanul care părea că vrea să mă strivească.

– Hei! până acolo mai e! Acolo stau cei de sus! schiță un fel de explicație colonelul, ridicând discret un deget spre tavanul la care priveam. Toți suntem chemați acolo! mai adăugă el. Nimeni din cei aduși aici nu scapă! Ai să vezi și dumneata pe unde o să fii chemat, dacă tot ai venit aici.

Inginerul mă privea în continuare, cu aceeași privire care, din verde, dăduse în siniliu.

– Ei, venit! N-am venit eu aici, am fost adus și încă pe sus!

Și privirile îmi zburară spre cele trei paturi suprapuse și spre o fereastră acoperită cu niște scânduri prin care lumina venea foarte drămuț.

– Acolo n-avem voie să ne uităm, ca să nu vedem ce-i afară! se grăbi colonelul să mă prevină. Și se vedea, din privirile lui, că voia să-mi dezleg și eu odată limba, cu indiferent ce spovadă. Alături, tot atât de nerăbdător și de sfredelitor, cu ochii lui de linx, se arăta și inginerul. Colonelul își răsuci capul în sus, spre al treilea pat, de parcă ar fi vrut să mă invite într-un fotoliu de orchestră.

Neavând de gând să le satisfac dorința, am încercat să mă așez pe patul de jos, pat cu o saltea învelită într-un cearceaf cenușiu și o pătură cazonă uzată.

– Țasta-i al meu! exclamă colonelul, punând mâna pe bara de metal a patului.

– Și Țasta-i al meu! completă inginerul, punând-o pe a lui pe cel de deasupra.

„Un acut simț al proprietății”, îmi zisei. „Și în ce condiții! Dar...”

Nici un dar, căci în ușa micuței încăperi, trosnită la o parte, se ivi un ins îmbrăcat într-o uniformă kaki, cu epoleți aurii și cu păslari în picioare, agitând în mână un fel de ochelari de sudor.

– Ia-i! răcni el întinzându-mi-i cu „generozitate”.

Ezитай, gândindu-mă că doar n-o trebui să mă apuc de sudat. Îmi fusese de-ajuns eșarfa cu care fusesem legat la ochi, când fusesem adus la necunoscuta adresă.

– Ia-i, că mergi sus! îmi șopti în ceafă colonelul.

Așa că-i luai, cu un gest mecanic, de parcă m-ar fi împins ceva de la spate.

OCHELARII NEGRI îmi fură strânși atât de tare pe ochi, încât mi se păru că pășesc orbește printr-un labirint, de-a lungul căruia, din când în când, o voce mă prevenea că voi avea de urcat câteva trepte, să cobor altele, apoi s-o iau la stânga sau la dreapta, și iar într-o parte, de parc-ar fi trebuit să străbat un spațiu altfel dimensionat decât cel tridimensional cu care eram obișnuit. Până la un moment dat când, oprit brusc, mă pomenii cu ochelarii smulși de pe ochi, în fața unui obstacol de care nu fusesem prevenit. Era o ușă, pe care mi-o deschise, cu aceeași mână cu care-mi strânsese căpăstrul ochelarilor pe ochi. Am fost proiectat deodată în fața unei lumini care mă orbi pe loc. Din mijlocul ei, sau, poate, din întunericul din spatele ei, se auzi o voce guturală care mă invită să stau.

Dar unde să stau, dacă nu vedeam nimic?

– Acolo unde te afli! răcni vocea, de parc-ar fi vrut să mă bată-n cuie pe loc.

– Da' pe ce?

– Pe picioarele pe care-ai venit!

– N-am venit eu; am fost adus... murmurai, ținându-mi brațul drept îndoit în fața ochilor orbiți de lumină.

– Și pentru ce ai fost adus?

– Păi, să spună cei care m-au adus... încercai eu să leg un fel de comunicare cu interlocutorul meu nevăzut.

– Pentru păcatele tale! îmi răspunse răstit nevăzutul.

Parc-aș fi fost la Judecata din Urmă, silit să răspund unui judecător pe care nu-l puteam vedea.

Mai așteptai un pic, întrebându-mă despre ce păcate știute sau neștiute putea fi vorba: cu gândul sau cu fapta? Cu voie sau

fără de voie? Ale mele sau – de ce nu? – ale părinților, bunicii-lor sau străbunicilor? Da' parcă nu eram încă mort, ca să fi ajuns la judecata finală!

– Numele și prenumele, tata, mama și domiciliul! se auzi iar vocea poruncitoare și guturală a interogatorului.

– Da' cu ce drept mă întrebați toate astea, când cei care m-au adus aici știu foarte bine cum mă cheamă și unde locuiesc?

– Cu asta! îmi răspunse anchetatorul, trântindu-mi un pumn în moalele capului.

Apoi, ridicându-mă de unde mă prăbușisem, prin ploaia de stele verzi care-mi jucau în fața ochilor, am încercat să-mi văd adversarul, întrebând:

– Da' asta ce-a mai fost?

– Doar începutul! îmi răspunse cel ce mă lovise. Și apoi: Du-l jos! pe un ton și mai poruncitor, către un alt însoțitor nevăzut.

– De-ajuns, pentru noaptea asta! Am făcut doar cunoștință! rosti vocea, ceva mai potolită.

„Ce chestie! gândii. Jos, sus și iar jos!”

Oricum, am fost iar apucat de braț și înzestrat cu aceiași ochelari orbi.

– Haide! mi se șopti la ureche.

– Unde? încercai să-l întreb pe cel ce mă luase de braț. Vorbă aruncată-n gol, căci nu primii nici un răspuns.

Ce să fac? Ce să mai zic? Cum să mă opun? Pornii, indiferent spre unde mă duceau...

AJUNS ÎN ACELAȘI LOC de unde plecasem, adică în „josul” de unde fusesem luat „sus” la interogatoriu, după ce-mi fură smulși ochelarii și după ce primii încă un imbold deloc delicat în fund, mă pomenii la capul paturilor celor doi – colonelul și inginerul – care mă priveau deloc binevoitori. Fuseseră treziți de izbitura brutală a ușii de metal ce se închisese în urma mea.

– *Sîr na paramanscom masle!*¹ bombăni inginerul, încercând să readoarmă, sub pătura cenușie de pe patul de deasupra colonelului.

„O fi un fel de blestem!” îmi zisei. Un fel de „colac peste pupăză” sau „asta ne mai trebuia”, adică să le pic eu pe cap...

Nedumerirea mea la cele auzite în rusește îl făcu pe colonel să-mi strige:

– Urcă iute în patul al treilea și-nchide ochii, să nu-ți fugă somnul, că nu mai avem decât câteva ceasuri de dormit! Și vezi cum te așezi! Să nu tragi pătura peste ochi, că iar ne scoală caraliul! Și-o să mai ai de-a face și cu...

Și arătă cu degetul în sus, spre inginer, căruia se sfii să-i pronunțe numele.

Ciudați mai erau colegii mei de celulă! Mai ales inginerul, da' ce puteam face? Nu prea aveam chef să mă supun, dar nici să rămân în picioare, între paturi, nu puteam. Așa că sării în al treilea pat, cu o mișcare de pisică de care mă mirai și eu. Mă întinsei pe spate, cu mâinile pe piept, cu ochii în tavan și cu gândurile aiurea.

„M-au arestat, m-au adus aici, m-au băgat într-o celulă cu doi necunoscuți, apoi m-au scos, m-au dus undeva, sus, m-a ciomăgit un idiot pe care nici nu-l puteam vedea, m-a făcut să văd stele verzi, pentru ca, apoi, să fiu iar coborât sub tavanul ăsta care parcă stă să mă strivească, de parcă nu mi-ar fi fost de-ajuns o lovitură... Da' să nu mă mai gândesc, că altfel...” Și, cufundându-mă în acel altfel, nu mai simții nimic.

PÂNĂ CÂND mă trezii smuls din somn de o izbitură în ușa celei și de strigătul „Deșteptarea!”, însoțit de un ghionț de dedesubtul meu, dat de inginer.

– Iute! Jos! Că altfel o pățim! ne îndemnă colonelul pe amândoi. Grăbiți-vă, că altfel...

– Altfel, ce? se răsti îmbufnat inginerul. Ți-e frică și de

¹ Mama mă-sii! pe rusește (n.a.)

umbra dumitale! Cine știe ce fel de colonel ai fi fost sau nici n-ai fi ieșit din birou, cu gradul pe care l-ai avut! Mă și mir că te-au băgat la „criminali de război”! Vai de lume și de cei ce ți-or fi picat în labă!

– Domnule! strigă furios, dar solemn, colonelul. Pe mine să nu mă insulti, că...

– Că ce? rânji inginerul, proțăpindu-se în fața lui cu ochii sticlind și cu pumnii strânși.

N-am putut rămâne indiferent și m-am interpus între ei, strigându-le amândurora:

– Se poate, domnilor?

– Ești martor! țipă colonelul. Și, întorcându-se spre mine, continuă: În fiecare dimineață se scoală cu c... în sus și mă insultă! Probabil că are ceva pe suflet și nu vrea să „transpire” sus, d-aia se tot dă la mine. Nu degeaba vor aștia să-l împuște pentru canal!¹

– Canalie! răcni inginerul, dând să-l ia de piept.

– Da! O să te spânzure! continuă colonelul. Că cine știe ce-ai făcut acolo, cu cei de teapa ta!

– Ptiu, jigodie! îl scuipă inginerul. Dar scuipatul se opri pe haina mea, ca răsplată pentru amestecul în ceea ce nu mă privea.

Totuși, iminenta încăierare nu se produse. De ce? Nu știu decât că în mine se trezise o curiozitate de nestăpânit. Cine erau, de fapt, cei doi? De ce se aflau acolo? De ce fuseseră puși împreună și ce aveau de împărțit, dis-de-dimineață?

O curiozitate pe care voiam neapărat să o satisfac cât mai repede. Dar n-am reușit, căci ușa celulei se deschise bubuind iar și un subofițer de pază anunță:

– Numărul!

Un alt ofițer – probabil cel din tura de noapte – ne numără, predându-ne „numărați” celui din tura următoare.

Ușa se închise cu o nouă trosnitură, după care urmară alte-

¹ Canalul Dunăre-Marea Neagră, la care, în epocă, au muncit forțat mulți deținuți. (n.a.)

le, și altele, de la celelalte celule, până ce urechile ciulite ale celor doi se destinseseră, urmând ca cearta să continue și-ncăierarea să se producă.

Nu se întâmplă însă, nici una, nici cealaltă, căci colonelul M. se așeză oftând la locul lui, pe patul de jos, cu mâinile pe genunchi și cu ochii ținți la vizeta din mijlocul ușii, gata să dea explicații pentru poziția lui incomodă:

– Ăsta-i regulamentul! șopti el, dând discret din umeri.

Șapte ore de somn și apoi poziția asta, vreme de optsprezece ore, fără să-nchizi un ochi; un ieșit dimineața la WC și *vabou*¹, între timp, ceaiul, „cafeaua” sau terciul, iar, până la ciorba de amiază, veghe, meditație, tremur și anchetă cât încape. După masă, iar anchetă, ieșit la WC, apoi cina de arpaș, „numărul” de seară, așteptare, anchetă cu răcnete și vaiete, discuții cu cei de jos, certuri sau povestiri, până la stingerea de la zece și, după aceea, somn sau, din nou, chinurile eventualelor anchete nocturne. Ce mai rămânea până la deșteptarea de dimineață era pentru regrete sau coșmaruri. Și colonelul, după toată înșiruirea regulamentului, amuți în poziția reglementară. Părea o statuie de erou necunoscut, prefăcut în stană de piatră.

În schimb, inginerul, nepăsător la vorbăria colonelului, nu înceta să-l insulte cu tot felul de vorbe grele. Doar că bariera pe care o puneam, între el și colonel, era de netrecut și încăierarea fu evitată. Asta, până când inginerul, tot mai mânios, se repezi și la mine urlând:

– Ce te amesteci unde nu-ți fierbe oala? adăugând în rusește: Tî papal cac cur vo șciuh! Bijî!²

– M-aș căra eu, domnule, dar unde și cum? îi răspunsei, întinzând mâinile între patul de fier și perete. Dar văd că știi rusește, așa că ce-ar fi dacă, în loc să aud tot ce-am auzit, ne-am apuca mai temeinic de rusă? Aș vrea să-nvăț mai bine limba, că la școală știi cum e: doar teorie și reguli...

¹ Prescurtarea de la *lavabou* (n.a.)

² Ai picat ca cocoșu-n ciorbă! Piei din fața mea! (n.a.)

– Cu mine să-nveți rusă? Da' ce-s eu, tălmaci, profesor? Îmi răspunse inginerul, oprindu-se din invective.

Doar pentru o clipă, căci, după aceea, îi făcu colonelului o biografie completă, în timp ce nenorocitul stătea înțepenit pe poziție, nemișcând decât, din când în când, pleoapele.

– Asta a fost elita armatei române! Niște lași care, odată înfrânți, nu mai au nici măcar curajul să-și înfrunte călăii! Ia uite-te la colonelul ăsta!

– Și toți cei căzuți pe frontul de Est, domnule inginer? Cu ăia ce-i? Tot lași? Au ajuns cu miile până-n Caucaz.

– Și s-au mai întors de-acolo?

– După câte știu eu, da, chiar dacă nu toți care au pus piciorul pe Elbruz sau pe Volga. Oricum, s-au mai întors unii care au și povestit...

– Soldații, poate, gradele inferioare, nu vârfurile care au stat, ca domnul colonel al nostru, în spatele frontului, la manutanță, sau în cine știe ce comenduri.

– Mda, dar frontul, oricare ar fi fost el, trebuia să fie condus de strategii care nu se puteau expune în primele linii. Doar am avut și eu rude, ofițeri superiori, care n-au pierit, deși au fost în primele rânduri.

– Și azi ce fac? Nu cumva au ajuns pe-aici?

– Pe-aici, nu știu, dar prin cealaltă lume, da, mulți dintre ei. Dar au mai rămas în viață și altfel de martori, care povestesc și altceva decât înfrângeri...

– Atenție, tinere! se auzi glasul colonelului din poziția lui cea neclintită. Domnul vrea să te tragă de limbă și atunci... să te ții anchetă! Așa că vezi ce-ți iese din gură în fața lui...

Și colonelul întoarse capul spre inginer, sfidând orice primejdie ce s-ar fi putut abate asupra lui, de-o parte sau de cealaltă a ușii.

CA NOU VENIT în celulă, auzind ciorovăielile și calomniile lor, vreme de o clipă, n-am știut ce să fac. Dacă o fi fost adevărat ce zicea colonelul despre inginer și acesta despre co-

lonel? Ce bălăcăreală! Parcă mă aflam sub un duș rece. Între cine mă pomenisem și unde intrasem? Tot ce-mi auzeau urechile parcă venea din altă lume!

Mirarea și nedumerirea mea, însă, îl făcuseră pe inginer să schimbe vorba. Ca și cum ar fi uitat ce spusese până atunci, se oferi deodată să-mi dea o lecție de limbă rusă.

Da' ce să mă mai intereseze pe mine lecțiile de rusă, când auzisem atâtea din gura lui? Parcă mă cuprinseseră frigurile. Pe de altă parte, curiozitatea îmi fusese în parte satisfăcută. Începusem să înțeleg că oamenii puteau fi și altfel decât îi credeam eu. Un colonel putea fi și altceva decât o făptură impozantă, în fața căreia să tremure sau să stea drepti soldații veniți din cine știe ce colț de țară; putea fi un om care să stea și el drept în fața altora mai mici sau mai neînsemnați decât el. Ba, chiar și cu mâinile pe genunchi, fără a clipi din ochi, speriat și intimidat de orice zgomot venit de dincolo de ușă și de orice poruncă sau insultă ieșită din altă gură. Cât despre inginerul care știa rusește, care ponegrise armata română, așa cum nu m-aș fi așteptat, și care – după spusele colonelului – m-ar fi putut și turna la anchetă, nu-mi mai venea să zic nimic. Și oferta de a mă învăța mai bine limba rusă, chiar dacă, în prima clipă, mi se păruse generoasă, devenise dintr-o dată o ispită, în spatele căreia cine știe ce se putea ascunde. Mai erau și insultele care-i trădaseră nu numai temperamentul coleric, ci și firea vindicativă.

Și atunci? Ce să mai conteze pentru mine, în viitor, ca auditor sau spectator, titlurile sau spoiala cuiva?

Doar că, pentru mine, experiența abia începuse, iar ceea ce avea să urmeze, aveam eu să mai aflu.

GESTAPO

JOHAN ELTER intrase în celula în care stăteam cu colonelul M. și cu inginerul N., îmboldit și el cu-n șut în spate, ceva mai puțin violent decât cel cu care fusesem eu onorat, la intrare.

Mirarea noastră, a celor trei care ocupam celula – sau mai bine zis a mea – era greu de imaginat. Mi se holbaseră ochii cât cepele – așa mi-a spus, mai târziu Johan însuși – iar ceilalți doi rămăseseră cu gura căscată, semn că până și ei erau destul de novici în universul carceral. Colonelului îi căzuse falca, ridicându-se din poziția reglementară de la marginea patului.

Inginerul N. își reveni cel mai iute, închizând gura și uitându-se pieziș la noul venit.

Că avea sau nu de ce să fie uimit, era treaba lui, la fel și a colonelului, dar mie nu-mi venea să cred că un om de talia celui apărut, de aproape doi metri înălțime, putuse slăbi în așa hal, încât îmbrăcămintea – niște haine care nu mai aveau nici o culoare și nici o formă, pantalon, cămașă, veston sau pulover – să stea pe el ca niște zdrențe spânzurate pe o sperietoare de ciori. Până și suflul ușii închise în urma lui păru că-l îndoaie de spate, când fu aruncat înspre noi.

– Mă numesc Johan Elter! spuse el cu glas limpede, făcând să-i iasă din gură, odată cu vorbele, și luciul de aur al unei danturi perfecte.

Ar fi putut strivi și cuie cu ea – după cum avea să spună tot el – deși fălcile, odinioară puternice, rămăseseră ca niște oase goale, strâmbate de cine știe ce pumni primiți în anchete. De altfel, tot capul – în afara danturii aurii – părea o țeastă cheală, acoperită de o piele cadaverică, sub care, în găurile orbitelor, abia mai licăreau doi ochi aproape stinși. Ochi în care se putea bănuși că se oglindiseră atâtea și atâtea. De altfel, privirea lui cenușie, ațintită când spre unul, când spre altul, îi asigura o cunoaștere perfectă a tot ce-l înconjura. Avea și de

ce, pentru că, după spusele lui mai târziu, lucrase vreme de cinci ani în cadrul Gestapoului. Și o spunea deschis, spre mirarea și spre indignarea mascată a inginerului N.

Dintr-un motiv numai de el cunoscut, colonelul – după ce-i auzi numele – îi oferă patul lui. Johan refuză politicos, cu un *Danke* atât de scurt încât colonelul rămase perplex.

Inginerul N., bănuind că-n fața unui asemenea om n-ar mai putea ascunde nimic și nici spune ceva la adresa cuiva, se retrase în sinea lui, ca un melc în cochilie. Dar tot cu mâna pe patul pe care nu l-ar fi dat nimănui.

Mai rămăsese cel de-al treilea – al meu – spre care Johan își aținti privirea, cățărându-se ca o veveriță. Ceea ce, la drept vorbind, având în vedere slăbiciunea lui, ne ului pe toți.

– Dar acolo e ocupat! murmură colonelul M. privind când spre mine, când spre patul meu.

Nu era atât un reproș, cât un fel de regret că oferta lui fusese refuzată.

Johan zâmbi, lăsând să-i lucească dinții de aur.

– Atunci cobor, zise el, sărind de acolo, cu aceeași agilitate care ne făcu să căscăm și mai tare ochii. Sunt obișnuit, că doar fac pușcărie din 1946. Mai întâi Lubianka și Butîrki, la Moscova, apoi Internele, la București, Jilava și acum Rahova.

Înșirase în așa fel, dintr-o suflare, toate aceste nume de aresturi și de închisori, încât colonelul și inginerul rămaseră muți. Impresia cea mai puternică o făcuse, în mod vizibil, asupra inginerului, care, realizând cu cine avea de-a face, se retrase și mai mult în cochilia lui, murmurând:

– Znacit, vî gavarite na ruscom iazîke?¹

– Jawohl! îi răspunse prompt Johan, adăugând și un „Da!” răspicat.

– Doar a trebuit să învăț de toate, în atâtea ani de anchete! mai spuse el, zâmbind și privindu-l țintă pe inginerul care era tot mai stânjenit.

¹ Adică, vorbiți limba rusă? (n.a.)

Eu, în schimb, îi oferii cu plăcere patul:

– Îl putem împărți, zisei, că-s obișnuit cu înghesuiala din căminele studențești.

– Ne-om înțelege noi... răspunse el, dând binevoitor din cap.

Mie mi se păru că mi se deschide în față o nouă lume, prin care aveam să colind multă vreme, de voie sau de nevoie.

– N-am alt bagaj decât trăistuța aceea pe care am zvârlit-o sus, cu o periută de dință și-o bucată de săpun de rufe. Cred că n-o să ne incomodeze... mai spuse el arătând cu mâna spre patul nostru.

Dădui și eu din cap, de acord cu o companie de la care speram să aflu cât mai multe. Cu ce m-ar fi putut incomoda, când întreaga lui făptură era atât de firavă încât orice suflare putea să-l îndoie?

Doar cu descălțatul era mai complicat, căci Johan Elter nu avea în picioare nici ghete, nici pantofi, nici bocanci, ci un fel de opinci înfășurate în niște obiele cu care părea să facă corp comun.

Dar dexteritatea lui în a se dezbrăca de tot acest mundir¹, pentru a se urca în pat, mă ului. Cum naiba făcea? Nu l-am întrebat, dar, văzându-mi admirația, avea să-mi spună:

– E un fleac, dar se câștigă în ani de încercări. Și asta nu-i nimic! Mai complicat este cu pantalonii, când trebuie să ți-i schimbi fără să ți se scoată lanțurile de la picioare.

– Adică ai purtat și ai făcut și asta?

– Oho! Mai ales în Rusia, la Butfirki, dar și la noi, la Jilava. Da' las' că poate ai să ai ocazia să vezi și să-ncerci și tu astfel de „brățări”.

– Doamne! mă mirai eu. Ce numiri, ce locuri și ce pățanii!

– O să vezi, mai adăugă el. Deocamdată e stingerea și ar fi mai bine să ațipim, că nu se știe ce surprize se pot lăsa, noaptea, peste noi.

¹ Echipament (n.a.)

Ce să mai zic? M-am supus, urmând automat ritualul vieții de celulă, în pat cu Johan Elter, tainicul polițist al celui de-al Treilea Reich.

Și câte mai știa! Și câte mai tănuia, din binecuvântate motive. Că, altfel, cum am mai fi făcut noi cunoștință?

ÎNTR-O NOAPTE, întorcându-mă zdrobit de la o anchetă și auzindu-mă scâncind în somn, mă întrebă ce s-a întâmplat.

Ceilalți doi nu-mi pusese niciodată vreo întrebare despre cum fusese la vreo anchetă. Colonelul era curios, dar se temea ca N. să nu-l toarne. N., la rândul lui, nu voia probabil să se dea în vileag că ar fi fost pus să mă tragă de limbă.

Dar Johan, mai de milă, mai în silă, rupse tăcerea și mă întrebă direct:

– Ce ai? Dacă-mi poți spune, poate că te-aș putea ajuta. Nu ca să te torn, dar ca să te-nvăț să rezști.

– Mă omoară-n bătaie, ca să spun nume de persoane cu care-am avut de-a face.

– Și?

– Păi, cum să spun, când fiecare nume poate însemna un ins arestat, o libertate pierdută?...

– Ascultă, băiete! Să știi de la mine, care am anchetat sute de oameni, la Gestapo: să nu te temi c-ai putea fi ucis în vreo anchetă, atâta vreme cât anchetatorii cred sau bănuiesc că ai mai avea ceva de spus.

– Dar cât oi mai putea rezista?

– Cât o să te țină pielea și cât o să poți să taci, ca să nu te mustre conștiința. Asta-i tot secretul! mai adăugă el.

– Deci, pielea și tăcerea... Hm!

ÎN CELULA NOASTRĂ, însă, în care viața se scurgea când monoton, când cu răcnete și of-uri, inginerul N. – care ba trăgea cu urechea la ce se vorbea în patul de deasupra lui, ba scâncea și el – văzând că Johan îl cam evită, rupse tăcerea și-l întrebă deschis:

– N-ai vrea să-mi spui și mie, odată, clar, cum a fost cu săpunul din grăsimea jidanilor pe care i-ați topit la Auschwitz?

Johan Elter izbucni atunci într-un hohot de râs în care i se văzu toată dantura de aur.

– De ce râzi? îl întrebă, stânjenit, inginerul, care se aștepta la cu totul altceva decât la un hohot de râs.

– De naivitatea sau de reaua dumitale credință, domnule N.

– Rea credință? Atunci, spune-mi ce însemna acel R.I.F. scris pe bucățile germane de săpun? Nu *Reine Judische Fett*?

– O, nu, domnule! Dacă vrei să știi și dacă zici că nu știi numai rusește, ci și nemțește, R.I.F.-ul acela de care ai auzit – că de văzut, nu cred că l-ai văzut – înseamnă, pur și simplu, *Reine Industrielle Fett*!

– Hm! mormăi inginerul, retrăgându-se din fața lui Johan Elter.

La ce s-o fi gândit, numai Dumnezeu putea ști. De altfel, nu mai putu continua discuția, căci fu scos din celulă cu bagaj cu tot, spre bucuria tuturor și mai ales a colonelului M., care cu greu îl putuse „digeră”.

– Ați auzit? zise el. Înainte de a-l lua din celulă, l-au întrebat ce *inițiative* are!

Johan râse:

– Se vede că preiau și ai noștri metoda de identificare moscovită.

– Cum așa, domnule Elter? mai întrebă colonelul.

– În sensul că, pentru o identificare sigură, caralii ăștia care ne transportă de colo, colo, în sus și-n jos, în loc să ne întrebe de nume și de prenume, ne întreabă de inițiale. Or, pentru ei, inițialele se confundă cu *inițiativele* și d-aia ai auzit că l-a întrebat *Ce inițiative ai, bă?*

– Bine! exclamă colonelul, știind pe viitor ce pot însemna aceste *inițiative*.

Și, luând poziția reglementară, se gândi că Johan Elter știa al naibii de multe și mai știa și când și cum să le explice.

PAN POTOŢKI

ÎN UNIVERSUL NOSTRU carceral din Rahova acelor vremi, minuscul domeniu supravegheat de Nea Gogu Băsar, printre domnii, robii și tovarășii care se perindau prin el, Pan Potoŭki se înscrisese în amintirea celor ce-l cunoscuseră – anchetatori și anchetați – ca o istorie aparte.

Istoria unui nobil polonez care, împreună cu familia, cu moșii și strămoșii, cu fiii și nepoții, „supsesse sângele poporului” timp de mai multe vieți. Dar *cum?* Era o întrebare la care răspunsul nu fusese ușor de dat...

Și nu atât nouă, celor ce ne aflam în celulă cu el încă de când fusese arestat, ci sus, la interogatoriu, la cei care-l acuza-seră de așa ceva.

Și iată că, într-o bună dimineată, coborând vânat de bătăile încasate în anchetă, l-am auzit strigând plin de furie:

– Auziți? Vor să le spun eu cum am supt sângele poporului, din moși strămoși, eu care abia am împlinit, nu de mult, șaptezeci de ani! Și-ncă ziceau că l-am supt ca vampirii!

– Și ați avut familie numeroasă, domnule Potoŭki? îl întrebă, întrerupându-i indignarea, Johan Elter, neamțul din celula noastră, care făcea pușcărie încă de când îl prinseseră rușii, în 1945.

– Ce familie numeroasă, domnule? C-abia am scăpat cu viață, eu, nevasta și-un copil, după ce ne-ați invadat domniile voastre. Noroc că ne-am refugiat în România unde – de altfel – ne-am plătit scump azilul, c-am fost ușurați de multe; da' ce să mai spun de bijuterii, că după ce au ajuns rușii aici, era s-o pățim și mai rău. Am scăpat ca prin urechile acului de deportare și de cine știe câte altele, dar...

Și Potoŭki își întrerupse povestea cu un căscat de mai să-și rupă fălcile. Parc-ar fi vrut să ne înghită pe toți și apoi să se prăbușească pe patul lui de jos, ca să doarmă și să nu mai știe de nimeni și de nimic.

Da', parcă putea?

Johan Elter îi atrăsese atenția că *Regulamentul* arestului interzice cu desăvârșire somnul și întinsul pe pat, timp de șaptesprezece ore pe zi.

– Șaptesprezece ore plus obligația de a sta cu ochii țintă la vizetă și mâinile pe genunchi, adăugă Elter, surâzând conspirativ.

– Și noaptea? izbucni, ieșindu-și din sărite, Potoțki. Noaptea?

– Noaptea văd că o petreci sus, la anchetă! răspunse neamțul, ațintindu-și și mai întrebător privirea spre el; invitație subînțeleasă ca să ne povestească și nouă câte ceva din ce se petrecea cu el, acolo, sus...

Nu de alta, dar ceea ce se petrecuse cu celălalt colocatar al nostru – Charles Sponder, englezul, supusul Majestății Sale – știam și noi, și apucase și el să afle.

Carcera și bătaia acestuia ținuseră doar câteva zile, în timp ce calvarul lui, al bietului pan, nu se mai termina...

N-am mai insistat însă nici noi cu întrebările și nici cu vreo aluzie. Mai ales că omul, neputându-se lungi pe pat, stătea cu coatele pe genunchi, cu fața ascunsă între pumni, scoțând din când în când câte un sunet pe care nu știai cum să-l consideri: oftat, suspin sau vaiet înfundat.

– O fi având și el motivele lui să tacă; poate și teama de a fi turnat... comentă Johan Elter, bunul cunoscător al atâtor taine de anchetă. Dar numai după ce, seara, Potoțki fu iar înșfăcat și dus sus, cu ochelarii negri pe ochi.

Ce altceva mai puteam face sau zice noi, cei trei rămași în celulă, după plecarea lui?

Ne continuam presupunerile, în gând, până ne fura somnul sau ne trezea vreun urlat de pe coridorul din fața celulelor noastre.

Se puteau întâmpla atâtea, în universul nostru carceral, știute sau neștiute și poate uneori nici măcar bănuite!

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ, însă, imediat după deșteptarea de la ora 5, ușa celei se deschise larg și pe ea intră – cu un aer dacă nu triumfal, cel puțin suspect de vesel – Pan Potoțki.

Nici urmă, pe chipul lui, de grijă sau de vreo revoltă împotriva interzicerii somnului! Ba, în loc de a căsca trosnindu-și fălcile, aproape că râdea.

– Ce s-a întâmplat, domnule Potoțki? l-am întrebat eu, văzându-l atât de vesel.

Eram cel mai mirat din celulă de ceea ce vedeam, căci ceilalți abia se frecau la ochi pentru a-și lua statuara poziție, cu mâinile pe genunchi și ochii țintă la ușă.

– Am scăpat! exclamă Pan Potoțki, vrând parcă să ne îmbrățișeze de bucurie.

– Plecați? îl întreabă atunci, curios, și Johan Elter. În libertate sau în altă parte? adăugă el, cunoscând prea bine toate tertipurile anchetelor, cu promisiunile și amenințările la care era supusă victima; puțin surprins însă și de tonul cu care se lăuda Potoțki că scăpase.

– Nici pomeneală! exclamă Potoțki. Nu plec niciunde. Poate doar de aici, c-am început să mărturisesc. M-am săturat de bătaie și de nesomn; îmi cădea capul pe masă și ei nu mă lăsau nici măcar să închid ochii, așa că am cedat.

– Să mărturisești? Bine... E de înțeles, după atâtea bâte și nopți de nesomn. Dar ce să mărturisești? întreabă neamțul, din ce în ce mai curios.

– Că am supt sângele poporului! exclamă Potoțki tot mai vesel la gândul că va fi lăsat să doarmă după o astfel de mărturisire.

Ceea ce se și întâmplă, căci paznicul din fața ușii îl anunță, imediat după raportul de dimineață, că avea voie să se întindă pe pat și să doarmă. Iar Potoțki nu se lăsă îndemnat de două ori, că se și prăbuși pe pat, lăsându-ne tot atât de mirați, cu ochii ațintiți nu la vizetă, ci unii la alții.

Cum de-au reușit așa ceva cu el, cei de sus?

– Foarte bine! interveni tot Johan. O fi recunoscut boierul

polonez c-a supt sângele poporului; dar *cum* a făcut-o e întrebarea. N-o să-l trezim însă acum ca să ne spună cum sugea el sânge. Da' când s-o trezi, o s-aflăm noi. Deocamdată, uite c-a și-nceput să sforăie.

– Credeți, domnule Elter? îl întrebai eu.

– Sunt convins! Îmi răspunse neamțul; doar am lucrat atâtea ani în Gestapo.

Până să ne convingem însă și să ne lămurim și noi cum sugea panul polon sângele poporului, mai trecură câteva zile și nopți, în care nenorocitul fu ținut în permanență la anchetă.

Și după ce tot așteptarăm să fie adus odată cu ancheta terminată – că doar își recunoscuse vina! – iată că, într-o dimineață, fu zvârlit iar în celulă, fără îngăduința de a se întinde pe pat, și cu urme de lovituri pe față.

Și nenorocitul încremenise în fundul celei, cu ochii căscați la noi.

– Da' ce s-a mai întâmplat, domnule Potoțki? Că doar ați recunoscut!

– Mă omoară, domnilor! Mă omoară în chinuri, de trei zile și trei nopți, de când m-au luat de aici! Mă omoară, înțelegeți?

– Da' de ce să vă omoare, domnule Potoțki? Doar ați recunoscut c-ați supt sângele poporului, nu? exclamă Elter. Că, după experiența mea de fost anchetator gestapovist și de anchetat ani în șir, vă pot asigura că nici un anchetat nu este ucis până nu se scoate de la el tot ce știe. Așa că probabil mai știți și dumneavoastră ceva ce vor să afle cei de sus, nu?

– Păi, asta e, domnule! strigă Potoțki. Vor „domnii” să știe nu numai că am supt sângele iobagilor mei din Polonia, ci și *cum* l-am supt, *cum* li l-am stors din vene, înțelegeți dumneavoastră?

Și bietul pan, exasperat, aproape că sări la Elter ca să-l ia de piept și să-l convingă de-nghesuiala la care era supus, doar ca să spună *cum* sugea el sângele iobagilor săi.

– Păi, dac-ați recunoscut c-ați supt sânge, era firesc ca pe anchetator să-l intereseze și *cum* ați făcut-o.

– Ești nebun, domnule? Ce? Crezi că-i adevărat c-am supt sânge de om? Am recunoscut ca să scap de bătaie și de nesomn, dar...

– Dar ați recunoscut? Ați recunoscut, ca și cum ați fi recunoscut c-ați cântat. Și acum, vi se cere să explicați și *cum* ați jucat pe respectiva melodie. Problema celui *cum* ați supt sânge este, de fapt, mai importantă decât că l-ați supt. Înțelegeți dumneavoastră?

– Înțeleg, domnule Gestapo, că sunt pierdut și mort! oftă nefericitul pan, lăsând în jos brațele cu care voise să-l apuce de piept pe Elter.

Noi, ceilalți din celulă, rămăsesem cu gura căscată. Raționamentul lui Elter și spaima lui Potoțki ne luaseră piuitul. Ce să mai zicem?

Noroc că din impas ne scoase tot Elter, cu o întrebare adresată lui Potoțki.

– Cine-i anchetatorul dumneavoastră?

– Naiba știe cum îl cheamă, da-i unul tinerel; cred că-i ceva strungar la bază, că mi-a spus c-a fost scos de curând din producție ca să facă o școală de Drept, da' știu eu?

– Și el vă întreabă și insistă să spuneți *cum* ați supt sânge de iobag polonez?

– Da' cine altul, dacă pentru asta a fost pus acolo?

– Și dumneavoastră n-aveți fantezie?

– Ce fantezie să am, că mi-e o frică de el, după cât m-a chinuit, că nu știu ce i-aș face dacă mi-ar pica vreodată în mână...

– Păi, domnule Potoțki, n-ar trebui să vă preocupe faptul că i-ați face sau ce i-ați face dacă și dacă, ci cum să-l convingeți că ați făcut așa ceva fără să vă uideți victimele. Ați priceput ce vreau să spun?

– Mda... murmură Potoțki, strângând din buze și căzând apoi iar în mușenie, cu capul între pumni.

Numai că starea asta dură doar o zi, căci, după noaptea ce urmă și-n care fu iar luat la-ntrebări, întorcându-se în celulă

duș de braț de paznicul ce-i făcu vânt înăuntru, panul izbucni într-un râs nestăvilit.

– Ce-ați mai pățit, domnule Potoțki? îl întrebăram iar, de data asta toți trei în cor. Ce-i cu această bună dispoziție suspectă?

– Nu-i deloc suspectă, domnilor, ci foarte reală! L-am convins pe anchetatorul meu cel tinerel nu doar că sugeam sânge de iobagi, dar că nici nu-i omoram după aceea. Cu cine să mai fi muncit apoi moșia și curtea?

– Da' cum i-ați explicat procesul sângerării fără omor? îl întreabă curios colonelul M., care avusese și el cândva o sfoară de moșie și câteva slugi.

– Simplu, colonele. I-am spus că, dimineața, le luam sângele copiilor mai zdraveni din familie, sânge pe care-l beam la micul dejun; la amiază, veneau la rând părinții din care mai și mușcam, că aveau venele mai tari; iar seara, bunicii; da' ăștia aveau în trup mai mult vodcă decât limfă; ce altceva puteam să mai iau de la ei?

– Și v-a crezut tinerelul? îl întreabă zâmbind Johan Elter.

– Se tot minuna de ce auzea din gura mea, tot explicându-i ce făceam eu cu iobagii. Uneori se speria când auzea că mușcam din părinți, da' ce să-i fac? Se mai întâmpla și așa ceva! Iar de vodca din sângele bătrânilor polonezi mai c-a râs auzind că nici nu-mi prea plăcea. De! Am încercat să-ți urmez sfatul, domnule Elter.

– Mă bucur! zâmbi neamțul. Bine că aluzia mea la fantezie n-a fost zadarnică. Deși, știu eu ce s-o mai putea întâmpla după așa o mărturisire?...

Câteva zile mai târziu, Potoțki fu transferat din turele de noapte la cele de zi. Ture de noapte în care tânărul anchetator nu mai prididise cu scrisul explicațiilor polonezului.

Iar colonelul superior – venit în inspecție, să vadă cum merge ancheta – surprins de tânărul anchetator care-i raporta descoperirile cu suptul sângelui, ce să mai zică? Râse și apoi, furios, ordonă: „Tu, tovarășe, o să mergi să-ți mai completezi

studiile juridice, iar tu, pane polonez, la carceră pentru inducerea în eroare a unui tânăr cadru din M.A.I.

O carceră din care Potoțki ieși țeapăn și cu degetele umflate ca niște cârnați. Și pentru ce? Pentru că un neamț îi stimulase fantezia.

Pe Johan Elter, însă, Pan Potoțki nu l-a mai văzut, dar nici nu l-a mai putut uita; mai ales în clipele de mare „înghesuială” când trebuia să explice *cum* făcea ceea ce nu făcuse niciodată.

JAMAÎS!

CURÂND, rămăserăm singuri. Doar eu și colonelul. Nu credeam să-l mai revăd pe Johan după ce ni-l luaseră din celulă. Ne întrebam ce-o să urmeze. Oare ne-o mai băga pe cineva?

Dar nu ne puturăm duce gândul până la capăt că iar ne pomenirăm că se deschide ușa și pe cine văzurăm, în pragul ei? Tot pe inginerul N.!

Că noi eram surprinși, e drept; dar el abia își ținea firea. Stătea nemișcat, cu bagajul în brațe și nu știa ce să facă. De altfel, nu ne spusese bună ziua, dar nici noi nu-i urasem bun venit. Se uita doar în sus, spre fostul lui pat pe care, între timp, îl ocupasem eu.

– Pofțiți! îl îndemnai eu. Patul e tot acolo!

Și cu degetul îndreptat în sus, îi arătai ultimul pat.

Bucuros de ofertă, se și pregătea să-și ocupe locul, când ușa se deschise din nou și încă un locatar ne fu zvârlit înăuntru.

Era tânăr – părea un băietan, la prima vedere și, spre marea noastră surprindere, fără a scoate un sunet, se și cocoșă în patul de sus, în care mă pregătisem să mă mut, ca să-i las inginerului fostul său loc.

Inginerul îl privi cu răutate, gândindu-se probabil că cine știe ce i-ar putea face, de deasupra lui. Nu zise însă nimic, începând doar să-și așeze lucrurile pe patul al doilea.

Colonelul renunțând la poziția reglementară, cuteză să-l întrebe pe băiat cum îl cheamă. Se ridicase chiar și-n picioare și întinse o mână spre el.

Dar băiatul... nimic! Părea că nu auzise și nici nu-l băgă în seamă.

– Cu tine vorbesc! îi strigă atunci colonelul, scuturându-i marginea patului.

Băiatul... tot nimic.

– Oare-o fi mut? mă întrebă colonelul.

– Știu și eu? Poate...

Inginerul, scărpînându-se-n ceafă, interveni în rusește, arătând cu mâna-n sus:

– Na mostu, vorona sohnnet/Pod mastom vorona mohnet!¹ și mâna i se coborî spre colonel.

Uluit de vorbele și de gestul inginerului, colonelul păru că vrea să se dea înapoi, ca altădată în fața lui Johan, iar, din ochi, voia să întrebe ce înseamnă vorbele acelea ciudate.

Dar până ce să i se facă traducerea, iată că, de sus, din patul în care se cățăraseră, noul venit sări în fața noastră strigând:

– Ia ne vorona, gospoda! Ia Mihail!²

– Aha! Tî gavariș pa ruski?³ îl întrebă inginerul. Vedeți că nu-i mut?

– Ia ruski celovec! își sublinie identitatea băiatul, arătându-se pe sine, cu degetul.

În cele din urmă, îi zâmbirăm toți, uitându-ne unul la altul. Inginerul mai adăugă ceva în rusește, la care Mihail nu-i mai răspunse, reluându-și locul de sus, cu picioarele încrucișate turcește.

– N-ați prea avut succes! îi zisei inginerului, mai mult ca să spun și eu ceva.

– Așa-i, zise inginerul. Dar am vrut să-ți dau ție o lecție de felul în care se întrebuințează prepozițiile în rusește și la ce caz pui substantivele după ele.

– Mulțumesc! zisei.

– Și crezi c-ai înțeles? mă întrebă inginerul.

– Da. E vorba de *na* și *pod*, că *vorona* nu se schimbă, indiferent dacă se udă sau se usucă *pe* sau *sub* pod.

– Tradu-mi și mie, domnule, toată astă șarabia rusească, pe care văd c-o înțelegeți toți trei și eu nu... mă rugă colonelul.

¹ Pe pod se usucă o cioară/sub pod se udă cioara (n.a.)

² Eu nu-s cioară, domnilor! Eu sunt Mihail! (n.a.)

³ Vorbești rusește? (n.a.)

Ce să-i fac? Îi făcui o traducere aproximativă a cuvintelor rusești: că noul venit se numea Mihail – deși asta pricepuse și el – că-i rus și că povestea cu cioara este un truc în rime, pentru înțelegerea cazurilor substantivelor.

– Am zis bine, domnule inginer?

– Exact. Văd că te descurci foarte bine.

– Cu ce mi-a mai rămas de la școală, domnule; dar putem continua, acum, că-l avem și pe Mihail cu noi.

ȘI-NTR-ADEVĂR, am mai continuat câteva zile, în care băiatul a început să-și mai dea drumul la limbă. Și câte ne-a mai povestit, în rusa lui de vagabond, fără opreliști sau complexe!

Inginerul traducea mai mult ce-i convenea lui, iar eu îi traduceam colonelului ce-mi convenea mie.

Fugise bietul – deși el nu se considera deloc „biet” – de undeva, din inima Siberiei. Mai întâi spre Apus, până la granița cu Polonia. Graniță cu și fără *vauvau*, adăugase el, imitând lătratul câinilor de grăniceri. De acolo, mai târziu, o luase tot spre Apus. Îl atrăgea pesemne curiozitatea, spre o lume care, pe de altă parte, îi era indiferentă. Ajunsese astfel la frontiera cu Germania Democrată. Nu știa el ce-i aia, dar o străbătuse până se plictisise de ea. Târâș, grăpiș, trecuse și pe sub sârma ghimpată care despărțea Germania de Cehoslovacia, făcându-și ferfeniță pufoaica de care nu se despărțea nici în somn. Din Cehoslovacia, schimbase direcția spre Sud, spre Ungaria, care-l încântase cu pusta ei asemănătoare cu stepele Rusiei și care-i amintea, probabil, de cea de după Baikal.

Ce nostalgii îl încercaseră prin părțile acelea, cu setea lui de șes, n-am prea priceput. Destul că, în Ungaria, se hotărâse s-o ia din nou spre Răsărit. Neavând însă busolă și rătăcindu-se cine știe cum, cât și pe unde, ajunsese la granița cu România, cam pe la Oradea sau Arad, cărora le zicea *Arodea* și *Orad*.

Izbutise apoi să treacă, Dumnezeu știe cum, târându-se pe fâșia arată dintre sârmele ghimpate ce despărțeau cele două

țări, până într-o localitate de unde se urcase într-un tren de marfă. Mai în vagoane, mai pe sub ele, ajunsese și la București, de unde voia să se întoarcă în țara Sovietelor, prin Galați, la granița de pe Prut – frontieră fără *vauvau*. Acolo îl arestaseră grănicerii români.

Și așa, nemaștiind nici el cum să spună altfel decât ridi-când din umeri, se pomenise în arestul Ministerului de Interne, năucit în băătă, ca să declare ce spionaj făcuse și pentru cine.

El, Mihail, spion!

– Ia ne tac!¹ protesta el, explicând că-i doar „brodiaga”² și fredonând: Podikii stepia za Baikala³, bine cunoscuta melodie de atunci.

Dar cine să-l creadă? Și dă-i! Și bate-l până când, sătui de el și de nebunia lui, anchetatorii îl trimiseseră în arestul de pe Calea Rahovei, unde avea, probabil, să dospească vreme îndelungată.

De câte ori se deschidea ușa celulei, cerea ață ca să-și cârpească pufoaica. Iar când gardianul sau șeful arestului îl întreba în batjocură de care ață, albă sau neagră, arătându-i două mosorele, el răspundea mereu același lucru:

– Eta ne imeiet znacenie, ciornaia ili belaia; pust nitca bâti!⁴

Doar că ață n-a fost niciodată să fie, de nici un fel, pentru bietul Mihail. Dar el o ținea una și bună: albă sau neagră, numai ață să fie! și tot pe rusește.

ÎMPRIETENINDU-MĂ CU EL – probabil din cauza vârstei noastre apropiate – ajunseserăm la o învoială: el să-mi vorbească mereu rusește și eu să-l învăț, chipurile, franțuzește. Îi auzise uneori, pe cei doi colegi de cameră, vorbind franțuzește și-i plăcuse cum sună.

¹ Nu-s așa ceva! (n.a.)

² Vagabond (n.a.)

³ Sălbatecă-i stepa Baicală (n.a.)

⁴ N-are importanță, albă sau neagră; ață să fie! (n.a.)

Dar, dintre toate cuvintele franțuzești spuse de mine, nu reținuse decât unul: *Jamàis*, accentuând puternic cel de-al doilea *a* și pronunțându-l așa cum se scrie. Și repeta, uneori până la exasperare: *Jamàis; jamàis, jamàis!*...

După un timp, o mai rări, ba chiar părea că uitase de „*jamàis*”. până-ntr-o zi când, auzindu-i pe cei doi – colonelul și inginerul – vorbind despre o eventuală prăbușire a Rusiei, sări de sus, din pat, direct între ei și, cu un deget ridicat amenințător, în fața lor, strigă din toate puterile: *Jamàis!*

Din ziua aceea, așa-i rămase numele pentru noi: *Jamàis*, așa cum îl pronunțase el în fața celor doi vorbitori de limbă franceză...

După ce a fost scos din celulă, nu l-am mai văzut niciodată și nici n-am mai auzit de el. *Jamàis*-ul lui îmi sună și azi în urechi, tot așa cum mi-a rămas și *calioferul* lui Georgică, gardian din alt penitenciar, care, ca să-i sperie pe cei pe care-i ținea sub cheie, le striga de pe coridorul din fața celulelor: „O să vă încui *calioferul*, pentru că aveți *detenție friguroasă!*” Era, desigur, vorba de „*detenție riguroasă*”, care, în mintea lui, se confunda perfect cu cea *friguroasă*, a cărei cheie era *calioferul*.

Și tot în același penitenciar, un alt gardian, după ce auzise că Rușii ajunseseră în spațiu, luase obiceiul de a striga și el, obsedant pentru cei din celule: „O mie de ani paaace! O mie de ani paaace!”

O „paaace” de o mie de ani, cu „*detenție friguroasă*” avea de ce să-ți bage frica-n oase!

GOGU BĂSARUL

AȘA-I SPUNEAU DEȚINUȚII mai vechi, din celulele Rahovei, șefului încarcerării preventive. Și nu cu răutate, ci dimpotrivă, cu o oarecare nuanță de simpatie, pentru că nea Gogu era destul de glumeț.

Țigan de origine, țambalagiu de profesie, după ce se înființase Securitatea și se văzuse cu gradul de plutonier pe epo-leți, își părăsise vechea meserie pentru una foarte apropiată de ea: devenise „țambalagiu” la grea arestului din Rahova; el era cel care lua amprente de deținuților, pe o placă numită de aceștia... țambal.

– Ce mi-e una, ce mi-e alta! zicea el subalternilor săi, sergenți sau caporali care, mai în glumă, mai în serios, îl tachinau:

– Ce mare afacere ai făcut, nea Gogule? Ai trecut de la un țambal la altul!

– Și ce? râdea el. Țambal și ăla, și ăsta, numai că aici cânt cu deștele altora și nu le mai tocesc p-ale mele, e bine?

Și ceilalți... ce să-i mai zică? Râdeau și nea Gogu nu se supăra niciodată. Unde ar mai fi avut el norocul să aibă un asemenea post, cu așa grad, subalterni supuși și cu arestați speriați, aduși să „cânte” la țambalul lui?

Era mulțumit de funcția sa, deși, văzându-i pe cei proaspăt arestați tremurând de frică, în biroul lui de sub scară, i se întâmpla să aibă un fel compasiune pentru ei. Și dacă-i mai vedea și fără șireturi la ghetе, iar pe țărani fără nojițe la opinci și cu nădragii sau cioarecii pe vine, nu putea să nu ofteze cu gura-i tuciurie: „Vai de pulicica ta, băiete!”

Se mai gândea probabil și la ce-l mai aștepta pe nefericit, odată ajuns „sus”, la cei la care nici chiar el nu putea ajunge măcar cu gândul.

Vara, nădușit de caniculă și sufocat și de putoarea coridoarelor din fața celulelor, se dezbrăca de veston și, pentru un ră-

gaz desăvârșit, se descălța și de cizmele veșnic lucioase. Gurile rele spuneau că uneori scotea și ciorapii și, punând picioarele pe birou, ca Americanii, nu se sfia să se scarpine cu plăcere între degete. Cel puțin așa-l bârfeau deținuții tuciurii ca el, arestați pentru cine știe ce ciordeli, pe care-i puneau să-i curețe biroul de muciuri, de scuipat sau de eventualul noroi adus de-afară.

Alături de biroul grefei lui nea Gogu, se afla o cameră mai încăpătoare în care erau aduși din celule cei ale căror anchete erau mai pe sfârșite. O cameră în care, mai ales vara, putoarea te sufoca, singura fereastră ce dădea spre o curte interioară fiind căptușită cu jaluzele de fier. De văzut ceva afară, era cu neputință. Iar când numărul și înghesuiala dinăuntru depășeau măsura, se organiza un transport către spitalul de la Văcărești, pentru a evita sufocarea și moartea deținuților. Unii erau duși și la Jilava, uriașul penitenciar-depozit, unde putoarea era și mai „parfumată”.

În încăperea de pretransfer de lângă nea Gogu, într-o noapte de vară îngrozitor de sufocantă, când se aflau acolo peste opt zeci de deținuți, ușa s-a deschis brusc și a năvălit înăuntru toată trupa lui nea Gogu, în frunte cu el, răcnind:

– Percheziție! Toată lumea jos din paturi!

Năuciți, pe jumătate adormiți, desculți și doar cu-n fel de izmene zdrențuite pe șolduri, cu sudoarea curgând pe ei în și-roaie vărgate de murdărie, oamenii se întrebau ce i-o fi apucat pe caralii să scoțoească încăperea în miez de noapte.

Și căutau cu adevărat, sfâșiind și călcând în picioare saltelele din care se răspândeau paie și mulți nori de praf. Nu se mai putea vedea om cu om și nici deosebi deținuții de caralii. Curgea sudoarea și pe paznici – aceștia fiind îmbrăcați – iar praful îi făcuse pe toți cenușii, din cap până-n picioare. Și totuși, nu renunțau. Răscoleau până și saltelele despicate, în care ba își băgau mâinile până la coate, ba le călcau în picioare de parc-ar fi fost cine știe ce comori în ele.

Cel mai activ era nea Gogu. Curios însă că era doar în ciorapi și fără cizme.

– Da’ ce căutați, domnilor? se auzi vocea unui fel de șef al celor înghesuți într-un colț al încăperii.

– Pe dracu’! urlă nea Gogu.

– Da’ l-ai găsit, nene? răseră niște puradei.

Și, deodată, toată echipa lui nea Gogu ieși din încăpere fără o vorbă și fără a fi găsit ceva. Plecaseră, așa cum intraseră, cu mâna goală.

– Da’ ce-or fi căutat? Că așa porniți pe scotocit și pe sfâșiat nu i-am văzut niciodată!

– P-astea le căutau! se auzi atunci vocea Țigănușului Țipoi, care, ieșind la lumină din norul lui de praf, își arată picioarele încălțate cu cizme negre, mânjite cu noroi.

– Doamne! Cizmele lui nea Gogu! strigă speriat un alt Țigănuș, arestat și băgat la „pulitici” – cum zicea el – pentru faptul că, jucându-se prin Bărăgan, pe lângă o linie de cale ferată, alături de alți puradei, se cocoșase pe un semafor și-i răsucise semnalul din vârf, punând roșul în locul verdelui și invers.

– Da’ unde le-ai ascuns, de nu le-au găsit caralii? îl întrebară ceilalți.

– Unde să le ascund? Unde-s și acu’, în picioarele mele! M-am încălțat cu ele și le-am mânjit cu tot ce-am putut, când m-au scos la corvoadă.

Un hohot de râs izbucni din piepturile celor mai mulți dintre ei.

– Al dracu’ Țigan! I-a făcut-o lu’ nen-su! ziceau alții.

– Păi, dacă m-au prins desculț, când m-au găbuit și m-au adus aicea, ce era să fac?

– Mde! murmurară alții, culcându-se în paturile suprapuse, rămase fără saltele.

Nu le mai ieșea din cap ingeniozitatea cu care puradelul își înșelase „nașul”. Dar nici unul nu s-ar fi gândit să-l toarne băsarului.

Și totuși, a doua zi, cineva sigur suflase ceva vreunui caraliu mirat că șeful, cu toată percheziția, tot nu-și găsisese cizmele. Nea Gogu însă n-a trecut la măsuri represive, că nu

era s-o facă unuia de-același sânge cu el. Îl lăsase în plata Domnului, aducându-și de acasă cizmele de paradă, mai negre și mai lucioase decât cele dispărute în exercițiul funcțiunii.

Țipoi însă, pentru a fi sigur că cizmele „capture” nu-i vor fi luate vreodată, nu se bizui nici pe discreția de moment a celor din celulă și nici pe indulgența lui nea Gogu. Știa el că, până la urmă, toate se află, așa că, înarmat cu-n șis confecționat dintr-un placheu, își tăie în aceeași noapte, fără nici o milă, carâmbii cizmelor.

– Acu', n-au decât să mi le ia, dacă le convine! mai zise el, încercând să ațipească, în putoarea încăperii.

SUPUSUL MAJESTĂȚII SALE

ÎN CELULA în care fusese zvârlit, în arestul din Rahova, individul înalt de aproape doi metri, blond și deșirat de-i spânzurau hainele pe el, se prezentă:

– Mă numesc Charles Sponder, supus al Majestății Sale Regele Angliei și specialist în pian de concert.

Ușa trântită în urma lui ne făcu să tresărim, înainte de a-i ura bun venit. Compasiunea noastră pentru ceea ce avea să urmeze „sus” aveam să i-o vădim mai târziu, mai ales că arăta așa de prăpădit.

Totuși, supusul Majestății Sale nu părea prea speriat de spectacolul ce i se oferea: un spațiu carceral cam redus pentru patru oameni îmbrăcați ca vai de ei.

Primul spre care se îndreptă nobilul supus fu colonelul M. căruia îi întinse mâna, după ce acesta îi spuse numele, titlul și profesiunea.

Celui de-al doilea dintre noi, cu titlu social mai puțin important și care-l privea cu suspiciune, îi întinse mâna, spunându-i doar că-i reparator de pian.

Pe mine, văzându-mă cât eram de tânăr, nici nu mă băgă în seamă. În schimb, lui Johan Elter, când acesta îi spuse numele și funcția din Gestapo, nu numai că-i întoarse spatele, ci lăsă, în plus, să-i scape printre dinți o înjurătură vulgară: „Fuck you!”

Johan îl auzi, dar nu se supără și-i răspunse cu obișnuitul lui râs auriu, gândindu-se c-o să vadă el de ce-o fi în stare, mai târziu, când se va dezmetici și va cunoaște pușcăria și anchetatorii mai pe-ndelete.

Nu-i fu dat să aștepte prea mult, căci ușa celulei se deschise iar și – aflându-ne la ora micului dejun – sergentul de pază spuse să ne luăm castronul cu terci din fața ușii.

Erau cinci porții, „supusul” fiind, deci, încadrat și el în porție. Așa că Charles, aflându-se mai aproape de ușă, fu pri-

mul invitat să-și ridice castronul. El însă, neștiind încă despre ce era vorba, se uită mirat, la noi și la castroane, de parc-ar fi spus: „Ce-i asta?”

– Porția de dimineață! îl puse la curent domnul M., îndemnându-l să-și ia cât mai repede blidul.

Englezul, tot năucit, se hotărî să se aplece și să se uite la ce i se dădea. Când văzu mălaiul aburind în blidul de tinichea și realizând că asta era mâncarea ce i se cuvenea, se repezi cu picioarele-n blide, făcându-le să zboare, cu terci cu tot, pe lângă sergentul care-o rupse de fugă, de teamă să nu se lase opărit de-un nebun de englez, cu terci de mălai valah. Plecă să raporteze „sus”, despre ce se întâmplase „jos”.

Între timp, ușa celei rămăsese deschisă și Charles se întorsese către noi, ca și când ar fi vrut să ne pună o întrebare. Dar nu mai apucă; în ușa celei se ivi o trupă de paznici cu un ofițer care întrebă:

– Ce s-a-ntâmpat?

Întrebarea fusese pusă tuturor, dar numai Charles îi răspunse, proșăpindu-se bășos în fața ofițerului:

– Tomnule! strigă el cu pronunție saxonă. Tacă contucătorii tumneavoastră, Ana Pauker și Gheorghiu-Teș ar fi mâncat mâncarea asta, astăzi ar fi fost sfinte moaște!

Nu știa el încă ce gustos e terciul de mălai, pentru un deținut flămând!

– Daaa? răspunse ofițerul trântind ușa. Ai să vezi tu!

Și, după alte câteva clipe, ușa se deschise din nou și englezul fu scos de guler din celulă, ca să i se arate ce înseamnă mâncarea pe care „tacă ar fi mâncat-o contucătorii, astăzi ar fi fost sfinte moaște”.

Trei zile mai târziu, englezul se dumirise ce însemna o carceră din metal în care fusese împins, cu-n picior în cur și cu cătușe americane la mâini (care se strângeau automat, la orice mișcare a încheieturilor), și ținut în poziție verticală până când picioarele îi deveniseră butuci și degetele precum cârnații, gata să plesnească.

Când fu adus, din nou, în celula noastră, după ce făcuse cunoștință cu carcera, abia se putea ține pe picioare.

Se trânti pe patul de jos, cel al domnului M. Paznicul ce-l urmărea prin vizetă îl ridică rapid, arătându-i un carton pe care era înscris *Regulamentul*: „Statul așezat pe pat, cu mâinile pe genunchi, vreme de șaptesprezece ore pe zi”. Și Charles... ce să facă? Spășit și clătănându-se, se supuse.

Johan Elter sări să-l sprijine ca să nu se prăbușească și se pomeni că englezul îi întinde mâna.

– Zu spät!¹ exclamă domnul M. în germană.

Fusese primul căruia supusul Majestății Sale îi întinsese mâna, în timp ce lui Johan îi întorsese spatele.

– Schade! Aber jedoch!...² rosti și englezul, în germană, privind recunoscător spre neamț.

Pentru o clipă, animozitățile seculare dintre reprezentanții celor două nații dispărură ca prin farmec. Din păcate, doar în urma nenorocirii și... pentru cât timp?

Miracolul cel mai mare fu însă faptul că lui Charles începu, după o vreme, să-i placă terciul. Și, ca să-i pară mai gustos, îi spunea *porridge*, iar lui Johan *my friend*.

Mari „minuni” mai făceau „cei de sus” cu cutiile lor metalice, cu cătușele americane, cu statul cu mâinile pe genunchi și cu ochii la vizetă, șaptesprezece ore pe zi!

---

¹ Prea târziu! (n.a.)

² Păcat! Și, totuși... (n.a.)

DASCĂLUL NOSTRU MAROMET

N-AVEA CATEDRĂ, nici ținută de belfer, cu cravată și costum nemțesc uzat, „dascălul” nostru, Maromet.

Avea, în schimb, o pușcărie la îndemână – cea mai mare din țară: Jilava – și-n mână, în loc de catalog și de condei, o coadă de sapă căreia cei ce făcuseră cunoștință cu ea îi spuneau *argumentul științific* sau *știința omenirii*; și nu degeaba, căci...

Perchizițiile și pedepsele, în universul carceral al Jilavei, se făceau din te miri ce motive: un ac de os înfipt – ca să fie ascuns – în cine știe ce rever de zeghe (cusutul fiind interzis în Jilava), un blacheu de gheată ascuțit pe cine știe ce piatră furată din curte cu ocazia unui mers la grefă, eventuale tăblițe de săpun pe care se putea scrie chiar și cu unghia, sau cărți de joc făcute din aşchii subțiri de lemn, smulse din priciurile suprapuse (se juca chiar și poker, pe mâncare sau pe haine, nu însă pe organe sau membre, ca în URSS). „Dar ce nu poate inventa mintea *banditului* care era întotdeauna cu o oră înaintea gardianului?” se gândea comandantul Jilavei, Maromet. Avea gradul de maior și se cam împiedica la vorbă când era emoționat de ceea ce spunea. Faptul însă nu-l stânjenea deloc. Mai ales când voia să bage mințile-n capul celor ce păcătuiseră împotriva stăpânirii. Că doar avea la îndemână coada de sapă pe care o mânuia cu destoinicia cultivatorului de ogoare nedesțelenite. Și la orice percheziție sau vizită de rutină pe care o făcea în celulele suprapopulate ale Jilavei, instrumentul era nedezipit de el.

Și-ntr-o zi percheziția de rutină se făcu într-o celulă în care era înmormântat Jumanca, fostul lider al Partidului Socialist din România, arestat și condamnat pentru *deviaționism*.

De îndată ce Maromet intră în încăpere, Jumanca făcu greșeala să-i sară drept în față, de pe priciul de sus. Era mai

mult dezbrăcat, din pricina căldurii, și sudoarea, ce-i curgea pe piept și roaie, dădea ocol unui smoc de păr negru și des.

Maromet, surprins de apariția lui intempestivă, întinse mâna spre el și-l apucă de smocul de păr de pe piept.

– Ju-ju-jumanca! Începu el să se bâlbâie. Ce-ce-ce-ce-i cu tine aici?

– Asta mă întreb și eu, dom’le maior! îi răspunse Jumanca, cu-n glas reținut.

– Da-da-da’ de ce săriși drept în fața mea?

– Pentru că nu-i drept să fiu aici! Cine a adus și a făcut socialismul în România? Nu eu? și vru să mai adauge: Și tovarășii...

Dar nu apucă să-și termine întrebarea, pentru că Maromet, când auzi de socialism, îl și trase de smocul de păr, afară din cameră.

Percheziția începută fu deodată încheiată și paznicii care-l însoțiseră pe Maromet dispărură și ei odată cu Jumanca.

După ce ușa fu zăvorâtă în urma lor, în cameră se așternu o tăcere stupefiată. Unde l-o fi ducând pe Jumanca și ce avea să se întâmple cu el?

Un puști, care scrijelise o gaură prin obloanele care astupau ferestrele celulei și se uita prin ea, descoperi că Jumanca apăruse în curtea Jilavei, drept în fața ferestrei lor, în mijlocul unei cete de gardieni cu ciomege în mâini.

– I-acolo! I-acolo! striga puștiul încercând să vadă cât mai mult.

Afară, Maromet discuta aprins cu Jumanca.

Gaura făcută de puști fu îndată lărgită cu eforturile tuturor, până când tot oblonul zbură din făgașul lui. Cei din cameră se buluciră să vadă ce se mai întâmpla cu Jumanca. Cum se așteptau numai la lucruri rele, nu-și mai puteau stăvili curiozitatea.

Și avură ce vedea și auzi. Discuția dintre Jumanca și Maromet luase proporții de sfadă cu teme foarte încălcite, din care se auzeau: socialismul, știința, comunismul, evoluția și revoluția.

Ceea ce susținea Jumanca era teoria că socialismul ținea sau viza evoluția. Maromet zicea că: „Nu-nu-nu e-e-e-evoluția a-a-duce schi-schimbări, ci re-re-revoluția!” Și ba revoluția, ba evoluția, ținând-o fiecare pe a lui, la un moment dat Maromet fu auzit urlând:

– Re-re-re-vo-vo-vo-lu-lu-luția, Ju-ju-jumanca!

Dar Jumanca o ținea într-una cu evoluția.

Atunci, Maromet, scos din sărite, făcu un semn gealaților care-l însoțeau. Și o ploaie de ciomege începu să cadă pe capul și pe trupul gol al bietului Jumanca.

– Daaa, domnule comandant! Începu să strige acesta, de sub ciomege. Aveți dreptate! Totul se rezolvă prin revoluție!

Îi dădea de o mie de ori dreptate lui Maromet, în speranța că acesta va opri odată bătaia. Iar Maromet, la auzul miraculoasei „dreptăți” pe care i-o dădea, în sfârșit, Jumanca, făcu un semn și ciomegele caraliilor încetară să mai plouă asupra acestuia. Și cu ciomagul lui, ridicat, dar fără să lovească, Maromet se apropie atunci de Jumanca și-i spuse:

– Nu-nu-nu, Ju-ju-ju-manca! Nu-nu-nu eu am dre-dre-drep-ta-te! Știiința oome-me-me-niii-riii, ea aaa ve-ve-ve-niiit să-să-să ne-ne-ne de-de-de-ie drep-drep-ta-ta-te!

Și ciomagul ridicat în sus rămase, pentru multă vreme, în mintea celor ce-l văzuseră, ca singurul *argument științific* în stare să convingă omenirea că *to-to-to-tul se-se-se re-re-re-zolvă prin re-re-re-vooo-luție*.

DASCĂLUL MAROMET își îndeplinea cu vârf și îndesat misiunea vârând cu parul în bandiți, dușmani ai poporului, marile adevăruri științifice marxist-leniniste. Și reușea în general, iar când se întâmpla să nu reușească prin argumentul *științifico-contondent*, recurgea la polonicul cu arpacaș.

Stând atunci cu un picior pe marginea ciubărului cu fiertura fierbinte de arpacaș – hrana de bază a deținuților – și cu mâna pe polonicul înfipț în el, striga:

– Bababandișilor! Aăăăsta cococonduce lululumea!

Și-l scotea din hârdău, ridicându-l și agitându-l ca să-l vadă toată mulțimea de bandiți pe care-o avea sub ciomag.

Și, printre oftaturi și sughituri, nu erau puțini cei care-i dădeau dreptate...

Un singur lucru însă nu-i era clar nici lui: de ce oare, stăpânirea, adică Partidul, își mai bătea capul cu bandiți ca să-i îndrume pe calea cea bună, irosind atâta arpacaș pe ei, când ar fi putut să-i termine deodată, trecându-i pe lumea cealaltă, prin Valea Piersicilor¹?

„Totuși, o fi știind Partidul ce face!”, se gândea el. „Altfel cum aș mai fi ajuns eu, Maromet, maior și comandant, dacă n-ar fi fost el să-mi pună gradele pe umeri?”

Gânduri și gânduri cu care Maromet, *dascălul* nostru din acele vremi, era în stare de orice înfăptuire. Și nimic nu-i mai putea sta în cale, decât tot Partidul.

---

¹ Locul de execuție prin împușcare, al penitenciarului Jilava (n.a.)

POLONICARUL

CU FOAMEA, în acea perioadă a anilor 1950-1954, mai ales în Jilava, nu era de glumit. Burțile multora din burghezii ce fuseseră arestați și anchetați, cu câteva luni înainte, prin hru-bele Ministerului de Interne, ajunseseră să le atârne, ca niște șorțulețe masonice, peste părțile rușinoase ale trupului. La alții, mai tineri și mai flămânzi, aceleași burți nu atârnav, ci se excavaseră în asemenea măsură încât arătau ca niște scoici din mijlocul cărora buricul se ridica asemenea unui deget amenințător. Iar celor ce făceau pușcărie din 1941, oasele le trosneau sub piele ca niște scule de tâmplar sărac, strânse în desagă.

Unii ar fi fost în stare să pască și cuie, de pe orice fel de pajiști, iar alții să înghită, una după alta, chiar și douăsprezece gamele de zeamă chioară, dacă le-ar fi dat-o cineva. Dar cine să le-o dea?

Norocul nepieirii prin foame stătea doar în arpacașul de seară care, în Jilava de pe atunci, se dădea cam pe la ora cinci. Era adus în ciubere mari, al căror volum depindea de numărul celor din încăperile în care erau înghesuiți. În unele dintre ele, în niște spații semicilindrice, de circa 80 metri cubi, ajunseseră să fie „tescuiți” chiar și șaptezeci de inși *pulitici*, cum le spune Maromet.

Făcute din doage de lemn de stejar, ciuberele de arpacaș erau de dimensiuni impresionante; și așezate pe cimentul încăperilor, făceau zgomot în funcție de cantitatea și calitatea conținutului lor: mai tare și mai înfundat, dacă arpacașul era mai gros, sau mai slab și mai ascuțit, dacă era mai mult o zeamă în care puteai să-i numeri boabele.

Visul tuturor flămânzilor, când auzeau că sosește arpacașul, era nu numai să audă ciubărul sunând înfundat, ci să și vadă polonicul stând băț în el, înainte de a fi împărțit.

Și câți nu visau să fie poloniciari, ca să împartă porțiile în

asa fel încât fiecare să-și poată face o porție cât mai mare sieși! Doar că cine putea să ajungă și să reziste să fie polonicar când, după fiecare polonic golit în gamela flămândului ce-l aștepta tremurând, cantitatea rămasă în ciubăr trebuia din nou amestecată? Iar omogenizarea ei trebuia neapărat făcută astfel încât nu cumva cineva să fi sesizat o inegalitate a consistenței arpacașului său față de cel al vecinului, căci, de s-ar fi întâmplat așa ceva, polonicarul risca să fie zvârlit în ce mai rămăsese în ciubăr.

Fiecare funcție, însă, cu riscurile și avantajele ei! Și toți erau de acord cu asta. Iar cum avantajele erau totuși mai mari decât teama de risc, mulți dintre cei mai puternici concureau cu îndrăzneală la postul de polonicar.

Și în ziua în care, într-o încăpere, vechiul polonicar fu suspendat din funcție pe motivul că nu amestecase bine arpacașul din ciubăr, după fiecare polonic vărsat în gamele, mulțimea de osândiți fu silită să aleagă un nou polonicar.

Pe cine însă? Candidați erau destui, dar cine putea fi mai nimerit și mai sigur de-o împărțeală dreaptă? Și, în plus, destul de puternic pentru a rezista la distribuirea porțiilor din întregul ciubăr? Nu era ușor să stai aplecat peste o fiertură aburindă – mai ales vara, când, în camera sufocantă, putoarea concura cu cea a unei haznale turcești – și să împarți cu polonicul zeci sau chiar și sute de porții!

Așa că o hotărâre trebuia neapărat luată și cât mai repede: Cum însă? Prin votul unei mulțimi în care nici unul să nu se gândească la burta-i lihnită. Și nu atât pentru ca noul polonicar să nu-l favorizeze pe el, cât pentru ca nu cumva să-l favorizeze – fie și cu o lingură – pe vecinul de alături.

Cât despre posibilitatea vreunui furt, nici pomeneală! Sute de ochi erau îndreptați spre polonicar și spre ciubărul din care se făcea împărțeala. Și nu puțini dintre cei închiși de mai multă vreme își aminteau de momente în care totuși un înfometat se repezise pe sub polonicul cu pricina, să-și împlante gamela drept în inima ciubărului, ca să se înfrupte apoi din ea, după

pofta foamei ce-l sfâșia. Și cum operația trebuia făcută cu viteza fulgerului, se întâmpla ca, din greșeală sau din prea mare grabă, fiertura să fie scăpată pe spinarea celui ce venea la rând. Nenorocitul țipa ca din gură de șarpe, dar nu lăsa gamela din mână. Iar vreun altul, de lângă el, se repezea să-i lingă rana, nu ca să-l ogoiască, ci ca să apuce ceva din mâncarea răsturnată. Or, ce-ar mai fi putut să facă polonicele în fața unei asemenea scene? Mai ales că ceilalți flămânzi de pe priciuri urlau: „Și noi? Dă-i drumul! Împarte!” Iar polonicele nici măcar nu apuca să-și șteargă sudoarea de pe frunte sau de pe pieptul gol, care cădea în gamela celor ce urmau la rând. Dar cine să protesteze? Și votul cum să se facă? Iar „alesul” cum să-și accepte sarcina?

Foamea nu îngăduia răgazuri reflexive și nici uitări de sine. Burta trebuia amăgită cu ceva și conștiința alungată pe loc, dacă nu chiar înăbușită.

CUM, NECUM, însă, Demostene Andronescu cuteză totuși să candideze la acest post, deși, odată ales, icni din greu, sub povara polonicele vârat și scos de sute de ori în ciuberele cu fiertură clocotită.

Stătea totuși ca o statuie în postura aceea, în pantaloni de zeghe vărgată și cu un ilic scurt în care păduchii nu se cuibăreau de frica duhoriilor. Stătea și aștepta cu polonicele în mână, la marginea ciubărului plin cu arpacaș, să intre în încăperea semicilindrică de vreo 80-100 de metri cubi, toată mulțimea locatarilor scoși la plimbare. Tot atâția câți ieșiseră, că doar nu evada nici unul. Numai că așteptarea făcea ca arpacașul din ciubăr să prindă o crustă cenușie, asemănătoare culorii materiilor din tineta de murdărie.

Și primul intrat în cameră, după scoaterea la aer, fu Moș Soare, un țăran bătrân din Bărăgan care fusese băgat la zdup pentru „ajutor legionar”¹. Îi zisese odată popa din sat să dea

¹ Ajutor bănesc dat familiilor legionarilor întemnițați. (n.a.)

ceva pentru „ai noștri din temniță”, după ce și secretarul de partid îi ceruse contribuția, tot pentru niște „ai noștri” (ceva coreeni, vietnamezi, ori altceva, zicea moșul). „Or, dacă am dat pentru coreeni sau ceva chinezi, pentru Partid și pentru străini, Domnule Președinte, cum era să nu dau și pentru ai noștri? Ce-i rău c-am dat?” zisese el la proces. Întrebare cu răspuns precis: pentru că pentru atâtea „daturi” primise și el cam tot atâția ani de osândă.

Și pentru că temnița îi scurtase vederea și nu mai vedea nici pe unde pășea nenorocitul moș, după ce intră în camera unde-l aștepta polonicele și venindu-i să scuie, scuipe drept în mijlocul ciubărului cu arpacaș.

Urletele celor ce văzuseră ce s-a întâmplat păreau să vină nu din gură ci de-a dreptul din mațe.

– Da’ ce s-a întâmplat? Întrebau cei care nu văzuseră scena.

– A scuipat în ciubărul cu arpacaș! A scuipat pe viața noastră! urlau flămânzii arătându-l cu degetul pe cel care, năucit, nu mai știa pe ce lume se află.

Numai „la moarte cu el!” nu se țipa; în schimb, tot ce era ocară era strigat.

– Îl aruncăm? Încercă și polonicele să întrebe.

– Mâncă-l tu! se auziră urlând câțiva boșorogi mai îngrețoși.

– Aruncă-l! strigau alții, mai moderați.

– Nici să nu te gândești! țipau flămânzii.

Și toți se certau urlând de nu-i putea opri nimeni.

Noroc că, tocmai când sfada se întetise de nu se mai auzeau decât răcnite nedesluite, polonicele implântă polonicele în mijlocul ciubărului cu arpacaș, luă scuipatul moșului și-l aruncă în tineta cu murdărie; apoi, mestecând bine arpacașul din ciubăr, strigă:

– Care-i primul la rând?

Și dintre toți cei care, până atunci, fuseseră în stare să se sfâșie între ei, nu fu nici unul care să refuze arpacașul cuvenit.

Târziu apoi, după ce se perindară toți prin fața polonicele-

lui, cu gamela întinsă, unul de pe ultimul prici mormăi, odată cu ultimul bob înghițit:

– Grozav Andronescu ăsta!

– Deștept băiat! îl mai lăudă un altul mestecându-și ultima lingură de arpacaș.

– Pentru așa o treabă, împăratul Chinei l-ar fi făcut Ministrul Economiei! bârfea cineva într-o altă parte a încăperii semicilindrice.

Numai pe bietul moș Soare care provocase toată tărașenia, nimeni nu-l mai pomenea, dar nici nu-l mai blestema.

SUNT UN BIET CREȘTIN, DOMNILOR!

CÂND L-AU ADUS de la anchetă și l-au zvârlit să zacă la Jilava, în camera 6 de pe secția întâia, Antonio Cerni, din cele 120 de kilograme pe care spunea că le avusese, nu mai păstra decât o burtă transformată într-un șorț ce-i atârna până aproape de genunchi. Cel puțin, așa îl descriau cei care-l văzuseră când intrase în celulă gol-goluț, sub „onorurile” conținute date de însuși comandantul Maromet.

Îmbrâncit și năucit de priveliștea ce i se deschidea în fața ochilor – zeci de oameni dezbrăcați până la brâu, netuși, nerași, hirsuți și cu sudoarea curgându-le în dungi negre pe trupuri – atât mai apucase să spună:

– Mă numesc Antonio, Antonio Cerni, negustor de obiecte religioase, din orașul Gherla.

Și, rotindu-și speriat capul spre cele două rânduri de priciuri suprapuse din încăpere, de unde-l priveau atâția ochi, mai adăugă:

– Creștin! Creștin! De obiecte religioase, domnilor!

Ca și cum cei din jur nu l-ar fi crezut, bănuindu-l de cine știe ce.

– Maramoiul!¹ bombăni unul, din fundul unui prici.

– Stai să vedem ce ne pică de la husă² și apoi îl aranjăm noi! sușoti o altă voce din umbra priciurilor.

Antonio, auzind și el ceva din cele rostite, dar nedeslușind ce, ținu să-și mai completeze autobiografia cu încă niște detalii:

– Sunt un creștin bun, domnilor, și mă mulțumesc cu foarte puțin...

– Se și vede, domnule! îi spuse șeful celulei. Și ai fost și

¹ Cuvânt peiorativ pentru „evreu”. (n.a.)

² Individ naiv, în argou. (n.a.)

ceva mai mare, după cât se vede din ce-a mai rămas din dumeata! mai adăugă el, sculându-se de pe prici și apropiindu-se de Antonio ca să-l măsoare mai bine cu privirea.

I-ar fi dat târcoale, dar ușa s-a deschis brusc și boarfele lui Cerni fură azvârlite în capul acestuia: o pereche de pantofi murdari și scâlciați, legați cu o cravată, o cămașă neagră, făcută ferfeniță, un fel de haină aducând a caftan și o pălărie cu boruri mari de popă.

– Stați aici, lângă mine, pe priciul de lângă ușă. Asta-i soarta noilor veniți! Îl invită unul din colocatari. Altceva nu vă putem oferi.

– Nu, nu, nu, dom'le! sări de la locul lui întunecat Murătură, prăslea camerei. E mai bine lângă mine și prietenul meu. E mai mult loc și domnul are nevoie, c-a fost baban la vremea lui. Nu-i așa, domnule? Veniți lângă noi doi!

Și-i arătă cu mâna locul „recomandat”.

Bietul Cerni... ce să facă? Mai codindu-se, mai privind împrejur, ca și cum ar fi vrut să ceară și încuviințarea celorlalți, se îndreptă spre fundul celulei.

– I-au făcut-o haldăului¹, hoții ăștia! îi șopti la ureche domnul cel amabil șefului încăperii.

– Mda! îi răspunse acesta. O să vedem noi ce-om face cu derbedei ăia. Deocamdată, lasă-l pe mâna lor, căci, la drept vorbind, nici noi nu știm cu cine avem de-a face. După ce-or să-l „despoaie”, mai vorbim!

Dar până să-l despoaie de ceva – haine, pantofi sau, eventual, niște țigări, șuții își dădură seama că, pentru moment, nimic demn de atenție nu le stârnea interesul. Se puseră însă pe așteptare, sperând că ceva tot o să se ivească la orizontul lor infrațional.

Instalat pe locul ocupat, aproape de cei doi, stătea mângâind ușor o trăistuță atârnată pe piept.

¹ Denumire dată evreilor de cei care-i considerau chaldeeni. (n.a.)

Într-o zi, puțin după instalarea lui, fu întrebat într-o doară ce are în ea de o ține așa de strâns.

– Ce să am? Pâine! mărturisi el oftând și privind bănuitor în jur. Știți, eu nu-mi mănânc toată porția.

– De ce? îl întrebă mirat curiosul. Noi, flămânzii, o măn-căm pe nerăsuflăte. Burta-i cea mai sigură cămară: n-are geam, nu se vede ce-i în ea și nimeni nu-ți poate lua ceva dinăuntru.

Antonio Cerni privindu-l lung și compătimitor, ca omul ce ducea în spatele propriei existențe o milenară experiență, se apropie de el și-i șopti:

– Cu pâinea asta poți cumpăra multe, aici.

– Ce anume? îl întrebă omul, din ce în ce mai curios să vadă ce-i trecea prin cap negustorului de obiecte religioase. Ce-ai vrea să cumperi? Ce nevoie mare ai?

– De bunăvoință, domnule! îi răspunse Antonio. Nu vezi lângă cine stau? Printre ce goimi m-au zvârlit aici?

Și cei doi șuți care trăgeau cu urechea la ce zicea „bunul creștin” din clipa aceea, hotărâră să-l pândească pe Cerni, ca să-i fure traista cu resturi de pâine.

Omul căruia acesta i se destăinuise se retrăsese pe priciul lui și așteptă... În celulă, însă, se întâmplaseră multe și îndelunga răbdare a oamenilor era pusă la grele încercări: percheziții, scoateri cu șuturi în fund, problema locurilor pe priciuri, ieșitul la aer sau golitul tinetelor, anchete suplimentare și transferuri spre alte temnițe sau lagăre de muncă... Antonio se aștepta și el la toate acestea, dar nu oricum, căci traista cu pâine o lua cu el oriunde s-ar fi dus. O ascundea la piept, sub zdreanța de cămașă, legată de gât, uneori o strecura în pantaloni, iar la vreo percheziție în celulă, chiar și sub șorțul de piele al fostei burți ce-i ajungea până la genunchi unde rar se întâmpla pe atunci să strecoare mâna gardianul. Numai că Murătură și Romică aveau răbdare destulă și nu-l slăbeau din ochi. Știrea traistei ajunsese o obsesie pentru ei și n-ar fi renunțat la ea nici în ruptul capului. Doar că prilej ca vigilența lui Cerni să slăbească nu se afla nicicum.

ÎNTR-O DIMINEAȚĂ, însă, Romică observă că, atunci când Antonio se ducea la tinetă să-și facă nevoile, traista cu pâine nu era strecurată la piept ci strâns legată de gât, sub cămașă.

– Da' cum naiba să i-o înhați, fără să simți și să strige după ajutor? Îl întrebă Murătură.

– Asta-i bună! Mai gândește-te și tu, că doar nu numai mie îmi ghiorăie mațele de foame!

Și Murătură căzu pe gânduri, până îi veni o idee:

– Îi dau brânci, când iese la tinetă, ca să cadă-n ea!

Pentru asta, făcu un schimb de priciuri cu unul care stătea chiar lângă tinetă și pândă din acest loc strategic nu dură mult.

Într-o noapte, când pe bietul Antonio îl năpădiseră nepuțințele și se îndrepta cu zgomot spre tinetă, Murătură sări ca ars, să-i facă felul. Cerni, cu mâinile pe nădragii pe care nu știa cum să-i scoată mai iute, dădu să se așeze pe tinetă, fără a mai gândi că trebuie să-i dea capacul în lături.

– Ce faci, omule? ți-pă atunci Murătură uluit.

– Fac, fac, fac pe mine, domnule! îi răspunse grăbit nenorocitul.

Cuprins de o neobișnuită înțelegere a situației – că de solidaritate nu putea fi vorba – Murătură sări de la locul lui și ridică capacul tinetei, lăsându-l să se așeze pe locul mult dorit. Dar Cerni, văzând că tineta era plină ochi și că risca să se murdărească punând fundul gol pe ea, ezită. Să se urce pe ea ca pe un WC turcesc, ar fi fost bine, dar ce-i mai rămăsese din fosta greutate nu-i mai îngăduia urcușul decât cu un picior. Ridică unul și-l propti de marginea hărdăului. Când... nenorocire! Sub apăsarea piciorului, toată tineta se sparse trosnind și răspândindu-și conținutul în întreaga încăpere.

Cei ce dormeau sub priciuri, pe jos, surprinși de „potop”, se ridicară cu scândurile primelor priciuri în cap, iar ocupanții de deasupra, la rândul lor, speriați de împingerea de dedesubt, făcură la fel cu cei de deasupra lor. În întreaga cameră, harababura nocturnă era de nedescris. Unii urlau „Ce-i asta?”, alții

țipau „Inundație! Potop! Murim!”. Cei pe care putoarea de transpirație și de rahat nu-i răpusese, încă, urlau: „Pute!”, iar unul mai nebun striga chiar „Fooc! Fooc!”

Gardianul din spatele ușii urla și el „Ce v-a apucat, bă?” la care, dinăuntrul camerei, se răcnea „Război, dom'le! Război! Americanii!”...

Din fericire, fie că gardianul era prea adormit, fie că nu-și dăduse seama ce se întâmplă, nu se dădu nici o alarmă. Atâta doar că, deschizând ușa, constată că nu i se cere decât apă.

– Apă? La miezul nopții? Nu scrie în regulament! și le trânti ușa în nas, fără să-și dea seama că cizmele îi erau năclăite cu rahat.

În camera inundată, din vârful unei grămezi de doage prăvălite peste ce mai rămăsese din tinetă, nu se mai auzea decât un vaiet:

– Fie-vă milă de un biet creștin!

Antonio Cerni, înotând în rahat, cu pantalonii încă în vine, întindea o mână, cerând ajutor. Singurul care i-l dădu fu Romică, luându-i în schimb comoara de la gât cu care nenorocitul cumpăra bunăvoința celor din jur.

Și a doua zi Antonio, fu silit să curețe cu propriile-i mâini mizeria întinsă în toată celula. Și o curăță, în patru labe, cu gardianul lângă el, care-l îndemna cu vârful cizmei să frece mai bine podeaua.

– Ne-a împuțit haldăul, azi noapte! mai comenta unul știrb, de pe prici.

– D-aia puțea așa de tare! zicea altul. Și voia să ne „ducă” zicând că-i creștin!

Antonio îi auzi și din ochii lui țâșni atunci cea mai fioroasă și crâncenă privire. Privirea unei etnii sortite să sufere și să se răzbune mereu.

TINETARII

ÎN JILAVA acelor vremuri, cei de sub lacăte erau împărțiți de Maromet în trei categorii: bandiții sau politici; hoții sau dreptul comun și criminalii de război – majoritatea foști ofițeri superiori ce luptaseră pe frontul de Răsărit – dintre care cei mai oropsiți erau tinetarii. Într-un fel, însă, erau favorizați, căci primeau mâncare mai multă, dar și oropsiți, pentru că numai ei erau cei „aleși” pentru a urca în vârful fortului (Jilava fiind unul din cele treisprezece forturi de apărare din jurul Bucureștiului¹, dezafectate după ce le trecuse vremea) tinetele cu murdăria tuturor celor de dedesubt, întemnițați în fort.

Ajunși pe culme, trebuiau să verse prețiosul produs în niște șanțuri uriașe, de unde avea să fie încărcat în cisterne și dus spre vreo grădină sau vreun ogor.

Urcau înhămați câte doi la o tinetă, obligați să poarte pelerinele militare pe care, altădată, le purtaseră la paradă. Iar după ce goleau tinetele, mai aveau parte și de o altă „favoare”: erau siliți să-și facă nevoile pe marginea șanțurilor în care le răsturnaseră, pe un fel de haznale turcești deasupra cărora se scremeau toți pe rând, cu pelerinele aruncate peste umeri, ca să nu le murdărească și mai mult decât erau ele murdărite. Și toate acestea, sub supravegherea unor caralii gradați, cu trese strălucitoare, de tinichea, pe umeri.

– Astea da, grade! Nu zdrențele voastre căcăcioase! le striga câte un plutonier care, grijuliu, își scutura cu un deget ultimul fir de praf de pe trese, ca să lucească și mai tare.

Pentru cine l-ar fi privit, contrastul cu pelerinele foștilor Cavaleri ai Ordinului Mihai Viteazul ar fi fost și mai izbitor.

Coborâți apoi în pas alergător din vârful fortului, cu capul plecat și tinetele goale, tinetarii însă nu se mai gândeau decât

la bucuria terciului de mălai cu care aveau să-și umple burțile golite deasupra haznalelor. Iar amintirile și iluziile de odinioară trebuiau și ele hrănite, cu atât mai mult cu cât erau mai îndepărtate și mai zăgăzuite de prezent...

¹ Construite în timpul domniei regelui Carol I. (n.a.)

SĂ N-O OMORI PE NATAȘA

ÎN JILAVA, zilele și mai ales serile, după numărătoare, nu erau întotdeauna mohorâte. Pe priciuri, mai ales pe cele de sus, se povestea și se discuta foarte aprins. De multe ori, se visa cu voce tare. Coșmaruri, țipete, oftaturi și chiar înjurături se auzeau din gâtlejuri, mai ales pe priciurile de jos. Cele de sus se transformau în tribune sau catedre improvizate, la care dascăli, preoți și povestitori se perindau după cum cerea publicul de dedesubt, în zdrențe, în zeghe sau, vara, aproape gol de veșminte.

De câteva zile, în cotlonul de sus, de lângă fereastră, se povestea un roman. Era un roman rusesc, *Război și Pace*. Povestitorul, Ovidiu Cotruș, povestea atât de frumos încât gardianul ce păzea dincolo de fereastra zăbreliată, ascultând și el povestea, și fascinat fiind de ea, de îndată ce se dădea stingere, striga:

– Bă, romanistule! Bag' de seamă, să nu-ncepi povestea, mâine seară, până nu intru eu în tură, să pot s-ascult! Și nu cumva s-o omori pe Natașa, că-ți fac raport și știi ce-nseamnă asta!

Dar, într-o seară, nu se mai auzi nimic. Începuse ploaia și paznicul se dusesese probabil, undeva, la adăpost. Mai târziu, se auzi un trăsnet, iar când un fulger atinse poarta de fier de la intrarea într-o hrubă a Jilavei, se lăsă tăcerea în toate celulele. De altfel, se înnoptase și osândiții se pregăteau de culcare.

Dar nu le fu dat celor din încăperea cu minunatul povestitor să ațipească, fiindcă afară se auzi un țipăt, urmat de un pocnet și de o flacăra albastră.

Cei ce dormeau cu capul la geam, pe priciul de sus, ziceau că flacăra se văzuse pe poarta de fier a hrubei din față, de unde venise și strigătul.

– Ce-a fost? întrebau cei de pe alte priciuri.

– Ce să fie? răspunse unul care văzuse, totuși, flacăra.

Că era noapte, ploaia și nu se vedea nimic!

Cei mai mulți adormiră și cei ce nu mai puteau dormi se tot întrebau ce putuse fi. Gânduri obișnuite ale celor care, oricum, nu puteau afla ceea ce ar fi dorit să știe...

Prin fața ferestrelor, se mai auzi un fel de zarvă, pași grăbiți și chiar fluierături, ca de alarmă, sau vestire a unei inspecții. Dar nu fu nici una, nici alta și liniștea se așternu din nou peste întreaga închisoare. Doar o cucuvaie mai țipă într-un horn al Jilavei.

A DOUA ZI de dimineață, după ce se dădu deșteptarea și se putea zări curtea închisorii, cei de la fereastră observară că grilajul porții din față era deschis. Electricienii de-ai administrației, îmbrăcați în salopete albastre, încercau să ridice sau să instaleze niște fire electrice căzute peste el. Și chiar reușiseră, când ușa celulei se deschise și un gardian anunță numărătorea de dimineață și raportul.

Odată treji, bine numărați și cu raportul dat, toți așteptau să afle ce se-ntâmplase în timpul nopții. Dar cine să le spună ceva, când gardienii păreau toți morcoviți și foarte preocupați? Prizonierii însă așteptau...

Venise și terciul de dimineață, fuseseră iscodite și plantoanele de drept comun care-l aduseseră, dar nimeni nu sufla o vorbă.

Trecu și dimineața, veni și zeama de varză de la amiază, adusă de alte plantoane iscodite din ochi și cu semne și tot nimic.

Spre seară, după arpacaș, după scoaterea tinetelor și după număr, în fața ferestrei se instală gardianul, dând semn că povestitorul își poate continua romanul, dar fără a o omorî pe Natașa. Atunci, fu și el întrebat:

– Promit să n-o omor, dom' sergent, dar poate că ne spuneți dumneavoastră ce s-a întâmplat noaptea trecută la poarta din față? Că doar n-o fi evadat careva!

– Bă, da' hoți mai sunteți, bandiților! Vreți să mă trageți de limbă... Da' fie! Dacă n-o omori pe Natașa, vă spun. Da' să nu ciripiți, că știu eu că-s și ciripitori printre voi!

– N-o să ciripim, dom' sergent! se auzi o voce gata să jure că nu va sufla o vorbă, doar să afle ce s-a întâmplat.

– Și ceilalți?

– Bine, dom' sergent, nu ne spuneți, da' nici eu nu mai povestesc! hotărî naratorul.

Se făcu o tăcere de s-o tai cu cuțitul. Se dădea o mare luptă interioară între cele două dorințe: cea a paznicului care voia să afle ce i s-a mai întâmplat eroinei lui Tolstoi și cea a *bandiților* care voiau să știe ce se întâmplase cu o noapte înainte la grilajul de fier.

Până la urmă, *bandiții* avură câștig de cauză și, de sub fereastră, se auzi glasul gardianului:

– Ce să se întâmple, mă? A mâncat unul de-ai noștri *electricitate* cu pliscul.

Mare mirare și o droaie de întrebări: când? cum? de ce?

Paznicul dădu precizări:

– Unul de-ai noștri a vrut să-și aprindă țigara cu două sârme de *electrică* picate după furtună.

Altă nedumerire. Cum naiba să-ți aprinzi țigara cu sârme de linie electrică? Și paznicul îi lămurii:

– Uite-așa! Sârmele au căzut, în timpul furtunii, pe grilaj; ploaia le-a udat și omul nostru, văzându-le atârând, și-a zis că-și poate aprinde țigara fără chibrit, căci costă. S-a apropiat, cu țigara-n gură, de sârmele care, picate pe fier, scânteiau și grilajul ud l-a atras în plasă ca pe-o muscă. Asta fuse! Dacă vrut să mănec *electrică* cu pliscul, ce să-i faci?

Și, dându-și seama că Ovidiu Cotruș tăcea, se repezi poruncitor:

– Și ce-a mai făcut Natașa? Dă-i drumul, bă!

Iar povestitorul dădu drumul narațiunii, cu convingerea fermă că Natașa nu trebuia omorâtă în nici un caz. Și, mai ales, nu de el. Că altfel...

IO-S CEL MAI PROST POPĂ ORTODOX DIN LUME, CINSTIȚI PĂRINȚI!

CÂND POPA Ioja Sinesie, de prin părțile Aradului, era întrebat, de colocatarii de pe priciuri, de ce a fost arestat, el răspundea, ca și cum ar fi vrut să se dezvinovătească:

– Păi, ce să fac, taică, dacă mă năpădiseră sectanții? Că eu nu știu teologie d-asta domnească, precum sfinții părinți de deasupra mea!

Se referea la niște preoți catolici pe care îi considera sfinți fiindcă-i tot auzea vorbind despre teologie într-un fel din care el nu pricepea nimic. Și gradul lui de admirație era direct proporțional cu cel al neînțelegerii.

– Lasă-i, părinte, pe sfinții ăia și zi-ne cum a fost cu sectanții care te-au năpădit! insistau niște țărani de prin alte județe ale țării.

– Păi, uite-așa! Cum vă ziceam, ei mă dovedeau cu vorba, că vorbeau ca din carte, cu numere de versete din Biblie și multe altele pe care eu le uitasem de mult. Și atunci, ce să fac? Bătrân și uituc cum eram, știind doar Sfânta Liturghie pe din-afară, mi-am zis să le vin de hac citind peste ei Blestemele Sfântului Vasile cel Mare. Și nu doar într-o zi, ci multe vineri la rând.

– Și tare s-or mai fi sinchisit ei de blestemele Sfântului! îl luă peste picior un țăran cu credință mai îndoielnică.

– Ba nu, taică! S-au sinchisit și chiar foarte tare!

– Adică, părinte? întrebă un moldovean mai sfios.

– Adică s-au sinchisit așa de tare c-au început să moară, unul după altul, până ce s-au isprăvit cu toții: și cei din Mică-laca, și cei din Mândruloc, și cei din alte părți de care nu știam. Și așa i-am dovedit, că mare-i puterea Sfântului!

– Și?

– Și asta-i! Că d-asta ajunsei și eu în închisoare, fraților.

Că blestemul se duce unde-i trimis de popă, dar se și întoarce peste cel ce l-a trimis. Și, dacă popa-i nevrednic, cum am fost și eu, vai de nevrednicia lui! Și deci, de-a mea. Așa că d-aia trag eu acum ce trag, aici, în temniță! Că mi-a zis preoteasa să nu mă apuc de așa ceva, că doar aveam și eu multe păcate. Da' n-am ascultat-o. Cum să-i las eu pe nemernicii ăia să mă biruie pe mine, slujitorul Domnului? Nu trebuia eu să-L apăr?

– Da' chiar așa, părinte! Ucigându-i? Nu zice porunca a cincea să nu uciți?

– Ba da, da' nu eu i-am ucis, ci cuvântul Sfântului Vasile, că și el, tot pe Domnul slujește!

– Da' și sectanții zic că slujesc pe Domnul, și atunci cum e? se mai auzi alt rob al Domnului întrebând.

– L-or fi slujind ei, da' nu cum îi place Lui; așa că, Domnul le arată calea cea bună, luându-i din lumea aceasta și-n dreptându-i spre cealaltă.

– Da' cu ce preț, părinte?

– Cu prețul lor și al meu, nevrednicul; că pentru asta plătesc eu cu libertatea.

– O fi atunci și cum zici, părinte, da-i înfricoșător! mai adăugă țaranul care-l iscodise, retrăgându-se pe prici, lângă ceilalți.

Popa Ioja, tulburat, se furișă și el sub un prici, ca să-și facă rugăciunile și canonul, murmurând: „Doamne Iisuse Hristoase, fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”. Atâta doar, fără să ceară ceva pentru el. Și nu înceta nici când era scos cu toți ceilalți ca să se plimbe în cerc în curtea arsă de soare. Buzele i se mișcau mereu și atunci, rostind aceeași formulă.

Odată, însă, când se întorsese foarte tulburat de la plimbare și fu întrebat ce i se ntâmplase, mărturisi rușinat că-n timpul plimbării în cerc, îi venise deodată să întrerupă rugăciunea și să cânte conga¹.

– Mare ispită! mai suspină el. Cel rău nu-mi dă pace nici măcar aici, unde-mi ispășesc păcatul!

¹ Cântec și dans la modă în anii 1947-1949. (n.a.)

Cei care-l vedeau mereu murmurând, cu capul plecat, se întrebau până când și cât va mai avea de ispășit popa. „Numai Dumnezeu știe!” murmurau cei care auziseră că fusese osândit la temniță grea pentru „ajutor legionar”. „Și mai e și tuberculos, în ultimul hal!” oftau țăranii din jurul Aradului.

Dar lui nici nu-i păsa. Cu o cușmă spartă în vârful capului, prin care-i ieșea părul alb și cu o pereche de ochelari legați cu sfoară pe după urechi, aplecat de spate, își ducea osânda fără alt gând decât acela că tot ce pătimește se petrece numai cu îngăduința Domnului. De aceea nici nu cerea altceva în rugile sale, decât să-l miluiască.

ȘI TOTUȘI, ODATA, mai ceru ceva, dar nu lui Dumnezeu, ci preoților catolici, iezuiți, doctori în teologie și alte științe, care stăteau pe priciul de deasupra lui.

Auzindu-i cum discutau cu alți tineri, despre Dumnezeu, dogme și adevăruri mai puțin înțelese de el, ieși de pe priciul lui și le zise, privind-i umil:

– Iertați-mă, cinstiți părinți! Eu sunt cel mai prost popă ortodox din lume și aș dori să-mi spuneți și mie ceva teologică, că...

Și din ochi i se revărsa atâta lumină încât părinții iezuiți rămaseră muți. Ce să-i spună ei „celui mai prost și mai păcătos popă ortodox din lume?”...

– Părinte! încercă unul să rostească...

Dar vorba i se opri în gât și popa Sinesie, stânjenit și el că-i întrerupsese din discuție, se retrase încetșor la locul lui, lăsând să dispară din fața lor ochelarii legați cu ață și căciula spartă.

– Ce să-i spunem noi despre teologie unui om ajuns în pragul sfințeniei? exclamă mai târziu unul dintre iezuiți, privind întrebător la ceilalți.

Dar, în afară de o lungă, foarte lungă tăcere, nu primi nici un răspuns.

PRINȚUL

ALEXANDRU GHIKA, fost șef al Poliției Capitalei în scurta perioadă de guvernare legionară din 1940-1941, condamnat, după căderea acesteia, la muncă silnică pe viață și dus la Aiud pentru ispășire, se pomeni într-o zi a anului 1951 că este luat din penitenciar și dus în beciurile Ministerului de Interne din București.

De acolo, fu scos într-o noapte din celulă și dus într-un birou unde se pomeni față-n față cu însuși ministrul Drăghici care-i făcu o propunere:

– Domnule Ghika, știu ce ai fost, când ai fost și cum ai fost, în timpul guvernării legionare. Ai fost șeful Poliției sau al Siguranței, da?

– Da! îi răspunse, foarte stăpân pe sine, Alexandru. Și?

– Și uite că eu îți fac acum o propunere! Știu că ești prinț, dar asta nu contează, pentru noi, comuniștii.

Ghika îl privea de sus, curios să audă despre ce-i vorba.

– Și mai știu – continuă ministrul – că n-ai fost doar șeful Siguranței legionare, ci chiar organizatorul acesteia. Așa că, în această fostă calitate și funcție, îți cer să-mi dai o declarație despre Lucrețiu Pătrășcanu¹, cum că ți-a fost informator în acea perioadă și eu îți dau cuvântul meu de onoare că te pun imediat în libertate. Am această posibilitate, precum și acordul Partidului Comunist.

După clipa de tăcere ce urmă și-n care ministrul credea că surprinzătoarea sa ofertă va produce efectul scontat, Alecu Ghika se ridică de pe fotoliul ce i se oferise la sosire și, din înălțimea staturii sale pe care ministrul abia atunci o remarcă, zise:

– Domnule Ministru! Dumneavoastră, comuniștii, știți cât

vă iubesc eu și câți aș vrea să mai rămâneți în viață la conducerea României? Dar dacă prețul vieții și al libertății mele acum este viața și onoarea unui om, chiar dacă acesta îmi este dușman, atunci răspunsul meu categoric este NU!

Ministrul Drăghici, holbând ochii cât cepele la auzul refuzului unei oferte atât de generoase, din partea lui și a Partidului, aștepta și explicația. Iar aceasta nu întârzie, pentru că Alecu Ghika, înaintând cu un pas spre biroul ministerial, începu:

– Domnule Ministru! Pe mine, ca și pe toți camarazii mei din Legiune, Căpitanul Corneliu Codreanu m-a învățat că-n luptă e mai bine să cazi pe câmpul de onoare, decât să învingi printr-o mișelie îndreptată împotriva dușmanului. De aceea NU-ul meu este categoric și onoarea mea nu-i de vânzare. Nu pot accepta o libertate în schimbul ticăloșiei pe care mi-o propuneți. Lucrețiu Pătrășcanu nu a fost nici agentul, nici informatorul meu!

– Bineee! rânji ministrul. N-ai decât să rămâi cu onoarea legionară și să-ți ispășești condamnarea pe care nu noi ți-am dat-o, ci Antonescu, pe care tot voi l-ați adus la conducere.

– Întocmai, Domnule Ministru! încheie prințul, așteptând să fie trimis de unde-l aduseseră.

Și ministrul, deși nemulțumit de nereușita încercării sale, îi îndeplini dorința, după încă o lungă așteptare în beci.

AJUNS DIN NOU, după ani de zile, la Aiud, în aceeași celulă cu Petre Pandrea, care-l întrebă cum a fost pe unde umblase, Alecu Ghika îi răspunse doar:

– Nu!

– Cum adică? întrebă Pandrea. Ce nu? Pe unde-ai fost, cu cine ai fost confruntat? Pe cine ai mai întâlnit?

– Pe Drăghici, ministrul! îi răspunse laconic și concesiv Ghika:

– Și? holbă Pandrea ochii, mai abitir decât Drăghici după ce auzise refuzul prințului. Ce-a zis? De ce te-a chemat? Dă-i drumul și zi-i!

¹ Ministrul Justiției în Guvernul Groza, 6 martie 1945 – 23 februarie 1948. (n.a.)

– Măine, Petre, că acu-i timpul să ne culcăm. Sunt obosit și s-a dat stingerea! Încheie Ghika discuția, lăsându-i lui Pandrea curiozitatea nesatisfăcută.

A DOUA ZI, dis de dimineață, chiar înainte de a se da deșteptarea, Pandrea începu să-l zgâlțâie, căci, de curiozitate, nu putuse dormi deloc.

– Spune, Alecule, cum a fost?

– Petrică! De ce ești așa de curios și de nerăbdător? Știu eu că vrei să scrii anumite lucruri cu „lampa eternității pe masă”, așa cum i-ai declarat și lui Crăciun¹, dar de ce te interesează așa de tare întâlnirea mea cu Drăghici?

– Alecule, știi că suntem prieteni de atâta vreme; știi că, atunci când l-ai arestat voi, legionarii, pe Coca – adică pe Lucrețiu Pătrășcanu, cumnatul meu – în 1940, când ai ajuns la guvernare, eu la tine am venit îndată ca să mi-l scapi, nu?

– Nu chiar la mine, ci la Petrică Țuțea, prietenul nostru. Și el, când te-a văzut așa speriat, a dat fuga la mine.

– Așa-i, Alecule! Și tu ce-ai făcut, ca șef al Siguranței?

– L-am eliberat, în câteva ore, căci Petrică Țuțea venise la mine cu sufletul la gură, cum veniseși și tu la el, zicând: „Alecule, știi că l-au umflat pe Coca? Pe Lucrețiu, prietenul nostru?” Iar eu, știi bine că eram prieten și cu adversarii politici, cum sunt și cu tine, așa că am zis „Bine!” și l-am eliberat îndată.

– Ei, da! Nu ca Antonescu, pe tine, după lovitura de Stat din ianuarie 1941!

– Da, dar Antonescu... încercă să spună Ghika.

– Știu ce vrei să spui: că Antonescu nu era prinț.

– N-am vrut să spun asta. Știi doar că și lui Petrovicescu îi dăduse cuvântul de onoare că nu-i va face nimic după rebeliune, dar l-a condamnat și l-a „executat”. Unde-i era onoarea?

– Păi, Alecule, *à la guerre comme à la guerre*, cum se zice! Dar cu voi, ar fi putut s-o scoată altfel la capăt?

¹ Colonelul Gheorghe Crăciun, directorul închisorii Aiud. (n.a.)

– Da' eu cum am scos-o cu cumnatul tău? Dar, de! dragul meu Petrică, prietenia și îngăduința față de ideile altora sunt flori rare pe care nici voi, nici Antonescu, nu le-ați prea cultivat în grădina voastră.

Pandrea tăcea și ceilalți din celulă căzuseră pe gânduri.

– Așa o fi, Alecule! reluă Pandrea. Da' hai, spune-ne ce-a vrut de la tine ministrul Drăghici?

– Ce să vrea? Mi-a propus libertatea în schimbul unei declarații prin care să spun că onor cumnatul tău, Lucrețiu Pătrășcanu – Coca, cum îi ziceați voi – mi-a fost agent și informator.

– Șiii? Întrebă speriat Pandrea.

– Și ce vezi, Petrică! Am preferat să mă întorc aici, printre prietenii mei, decât să fac așa o mișelie. Îți dai seama? Să declar că Pătrășcanu mi-a fost informator și apoi să ies în libertate, după ce le-am dat pretext să-l ucidă, cu sau fără proces, în urma declarației mele? N-aveau decât să-l ucidă ei, cu mâna lor, nu cu prețul libertății mele!

– Of! Of! Of! geamu un amărât din fundul celulei.

– Alecule! Am să mărturisesc asta și-n scris, se angajă atunci Pandrea!

– În scrisul ăla al tău, „cu lampa eternității pe masă”? zâmbi Ghika.

Un țăran din Oltenia, răătăcit și el prin celula lor, îi spuse vecinului de price:

– Acuma, când am să mai aud că omul ăsta, prințul Alecu Ghika, în toți zecii de ani de când e în pușcărie, n-a întins niciodată mâna să ia altceva de pe targa cu pâine decât cea mai mică bucată, o s-o cred din tot sufletul...

Între timp, se adusese în încăpere pâinea împărțită în porții egale cu numărul ocupanților. Și după ce Alecu Ghika, deși era primul la rând, luă, ca de obicei, cea mai mică bucată, Olteanul strigă:

– Uite prințul! Tot prinț rămâne!

Vecinul său de price îl aprobă, mestecându-și însă mai puțin bucuros porția de pâine.

DAR CINE să-i mai bage-n seamă, când prințul și Pandrea nu mai încetau să discute? Problema onoarei era încă neclară pentru Pandrea, mai ales în perspectiva teoretizării ei la „lumina lămpii eternității pe masă”, pe care comandantul închisorii i-o promisese în schimbul unei ticăloșii la care el se angajase: aceea de a elogia procesul Reeducării din Aiud.

Și fuseseră atâtea de spus, când fiecare deținut era obligat, prin foame, frig și carceră, să se autoanalizeze, ponegrindu-se și denigrând toate actele vieții sale! Mai ales legionarii, care trebuiau trecuți prin toate „troacele de porci” posibile, astfel încât „să nu mai poată avea niciodată curajul să scoată capul la iveală sau să se privească în proprii ochi”. Așa era ordinul Comitetului Central al Partidului Comunist, ordin dat, prin organele Securității, tuturor direcțiilor de penitenciare, în special celei din Aiud.¹

REVENIND LA PERIOADA de reeducare sau de „autoanaliză”, cum îi zicea ministrul de Interne și pe care Petre Pandrea căpătase învoirea s-o descrie în cele mai „luminoase culori”, „cu lampa eternității pe masă” (și pe care a și făcut-o) în schimbul unui mai generos regim de penitență, nu se poate spune că toți deținuții din Aiud au cedat opresiunii. Nu toți se autoanalizaseră! Deși se recursese și la mari tentații, dintre care eliberarea fusese cea mai importantă. Și nu puțini îi căzuseră victime. O lună, sau chiar o jumătate de an, după zeci de ani de anchete și de viață după gratii, conta enorm. Și ce să facă omul epuizat de temniță? Ceda.

Pentru cei pentru care libertatea nu mai conta, se inventase în schimb evidența; evidența marilor realizări ale „socia-

¹ În formularea colonelului Crăciun – directorul penitenciarului din Aiud, pe atunci – ordinul suna astfel: „Tu, fost cândva de-ai lor (adică legionar), deci tu trebuie bați la ei, la cur, ca să reeduce bandiții, dar ei nu trebuie să știe că noi pus tine să faci asta”. (n.a.)

lismului victorios la orașe și sate”. Sperând astfel că printre căpoșii refuznici se vor mai găsi unii care să cedeze...

Această „evidență” fiind greu de realizat doar prin poze, grafice și vorbe, s-a luat hotărârea ca ea să fie făcută printr-o acțiune de mai mare anvergură, costisitoare chiar, deplasând pe teren, în mașini luxoase, pe capii îndărătnicilor. Așa că, plimbați vreme de câteva zile prin țară, cu automobilul, pe la cele mai spectaculoase uzine, colhozuri și sovhozuri, în fața „evidențelor”, mulți ajunseseră să recunoască: „Da, am greșit; n-am știut că se putea face tot ce-a făcut Partidul Comunist în țară. Ne-am meritat pedeapsa, abia acum o înțelegem!”

Nu de aceeași părere fusese însă și prințul Alexandru Ghika. Când îl aduseseră înapoi după „excursia” în care fusese dus, ca să admire realizările socialismului victorios, iar colonelul Crăciun îl întrebase ce i-a plăcut mai mult și ce l-a impresionat, răspunsese visător, privind zidurile închisorii:

– Sălciile de pe Aiudel, domnule director!

– Tot bandit ai rămas, prințule! răcnise directorul. Și câte nu ți-am arătat!...

Drept e că multe îi arătase Crăciun, din goana mașinii, atât lui, cât și celorlalți. Dar prințul văzuse doar sălciile de pe Aiudel și puțin îi păsa lui, față de ceilalți deținuți, că doar atâta văzuse.

Și câtă osteneală își dăduse Partidul pentru reeducarea îndărătnicilor, mai ales la Aiud! Organizase, în incinta penitenciarului, conferințe la care fuseseră aduși să vorbească oameni de litere, profesori universitari de la Cluj, ziariști și foști demnitari care „înțeleseseră” mersul vremilor... Și tot nu cedaseră, bandiții! Ce naiba să mai încerce?

Și atunci se mai găsi ceva: șantajul sentimental.

Securitatea îi sfătuia pe cei din familiile deținuților îndărătnici să le trimită scrisori și fotografii prin care copiii sau părinții bătrâni de acasă să le ceară să facă „tot ce se poate”, adică toate concesiile cerute, pentru a veni acasă.

Pe unele poze, chiar copilul scria: „Tăticule, uite ce mare m-am făcut! De ce nu vrei să vii să mă vezi?”.

Pe altele, nevestele, în numele lor sau al copiilor, se lăudau cu reușita lor în viață sau la serviciu, după ce, grație Partidului, obținuseră vreun post sau vreo funcție de seamă la Stat, universitate, liceu sau fabrică.

Iar întrebarea lor finală, tot la sugestia Securității, suna cam așa: „Și atunci, tu, tată (sau fiu, sau soț) de ce nu vrei să faci ceea ce ți se cere, ca să vii mai repede acasă?”

Totuși, respingând ispitele, somațiile familiale, neînduplecați de rugăminți, mulți dintre ei rămăseseră în Aiud. Iar cel mai neînduplecat era tot Alecu Ghika.

Și într-o zi, când, în fața a sute de deținuți, în curtea închisorii – de pe un podium de unde putea fi bine auzit – un tânăr în haine vărgate citi scrisoarea pe care mezinul lui Alecu Ghika i-o adresase tatălui său, spunând că își putuse termina studiile universitare de Medicină și că obținuse post de cercetător, prințul nu spuse decât: „Și ce dacă?”

Scos din fire, colonelul director începu atunci iar să urle, ca să-l audă toată lumea:

– Păi, bine, prințe! Nici de propriul fiu nu-ți pasă? Partidul i-a oferit și post la facultate, pe când copiii mei nici nu pot intra la ea! Și tu tot nimic?

– Domnule colonel, dumneavoastră știți din istorie, poate, că un strămoș al meu și-a pierdut capul, pe la 1700, pentru Bucovina. Și tot din cărți cred că mai știți că un domn valah, Constantin Brâncoveanu, a fost dus de turci la Constantinopol, ca să fie tăiat cu întreaga familie, dacă nu renunță la creștinism. Iar când mezinul lui l-a rugat, plângând, să-l înduplece pe Sultan, căci el e gata să se facă musulman, tatăl i-a răspuns: „Mai bine mori în legea ta!” Or, domnule colonel, știind toate acestea, ce i-aș putea spune și eu fiului meu? Decât să moară-n legea lui, cum probabil o să fac și eu.

De murit, însă, Alexandru Ghika n-a murit în temniță, dar de rămas în istorie, ca un adevărat prinț, tot a rămas...

DEUS ADIUTOR ET PROTECTOR DOMI MEI

ERA INSCRIȚIA care te întâmpina când intrai în castelul familiei Martinuzzi din Gherla: „**Domnul este ajutorul și apărătorul casei mele**”. Era destul de șocantă când o vedeai, săpată în zidul gros de piatră, deasupra spânzurătorii în care cine știe câți vor fi fost atârnați...

Dar asta fusese pe vremuri, căci, în anii când treceam pe lângă ea, ca să intrăm în uriașa temniță galbenă, mare și modernă, ce se ascundea după zidurile castelului, nu mai producea decât un fior repede risipit de răcnetul lui Goiciu, directorul, care se prezenta noilor veniți prin grai nearticulat.

Chipiul, uniforma și gradele înstelate de pe umeri îi completeau „cartea de vizită”. Dar cine să i-o citească, atunci când, sub înstelata-i autoritate, toți se întrebau dacă vor mai ieși vreodată vii sau nu de acolo? Și nici de pe fața aghiotantului său nu se putea citi vreo urmă sau vreun semn că oamenii ar mai fi putut avea vreo speranță. Mulți ar fi avut nevoie de ea, dar...

Imboldul următor, dat de aghiotant, în grai articulat, indica o direcție: Înainte!

Înainte, spre clădirea mare și galbenă: celularul modern, cu sol cimentat, cu încăperi și cu uși blindate, aliniate de-a lungul unor poduri de lemn pe care bocăneau cizme de paznici și galenți¹ de robi. Urma distribuirea deținuților pe celule și contactul cu locatarii dinăuntru sau cu golul dintre cei patru pereți, în cazul în care alți locatari, sau cine știe ce surprize, aveau să apară mai târziu. Și nu erau puține, erau bănuite și nu prea multă vreme așteptate.

Împins din spate de un alt paznic tăcut – și, de ce nu? compătimitor – mi s-a deschis în față o ușă pe care era scris

¹ Saboți de lemn. (n.a.)

numărul 62 și de al cărui prag m-am și împiedicat, căzând peste el cât eram de lung.

Odată adunat de pe jos, mi-am dat seama că încăperea în care fusesem azvârlit era plină de paturi de metal așezate unele peste altele. Cum naiba nu le văzusem din ușă? Visasem, sau doar fusesem năucit de tot ce văzusem până să ajung acolo? Dar uimirea mea nu dură prea mult căci, la o nouă deschidere a ușii, fură azvârliți înăuntru încă vreo zece inși, îmbrăcați în zeghe vărgate orizontal. Semn că erau *viețași*, după cum se și prezentară:

– Suntem criminali de război! Sunt nea Toader, tinere!

Vorbise doar unul dintre ei, un om în vârstă, cu tichie – vărgată și ea – așezată pe-o ureche. Nu știu cum de mă dibuise că-s tânăr, în halul în care arătam. Dar așa eram și neavând cunoștințe prea aprofundate în Drept și nici prea mulți ani de pușcărie la activ, nu prea făceam eu deosebire între infracțiune, delict și crimă. Așa că vorbele „criminal” și mai ales „de război” mă cam speriară. Murmurai, totuși, bâlbâindu-mă:

– Criminal?.... de război?....

Nea Toader, amuzat probabil de nedumerirea mea, adăugă:

– De război, da! Dar de război pe frontul de Răsărit¹.

Eram gata să mai întreb ceva, dar nu prea știam ce, când ușa celei se deschise iar și în prag apărură Goiciu, directorul închisorii. Apăruse ca dintr-o cutie mecanică – *Deus ex machina* – tunând cu o voce din care, odată cu sunetele, ieșea și o duhoare de țuică tare, răspândindu-se ca un ecou, în toată încăperea.

– Criminali, hai? O să vă arăt eu crime!

Încremenisem și așteptam, înmărmurit, ce crime avea să ne arate.

Dar... surpriză! În loc să ne arate ceva, Goiciu ne întoarse spatele, ieșind pe ușă fără s-o închidă. Păream să fim în pragul libertății, cu ușa aceea atât de îmbietor deschisă!

N-am apucat să ne bucurăm însă prea mult și să ne punem

¹ Al Doilea Război Mondial, împotriva Uniunii Sovietice. (n.a.)

întrebări, că ușa fu închisă brusc și un hârșăit de chei ne spulberă nedumerirea și iluzoriul vis de libertate.

– Ăsta-i Goiciu! exclamă nea Toader. Îl cunosc încă de la Galați unde, înainte de război, era șef de depou la Căile Ferate. Mare bețiv, priceput și de meserie mecanic. Ajunsese șef de depou și murea de frică să nu se facă vreun sabotaj în depoul lui, că l-ar fi belit Nemții și Siguranța de pe atunci. Că doar de bunul mers al Căilor Ferate depindea transportul de petrol spre front. Și Goiciu știa prea bine asta! Așa că era foarte grijuliu cu locomotivele și cu vagoanele pe care trebuia să le pună la dispoziție.

– Ei! Și ce-o să ne arate Goiciu? Întrebă un *criminal de război* venit la Gherla odată cu Nea Toader.

– Pe mă-sa! răspunse nea Toader. Că se simte cu musca pe căciulă, de prea multă grijă ce o avusese atunci de depou și de transporturile de materiale spre frontul de Răsărit.

– Ei, și? Întrebă unul nerăbdător să afle urmarea deosebitei griji a lui Goiciu.

– Păi, dacă aveți răbdare, vă spun. Uite, ăsta-i secretul lui: se teme ca nu cumva să fie demascată că le purtase de grijă nemților, asigurându-le transportul de petrol.

– Dar, întrebai eu atunci, cum se explică faptul că azi e colonel de Securitate și director de pușcărie?

– Păi, a fost prieten cu Gheorghiu-Dej, înainte ca ăla să intre în pușcărie, cu câțiva ani înainte de război. Iar după război, probabil că Goiciu, la un pahar de votcă, spovedindu-se lui Dej, acesta l-a ajutat să intre în Partid și în Securitate, punându-l director la pușcărie. Or, cu un asemenea „naș” în spate, iată-l de ce-i acum temnicer spălându-și trecutul nerăzboinic pe spinarea noastră.

– Ehe! Dacă-i așa, ce-o să ne mai arate tovarășul Goiciu! oftă un bătrân ofițer superior, picat nu de mult la Gherla, dintr-un lagăr rusesc unde fusese stigmatizat cu patalamaua respectivă și nu-i mai rămăsese nimic altceva decât să bom-băne și să-și ispășească vitejia.

TRECUSE CEVA VREME de când Goiciu ne amenințase cu „ce-o să ne arate”. Din fericire, sau din nefericire însă, nu se ivea nimic nou în viața noastră de pușcăriași, în afară de mutarea unora și de venirea altora, mai mult sau mai puțin „criminali de război”.

Cu toate acestea, cea mai interesantă figură din celulă ră-măsese tot nea Toader, deși, după explicația pe care ne-o dăduse despre Goiciu, căzuse într-o adâncă muțenie. Nu pentru că s-ar fi temut de cine știe ce surprize din partea lui Goiciu, ci pentru că, în anumite zile sau nopți, îl sufoca ceva. Uneori, se ridica în miez de noapte și se așeza în fund, ținându-se cu mâna de o curea pe care o legase de o stinghie de fier a patului. Adeseori, ofta și avea tulburări de respirație. Nu se plângea de nimic, dar nici nu mai vorbea. „Ce s-o întâmpla cu el?” mă întrebam.

Și într-o noapte, luându-mi inima în dinți, m-am apropiat tiptil de capătul patului lui.

– Ce-i, nea Toadere? De ce nu dormi? Ce oftezi de parc-ai fi ofticos? I-am zis eu.

Nu mi-a răspuns nimic și mi-a făcut doar semn cu mâna să mă culc la locul meu. Ce să fac? M-am culcat, trăgând cu-n ochi la el, ca să văd ce se mai întâmplă.

O noapte, două, trei la rând și nimic. Adică, același lucru: trezitul în plină noapte, agățatul de curea, oftatul, o scurtă zbatere, probabil la gândul unui trecut de neuitat și apoi prăbușirea la orizontală și ațipeala până când clopotul pușcăriei dădea deșteptarea.

Peste zi, nu se întâmpla mare lucru: deșteptarea, o sumară toaletă personală, numărul, controlul gratiilor de la geam cu ciocanul, ceaiul de dimineață și apoi, cât era ziua de lungă, povești, amintiri, discuții și foarte multe și lungi tăceri.

Pe nea Toader, însă, nimic nu-l putea scoate din ale lui. Oamenii se întrebau unii pe alții: „Ce-o fi cu el? Ce-l roade? Ce-l preocupă în muțenia lui?” Iar eu voiam să aflu cel mai tare care-i era taina.

Și-ntr-o noapte, după ce-l văzui că se scoală și el mă văzu că-l pândesc, aflai:

– Vino-ncoa, băiete! zise el făcându-mi semn cu mâna să mă apropiu. Vino, că te văd mai de nădejde.

M-am apropiat iute de patul lui și, așezându-mă lângă el, stânjenit dar bucuros de chemare, am căscat ochii și am ciulit urechile.

– Mă doare ceva – începu el – și mă tot întreb de ce au făcut așa...

– Cine cu ce? l-am iscodit eu.

– Păi, cu jidovii ăia pe care i-am dus odată în Rusia, sub escortă, dintr-un lagăr românesc în unul nemțesc. Eram concentrat pe front, la jandarmi și operam între amândouă armatele, a noastră și a nemților. Cu ai noștri mai mergea, dar cu nemții nu te jucai.

Într-o dimineață, m-a chemat la el șeful unității mobile și mi-a spus: „Toadere, azi o să ai de lucru, cu tot plutonul tău. O să-i duci sub escortă pe jidovii din lagărul V. spre un loc unde-i așteaptă nemții. N-au decât să-i ia! Probabil c-or să-i cazeze în altă parte.

„Nemții să-i ia în primire?” m-am mirat eu, auzindu-l pe comandant. „Nemții, care știți ce le-au făcut atunci când i-au avut în mână?” „Uite ce-i, Toadere! Ordinele se execută, nu se discută! Mai ales la jandarmi. Așa că... executarea! Treaba lor ce-or să facă cu ei!”

Ce să mai întreb, dacă ordinele se execută? M-am supus și a doua zi, nu prea devreme, m-am dus la jidovi și le-am spus să se pregătească de drum căci am ordin de sus să-i mut de acolo. Au început să se întrebe unde și mulți se văitau: „Oi vei! Ce ai cu noi?” Presimțeau ce-i așteaptă. Pe mine mă cuprinsese mila, dar ordinele erau ordine. Le-am spus doar că o să plece în alt lagăr. „Da' ne era bine aici, la voi; puteam să ieșim din țarc și să ne facem o mulțime de treburi, că rușii și ucrainenii nu-s chiar sălbatici și mai au și ei nevoie de câte ceva de la noi...”

Aveau și ei dreptate, că-n lagărul de la noi erau destul de liberi. La numărătorea de dimineață și de seară, se mai închi-deau ochii la vreo lipsă, căci știam că se duc prin satele vecine să facă ceva schimburi între ei. Știi cum îs ovreii: nu ies nicio-dată în pierdere. De altfel, dacă s-ar fi tot dus spre Răsărit, n-ar fi fost mare pagubă; înapoi spre țară să nu se fi dus, c-ar fi fost mai rău. Deși Antonescu îi scăpase pe mulți de la deportare, mai ales pe cei bogați. O fi avut și el treburile lui cu ei, dar cu nem-ții nu te puteai juca, deși erau camarazi de arme și vecini de front. Iar pe ovreii pe care-i aveam sub pază, în lagăr, îi îngă-duiam cu multe, ba chiar cu prea multe. Pe de altă parte, știam și noi și știau și ei că altfel stăteau lucrurile cu cei ce căzuseră în mâna ungurilor și a nemților. De aceea voiau la noi.

Numai că până la urmă toate aveau să aibă un sfârșit, chiar și ei. Și-n ziua când le-am spus „Gata! Plecare!”, au și plecat. Nu chiar toți, pentru că le-am mai spus: „Măi, eu nu mă țin cu ochii după voi și nici soldații mei nu vă omoară dacă vă mai opriți pe undeva, să vă faceți lipsa; da' nici toți deodată și nici în toate părțile...” Și chiar am închis ochii atunci când i-am văzut pe unii c-o iau mai pe de lături și... duși au fost. Doar că restul, turma, parc-ar fi fost oi, așa mergeau de orbește în gura lupului... Așa că i-am dus și nu la pită albă, ci la moarte! C-au pus nemții mitralierele pe ei, de n-a mai rămas unul în picioare. Pregătiseră deja și șanțurile ca să-i îngroape pe nenorociți.

Soldații mei se uitau năuci cum cad ovreii ca snopii; așa mă uitam și eu. Alții întorseseră capul. Pe drumul de întoar-cere însă, am încercat să mai leg o vorbă cu ei, dar cine să-mi răspundă? Muțiseră cu toții. Și atunci, am început să vorbesc cu mine însumi: oare bine făcusem ducându-i unde-i dusesem? Și mi-am zis că n-am făcut bine, dar ce puteam să fac? Ordinul era clar: „Îi duci, îi iei de pe capul meu, că așa-i porunca de mai sus!” Și m-am liniștit. Doar că, mai târziu, văzându-i în minte pe ovrei cum cădeau, mă cuprinsese un fel de remușcare și încercam să mă apăr. Îmi ziceam: „Dac-așa a fost să fie... Că doar nu i-am ucis eu, de bună voie! Și dacă L-au ucis ei pe

Hristos, pe semne c-așa o fi trebuit să piară și ei. La multe închisesem eu ochii, dar lor... așa le-a fost soarta! Pentru vina lor sau a părinților. Că n-au cerut ei oare ca „sângele Lui să cadă asupra lor și a copiilor lor”? Nu scrie asta și-n Evan-ghelii?

– Ba da... am murmurat eu, năuc, parcă văzând masacrul.

– Așa o fi scriind, băiete; da' atunci, de ce oare îmi tot apar în fața ochilor? Că d-aia mă tot întreb și oftez...

– Mare dilemă, nea Toadere!

– Ce-i aia?

– Încurcătură mare, nea Toadere; ceva din care nu se iese ușor.

– Adică cum? se sperie acesta.

– Adică așa: dacă matale te întrebi de-ai făcut bine sau rău, ducându-i pe nenorociții ăia la execuție – că doar acolo i-ai dus, chiar dacă ordinul vorbea de strămutare – și dacă zici că ai făcut bine, fiindcă părinții lor L-au judecat și ucis pe Hris-tos, de ce să-i mai vezi în fața ochilor, acuzându-te? Doar ai executat un ordin.

– Așa-mi zic și eu, băiete, dar degeaba, că ei tot strigă spre mine: „de ce? de ce?”, ca atunci când îi împușcau nemții.

– Tocmai d-asta ești la îngheșuală! Pentru că, pe de altă parte, dacă ai zice că n-ai făcut bine – deși executai un ordin – crezi că fețele și chipurile lor ți-ar da pace? Ia-ncearcă!

– Vezi, mi-am zis și așa și tot mă bântuie. Dar atunci, ce să fac ca să scap odată de ei, că-s mai răi decât strigoii!

– Nea Toadere, nici dintr-o dilemă, nici de strigoi, nu se scapă ușor, orice ai zice. Așa că trebuie să reziști oricum ar fi – adică dac-ai făcut bine sau rău – și s-aștepti ca Dumnezeu să hotărăscă cum este. Și apoi, tot El să vă trimită undeva unde să scăpați unii de alții și matale să ieși din dilemă.

– Și pe șefii care m-au pus s-o fac? Tot El?

– Tot, nea Toadere! Și tot atunci! am mai zis eu ridicân-du-mă de pe patul lui, ca s-ajung mai iute la ceea ce-mi sortise și mie Goiciu...

CASIMCA

ATUNCI CÂND organele Ministerului de Interne au hotărât să mă transfere de la minister și să mă arunce în ea, n-am știut despre ce-i vorba. Atâta doar îi spusese plutonierul care mă lăsase la poartă, celui care mă lua în primire:

– P-ăsta-l duci tot *acolo*!

Și paznicul ce mă primea, oarecum nedumerit, parcă mai voia să întrebe ceva. Dar nu mai avu timp, căci cel ce mă adusesese adăugase, mirat de nedumerirea lui:

– La *Casimcă*, tovarășe!

Și încă ceva ce n-am mai putut auzi, fiind înșfăcat de un al treilea și dus *acolo*.

De închipuit cum era *acolo*, nu era mare lucru; mai trecusem eu prin Jilava, cu ani în urmă, și mă obișnuisem oarecum cu toponimia Fortului și cu multe lucruri care se mai spuneau despre el. Se spunea că e cea mai grea închisoare, că-i îmbibată cu umezeală, plină de broaște, de ciuperci și de strigoi. Nu era cu totul adevărat: erau altele în țară și mai rele, dar... fantezia locatarilor ei de pe atunci era foarte bogată.

Din fericire sau din nefericire însă, nici a mea nu stătea pe loc. Și, să-mi închipui că *acolo* avea să fie cine știe ce carceră, celulă sau hrubă, nu era mare lucru. Doar că, pe măsură ce mă apropiam de *acolo*, nu părea nici carceră, nici hrubă, ci *Casimcă*. De fapt, și paznicul o confirmă:

– Ai belit-o! Ești la *Casimcă*!

Adică locul din care nu se iese viu...

După care, a bătut cu cizma într-o poartă de scânduri, dintr-un gard tot de scânduri, strigând să i se deschidă, că venise cu un *colet*.

Mă întrebam ce naiba putuse aduce, că doar eu nu eram un obiect poștal, dar mi-am zis că-i treaba lor și aveam eu să văd despre ce-i vorba.

Poarta de scândură se deschise, și o altă mână de paznic mă înșfăcă. Mi se spuse apoi să stau pe loc până se fac și se iscălesc hârtoagele care mă însoțeau. Și am tot stat, uitându-mă atent împrejur, să-mi văd *acolo*-ul.

Tot ce vedeam însă era un mic ocol, ca un Țarc de scânduri, în fundul căruia se înălța un zid de cărămidă spălată de vreme, peste care apăsa un maldăr de pământ de vreo patru metri, acoperit de iarbă, pe care păștea o vacă nepăsătoare la ce se întâmpla sub copitele ei.

Sub vacă, sub iarbă și sub cei patru metri de pământ, mai era și o ușă îngustă, vopsită cu miniu de plumb de un roșu tipător (mai târziu, aveam să aflui că gardienii ziceau că-i dată cu *minimum*).

Și după ușa aceea? Mister, că tot nu se putea vedea nimic.

Ridicasem capul ca să privesc cât mai sus, spre vacă și spre cer și făcusem, în mod instinctiv, un pas șovăielnic, ca să mă apropiu și de ușă, când am auzit glasul paznicului:

– Ce te hlizești, bă? N-ai mai văzut *Casimcă*?

Ce să-i zic? M-am întors spre el și am făcut pasul la loc, nu cumva să mă mai blagoslovească în vreun fel. Dar nu mă blagoslovi, ci bătu cu cizma în ușa roșie de *minimum* de plumb, care se deschise.

În pragul ei, era tot un paznic, dar cu stele galbene pe epoleți. Ofițerul politic, probabil. Și după el, o gaură neagră ca o gură de tunel.

„Doamne! mi-am zis. În ce-o să fiu băgat?” Și-mi făcui o cruce, cu limba pe cerul gurii, sperând că Bunul Dumnezeu avea să țină seama de ea.

Greu de descris ceea ce se desfășura înaintea ochilor. Mai ales că ofițerul care mă luase în primire mă apucase de ceafă și mă strângea rău de tot, de parcă se temea c-am s-o zbughesc cine știe unde. Da' unde? Spre adâncul tunelului? Îmi treceau prin minte mii de gânduri, până și cel de evadare și încercai încă un pas. Dar degeaba, căci ofițerul nu-și slăbea strânsoarea. Mai mult, mă împinse spre o cămăruță unde se vedea un

pat de fier cu o saltea și un cearceaf, precum și o masă de lemn cu un scaun.

– Nu-i pentru tine! urlă ofițerul. Dezbrăcarea!

Obiceiurile din Jilava se schimbaseră. Cu ani în urmă, osândiții aveau dreptul să-și păstreze hainele cu care erau îmbrăcați în momentul arestării. Acum însă, regulamentul era altul: trebuia să mă dezbrac de propriile-mi veșminte și să îmbrac zeghea vărgată. Așa că am început să-mi scot haina...

Ofițerul scoase apoi un fel de șuierat, pentru a chema, probabil, pe cineva. Și când am fost complet dezbrăcat, am văzut, lângă el, un gardian apărut de undeva, din fundul tunelului: un caporal scund și gras care, respectuos și în poziție de drepti, aștepta ordinele.

– Percheziționează-l! îi strigă ofițerul, arătându-mă cu degetul.

– Aplecarea! țipă, la rândul lui, caporalul, către mine.

Nu prea pricepeam despre ce aplecare era vorba, căci altădată nu se cerea așa ceva la Jilava. Așa că stăteam nedumerit.

– În patru labe! mai strigă caporalul, ca să-și dovedească autoritatea în fața ofițerului care aproba, dând din cap.

– Și scotocește-l bine! mai adăugă acesta.

Și am fost foarte bine scotocit, și-n fund, și-n gură, și-n urechi, cu același deget.

Totuși, când stăteam în patru labe, n-am putut să nu observ că pardoseala era din ciment proaspăt turnat și mozaicat. Parc-aș fi fost într-o sală de disecție sau într-un colț de abator, gata să fiu sacrificat. Și, când m-am ridicat, privind în sus, am mai observat că celula avea tavanul tot din beton, spoit în alb și foarte ciudat ca formă: parc-ar fi fost cerul gurii unui balaur, gata să mă înghită.

De altfel, toată celula era în formă de trunchi de con culcat orizontal pe cimentul pardoselii.

– Nu te hlizi! rânji ofițerul. Că toate-s la fel.

Apoi, către caporal:

– Zvârle-l în aia din fund!

– Ca pe ăia trei dinainte? îl întreabă caporalul, de teamă să nu greșescă „apartamentul”.

– Ca! îl aprobă scurt ofițerul, grăbindu-se să iasă afară.

Târât de mână, tot dezbrăcat – zeghea, izmenele, cămașa și bocancii urmând să-mi fie aduse în „apartament” – de-a lungul tunelului ce mi se întindea în față, după ce numărăi trei celule cu uși vopsite cu *minimum*, mă pomenii într-a patra. Caporalul era gata să mă împingă înăuntru fără s-o descuie. Părea tulburat de ceva. Oare de ofițerul care poate că nu plecase de-a binelea? Sau de mine, fiindcă eram în pielea goală. Da' cine mă jupuisese de haine? Nu el?

Tremuram ca o piftie, în lumina care abia se strecura prin ușa prin care ieșise ofițerul. Zgribulit, mai încercam și să mă apăr de picăturile de apă ce cădeau peste mine din tavanul boltit.

– P... mă-tii de Casimcă! înjură caporalul, încercând să descuie ușa care nu voia să cedeze.

Până la urmă, aceasta cedă, deschizându-se cu zgomot.

M-am înspăimântat văzând cine era înăuntru: trei inși, mai mult strigoi decât oameni!

Altfel, celula se asemăna celei în care mi se făcuse percheziția. Patru paturi de fier suprapuse, cu patru pături sure deasupra și cu cei trei „locatari” fantomatici proptiți la capătul lor. Două putini puturoase, una pentru apă și alta pentru spălat, pișat și alte nevoi, completau mobilierul cavoului, înghesuindu-i și mai tare pe ocupanți.

– Țasta-i al patrulea care o să stea cu voi! le spuse caporalul, din prag. Ei, asta e! mai adăugă el, închizând ușa pe dinafară și zăvorând-o.

– Da, asta e! oftai și eu, destul de rușinat că stăteam gol în fața celor trei strigoi.

– O să-ți aducă și zeghea... mă asigură unul dintre ei, că n-o să rămâi în curu' gol.

Asta era semn bun: individul era viu, nu strigoi adevărat!

Am fost, apoi, invitat să-mi aleg un pat, dar pe care să nu

mă întind, pentru că așa ceva nu era îngăduit între orele cinci dimineața și zece seara.

– Multe s-au mai schimbat, în Jilava asta! suspinai eu, ca un vechi cunoscător al ei.

– Asta-i cavoul nostru! îmi atrase atenția cel care începuse vorba despre zeghe și paturi.

– Asta... da! aprobai eu.

Și-ntr-adevăr, asta era: un cavou, într-o masă de beton, acoperit cu zeci de metri cubi de pământ, în care trebuiau să sfârșească șaisprezece oameni.

„Asta” era *dincolo*-ul meu, pentru care fusesem atât de curios.

PROGRAMUL

CEEĂ CE TE OMORA, sau – în cazuri mai fericite – te chinuia cel mai tare în *Casimcă*, nu era atât hruba în sine, cât programul impus în ea, funcționând după un regulament bine înfapt în mințile paznicilor.

Organe suspuse avuseseră grijă s-o zidească și s-o programeze după indicații gândite și venite de și mai sus. Scopul... unul singur: dispariția obligatorie și cât mai grabnică a celor șaisprezece ocupanți, zvârliți acolo ca să-și ispășească osânda. Și asta, într-o formă cât mai firească, eliminându-se orice suspiciune asupra faptului că, în respectivul caz, ar fi fost vorba de o moarte dinainte programată. Trebuiau să moară neapărat de moarte *naturală*.

Ingenios plan, realizat printr-un *Regulament de detenție* cât se poate de legal și care prevedea următoarele: *Deșteptarea* la ora cinci dimineața; *Numărul* sau inspecția matinală pentru numărătoarea morților și a celor rămași în viață, la ora de schimbare a paznicilor; *Scoaterea* tinetelor cu murdărie și cu apă de băut – prevăzută la două gamele pe ocupant, imediat după schimbarea gărzii. Durata acestei ultime operațiuni nu trebuia să depășească cinci minute de fiecare celulă, golirea tinetei cu murdărie și umplerea celei cu apă făcându-se la capătul tunelului, într-un WC turcesc sumar improvizat pentru acest scop, apa potabilă curgând printr-o țeavă de deasupra fortului, dintr-un bazin colector în care mai cădeau și diverse viețuitoare iubitoare de mediu acvatic.

Toată această operațiune de „igienizare” se făcea, însă, în cel mai alergător pas posibil și sub cea mai atentă supraveghere, pentru ca executanții dintr-o celulă să nu poată comunica cu vecinii din celelalte trei.

Micul dejun se distribuia dimineața, după terminarea precarei toalete de golire și de umplere a celor două tinete. Și

consta, invariabil, dintr-un polonic de două sute cincizeci de grame de lichid negru (cafea de malț sau ceai de zahăr ars) și dintr-o bucată de pâine sau de mălai, tot de două sau trei sute de grame (porția cerealieră, de fapt, pentru întreaga zi). Totul servit apoi în gamele militare scoase la reformă; respectiva veselă fiind după aceea sau reținută în celulă, sau dată afară ca să fie dusă cine știe unde, la spălat sau la reumplut pentru alții, din alte sectoare.

Timpul de așteptare de după „leșia” neagră a dimineții și până la masa de prânz – circa cinci-șase ore – era rezervat unei așteptări meditative, pe pat, cu mâinile pe genunchi și cu ochii țintă la vizeta pe care o deschidea pe neașteptate gardianul, ca nu cumva „banditul” dinăuntru să închidă ochii sau să-și schimbe poziția reglementară făcând alte mișcări neprevăzute de regulament, mutilare sau sinucidere. Și detenția „meditativă” subsecventă nu putea fi întreruptă decât de eventualele percheziții ori controale ale administrației sau ale ofițerului politic, suprema autoritate a întregului penitenciar.

La prânz, masa era o supă străvezie de varză, de cartofi, sau de arpacaș (orz decorticat) și astfel dozată încât, împreună cu cea de seară și de dimineață, să nu depășească 750 de calorii (arareori 1200, atunci când distrofia organică a banditului amenința să se transforme în cașexie).

Perioada postmeridiană era rezervată aceleiași „meditații” supravegheate până la ora cinci, când se dădea iar arpacașul, mâncat din gamelă, cu sau fără lingură.

Numărătoarea de seară se făcea pe la ora șase, odată cu schimbarea turei gardienilor care trebuiau să-și petreacă vremea cu deținuții, supraveghindu-i în schimburi de câte douăsprezece ore pe zi; din rațiuni de vigilență, atenția necesară supravegherii netrebuind să depășească în timp limita respectivelor ore, pentru a nu slăbi cumva.

Stingerea se dădea la ora zece, iar somnul trebuia făcut în poziție orizontală, pe pat, cu mâinile scoase la vedere, pe pătura întinsă până la subsuori și cu fața complet descoperită.

Orice neregulă de la această prevedere fiind pedepsită cu trezire din somn și carceră. Bătaia, adică douăzeci și cinci de lovituri la fund cu bastoane de cauciuc, nu se dădea decât pentru vorbit tare, cântat, fluierat sau nerespectarea altor ordine date de administrație.

Libere nu erau decât visele, tulburate însă de coșmare și de suferințe pe care, în respectivele celule-cavouri, nimeni nu avea voie să le aline, în afara morții constatată medical doar după scoaterea cadavrului la poarta mare a închisorii.

Program și regulament, de altfel, legal. Dar numai pentru *Casimcă!* Pentru cei mai bandiți dintre bandiții imaginabili. Nu pentru cei dreți și nici pentru cei de drept comun.

BANDIȚII

ÎN *CASIMCĂ*, în celulele ei cavou, eram șaisprezece inși puși la dospire și supuși unei morți atent supravegheate și de „sus” în jos, și de „jos” în sus. Cei de „jos”, paznicii, asistând-o, cei de „sus” poruncind-o, iar Bunul Dumnezeu îngăduind-o, ca-n ispita Sfântului Antonie. De ce? Numai El știa.

Și, ca-n orice „ispită”, supraveghetorii erau organizați, în cazul nostru, în trei schimburi a câte două persoane fiecare: paznicul propriu-zis și șeful lui de tură, care făcea și legătura cu administrația.

Ei ocupau prima celulă de la intrare, cea cu o masă, un pat și un scaun. Era, de fapt, punctul lor de plecare pentru supravegherea celorlalte patru celule din tunelul în care erau săpate și-n care stăteam noi.

Prin supravegherea noastră se urmărea ca totul să se desfășoare după *Regulament*, pentru ca noi, supravegheații, să nu ne schimbăm nici o clipă poziția meditativă, cu mâinile pe genunchi și cu ochii ținți la vizetă, vreme de șaptesprezece ore pe zi. Pentru somnul de noapte, între zece seara și cinci dimineața, fiind dați în primire viselor și coșmarurilor. Provizorie și efemeră libertate!

Iar ca supravegherea diurnă să poată fi făcută astfel încât „bandiți” (apelativul nostru curent) să fie surprinși ațipind sau vorbind prea tare, și-n consecință pedepsiți cu carceră sau cu două zeci și cinci la fund, paza sau pânda gardienilor trebuia făcută cu multă băgare de seamă. Cizmele lor erau îmbrăcate cu pâslari sau târlaci, ca să nu fie auziți deplasându-se spre vizete, iar trupurile astfel hrănite și încotoșmănite încât, în timpul supravegheerii, să nu-i cuprindă sau să-i copleșească toropeala ori frigul. Căci pânditorii de bandiți erau, la rândul lor, pândiți și ei de alții și mai ales de ofițerul politic. Iar ne-regulile semnalate în scris, în timpul serviciului de pândă, erau

urmate și ele, la sfârșit de lună, de pedepse: zile de bătaie și de carceră.

Așa că, pânda constituia, în continuare, rațiunea de a fi, atât a urmăriților, cât și a urmăritorilor. De la intrarea în tunel și până la WC-ul din capătul său.

Celor din celula a doua le era însă ceva mai ușor pentru că, fiind vecini cu „biroul” de la intrarea în tunel și având urechile foarte ascuțite de zecii de ani de detenție, puteau auzi orice mișcare.

Din păcate, însă, n-o transmiteau mai departe prin perete, deși ar fi putut. Bătători și receptori de Morse¹ erau în toate celulele. Dar cei patru din celula a doua erau tot atât de hotărâți să respecte *Regulamentul* pe cât se și dușmăneau între ei. Cel mai bolnav dintre ei, de pildă, P.Ț. – pus anume împreună cu ceilalți ca să-i îmbolnăvească – scuipa într-una sânge din cele cinci caverne pulmonare cu care se alesese din anchetă și-i ura pe toți cei din jur. La rândul lor urându-l și ei, nu numai pentru că în *Reeducare*² îi asuprise, ci și pentru că fiecare se temea să nu fie turnat sau îmbolnăvit de el. Cum însă toți se temeau unul de altul și respectau la sânge *Regulamentul*, paznicii erau mai puțin cu ochii pe ei. Îi ascultau doar, din dosul ușii, ca să-i audă cum se ceartă, ce-și spun sau povestesc. Altfel cum ar fi putut să-și facă raportul de tură către cei de sus? Trei dintre ei, victime ale Reeducării din Pitești, P.Ț., B.V. și K., îl acuzau și-l urau însă cel mai tare pe H.D. pentru că nu trecuse prin ceea ce trecuseră ei. El trecuse frontiera de Vest a țării, parașutat. Anchetat, apoi, la Ministerul de Interne, până ce nu mai rămăseseră decât hainele de pe el, spânzurându-i pe trup ca zdrențele pe sperietorile de ciori, arăta mai slab decât o pisică lăuză, iar când purta și ochelarii pe nas, părea a fi o cobră din cea mai veninoasă specie. El era însă cel ce înghițea cele mai multe șicane de la ceilalți trei, suportând

¹ Alfabetul Morse. (n.a.)

² Reeducarea de la Pitești. (n.a.)

stoic statul la marginea patului, în cea mai țeapănă poziție. Și când nu mai putea, răcnea și era dus în cavoul cel mai umed din capătul coridorului. Prefera singurătatea umedă atmosferei încinse de ură din celulă. Numai că nu era lăsat prea mult nici acolo. Îmbolnăvirea tuturor era planificată și riguros urmărită, ca să nu scape nici unul teafăr.

Prima victimă a contaminării fu K. Scurpă sânge timp de-o săptămână și-n coșmarurile sale aiură, apărându-se ca-n procesul lui, cu inutila formulă „Sunt tată de copil minor! Nu mă împușcați!” și încă ceva ce nu putu fi deslușit, cuvintele pierzându-se într-un val de sânge prin care, treptat, îi ieși și suflul.

– Unul a dat-o în primire! comentau paznicii ce predau stafeta schimbului următor.

– Numai unul? exclamă ofițerul de serviciu, grăbindu-se să raporteze faptul celor de și mai sus decât el: precum că respectivul K. murise pentru că i se oprise inima.

Și nu trecuseră decât trei săptămâni de când intrase în *Casimcă*, zece ani de când fusese arestat și cinci de când fusese condamnat la moarte din pricina Reeducării...

URMĂTORUL ești tu! izbucni H.D., ridicându-se din poziția reglementară și arătându-l cu degetul pe P.Ț.

Acesta, speriat și el de moarte, bătu în ușă și-l turnă gardianului că-l amenințase. Gardianul raportă ofițerului politic și H.D. fu iar transferat, singur, în cavoul din fundul tunelului. Era cea mai umedă celulă tronconică din *Casimcă*, unde, drept represalii, îi fură scoase afară patul și tineta. Lucru neașteptat pentru H.D. care nu se afla pentru prima dată acolo. Dar nu putu suporta asta și omul declară de îndată greva foamei, punându-se pe așteptare și plimbându-se ca turbat prin celulă. O zi, două, patru, cinci, se scurseră cu greu, dar se scurseră. Și în a șasea, auzi voci în fața ușii blindate a celulei. Ofițerul de serviciu, locotenentul Ștefan, om cu alură de porc mistreț și grai articulat deficitar, bîlbîindu-se, încerca să-i spună ofițeru-

lui politic, însărcinat cu supravegherea specială a *Casimcâi*, că deținutul H.D. de dincolo de ușă este extrem de periculos:

– A-a-a-are și a-a-arme, ba-ba-banditul! se căzni el să atragă atenția superiorului politic.

Și „politicul”, părând a nu înțelege de unde și ce fel de arme ar putea avea deținutul de dincolo de ușa blindată, se opri nedumerit.

– Grenade! izbucni Ștefan într-un ultim efort explicativ. Gre-gre-gre...

Dar „politicul” îi făcu semn să deschidă ușa, fără să-și mai termine vorba. Și ușa fu deschisă cu-n scurt pocnet, dar nu de Ștefan, ci de gardianul din tură.

Înăuntru, nu departe de prag, într-o lumină difuză răspândită de un bec mat de deasupra ușii, cam plouat de picăturile ce cădeau din tavan și verde de mucegaiul prins pe zeghe, stătea H.D. Și stătea destul de drept, cu zeghea cam umflată pe burtă.

– A-a-acolo! arătă Ștefan spre burta scoasă în afară. Și se repezi să-l percheziționeze.

H.D., nedumerit de gestul lui Ștefan, se dădu un pas înapoi și – surpriză! – de sub zeghe căzură cinci bucăți de turtoi: bucățile pe care, în grevă fiind, le ascunsese sub zeghe, ca să nu mucegăiască și să le poată mânca după terminarea ei.

Ca trași de o ață nevăzută, ofițerul politic, Ștefan și gardianul săriră înapoi, speriați de moarte. Oare avusese dreptate Ștefan? Cât p’aci, dacă „grenadele” lui H.D. n-ar fi fost niște biete turtoaie de mălai...

Și „politicul” nu se putu abține să nu zâmbească, compătimind în sine vigilența și prostia lui Ștefan.

FĂRĂ ALT COMENTARIU din partea celor ce asistaseră la scenă, H.D. fu scos din cavou și readus în celula din celălalt capăt al tunelului, din care K. se „eliberase” pentru totdeauna. Noi, cei din celula 4, vecini cu cea în care H.D. fusese izolat în grevă, auzisem totul, trăgând cu urechea și complotând cu imaginația ceea ce nu putusem vedea.

Reîntors în celula lui, la „menajul” cu cei doi – V.B. și P.Ț. – rămăși acolo după funebra „eliberare” a lui K., H.D. intră într-o muțenie absolută. Nu le mai povesti nimic și nu-și părăsi nici o clipă poziția reglementară, cu mâinile pe genunchi și ochii țintă la vizetă, deși ar fi avut atâta nevoie să stea întins. Șase zile în picioare și cu turtoarele confiscate, nu fusese tocmai ușor!

Mâncă cu o deosebită poftă și ciorba de varză de la amiază, și gamela cu arpacaș de seară. Ba chiar visă cu ochii deschiși și cu mâinile pe genunchi la câteva mese festive din copilărie. Dar ce folos? Ceea ce simțea el în mațele lui era cu totul altceva decât ce simțise odinioară, după ospețele de-acasă. Foamea de ani de zile și nenumăratele-i greve ale foamei nu se lăsau ușor uitate.

Alături de el, însă, nemaiputând suporta tăcerea, V.B. îi povestea pe șoptite lui P.Ț. ceva ce nu putea uita, din ziua în care fusese dus la al doilea proces, când fusese condamnat la moarte:

– Valentina, nevastă-mea, zicea el, avea sâni ca două macromolecule de butadienă. Și când m-au băgat în dubă, după proces, răcnea: Virgileeee!

– Și ce-i cu asta? îl întrebă indiferent P.Ț. care lăsase în urma lui mult mai multe fapte răcnind și cu sâni mult mai mari decât macromoleculele de butadienă ale Valentinei.

Dar cine să-i răspundă când V.B., fost student la Chimie, încă rătăcea cu gândul la „macromoleculele” Valentinei, iar H.D. visa la mesele de acasă și la bucățile de turtoi pierdute la capătul tunelului *Casimcâi*?

NIMENI NU-I RĂSPUNDEA lui P.Ț., în acea celulă de lângă „biroul” paznicilor *Casimcii*. Nimeni, pentru că-n vecini, în celula de detenție cu numărul 2, se întâmplau alte lucruri.

Locatarii ei erau tot patru la număr: Vică Negulescu, comandant legionar, în vârstă de peste șaptezeci de ani, condamnat la muncă silnică pe viață, Pavel Grimalski, legionar

parașutat în țară după 1947, condamnat și el la muncă silnică pe viață, D.D. student la Politehnică, reeducat la Pitești, condamnat la moarte ca „reeducator” și așteptându-și de cinci ani executarea sentinței, și A.P., student la Medicină, perfect reeducat și el la Pitești, condamnat la moarte tot pentru același proces al Reeducării și-n așteptarea execuției de tot atâta vreme.

Patru inși, deci, dintre care doi trecuți prin Reeducarea de la Pitești și condamnați la moarte pentru ea, iar ceilalți doi doar la muncă silnică pe viață, ca legionari. Primii doi așteptându-și în fiecare clipă, de mai bine de cinci ani, execuția, iar ceilalți doi executându-și sentința de muncă silnică în aceeași perspectivă, *Casimca* fiind pentru toți cavoul în care trebuiau să-și sfârșească zilele, într-o ucigătoare așteptare.

Motiv pentru care tensiunea din celula lor atingea uneori momente explozive. Toate spărgându-se în capul bătrânului Negulescu.

Cel mai fervent acuzator al său, D.D., îl covârșea cu cele mai murdare invective, făcându-l răspunzător pentru toate relele din lume, inclusiv pentru ce i se întâmplase lui în Reeducarea de la Pitești. Iar bătrânul asculta și răbda stoic, scoțând doar, din când în când, câte un „Cui prodest, domnule D.D.?” la care, D.D., cu spume la gură, striga invariabil:

– Mie, mă, banditul! Mie! Ca să te distrug, să nu te las să trăiești! Pricepi, bă, criminalule? Dar nici să te las să mori cum vrei tu! Auzi?

Și Vică Negulescu auzea, dar cui să-i mai zică ceva când pe D.D. Reeducarea îl mutilase iremediabil? Și *cui prodest?* Cui, într-adevăr, i-ar mai fi putut folosi?

Lui Pavel Grimalski însă îi folosea. Și nu c-ar fi ținut el la expresia latină a lui Vică, ci pentru că, în resemnarea pe care acesta o dovedea, simțea ce trăia bătrânul văzându-se acuzat pe nedrept. Și mai era apoi și nebunia lui D.D. De fapt, nebunia tuturor celor ce nu-și mai puteau reveni la normal după tot ce suferiseră în Reeducare. Cum era și cazul lui A.P., celălalt student cu care se afla în celulă,

Din fericire însă, pentru Vică Negulescu, nefericitul A.P. se manifesta altfel. Avea ce avea – în monoloage abia șoptite – cu cei ce nu înțeleseseră că Reeducarea fusese cea mai mare binefacere care li se putuse oferi studenților: posibilitatea de a se transforma în oameni liberi de toate prejudecățile burgheze dobândite până atunci în familie, școală și facultate. Posibilitatea de a deveni – fără aceste prejudecăți – oameni noi, binefăcătorii întregii lumi.

– Nu, nu, nu s-a înțeles asta! ridică el uneori tonul, când ajungea la obsesiva-i concluzie: Nu s-a înțeles! Avea dreptate Domnul Țurcanu!

Or, când Grimalski îl auzea pe A.P. ce-și spune, iar pe D.D. ce-i zice lui Vică Negulescu, sărea de pe patul pe care stătea și le striga:

– Măi nebunilor! Voi nu vă mai reveniți din boala Piteștiului? Nu vă mai treziți odată?

Drept răspuns, la o astfel de ieșire a lui Grimalski, D.D. îl lăsa pe Negulescu și sări la ușă strigând:

– Dom' sergent, ne omoară legionarii! Cer să ies la raport!

Atunci, Grimalski, încă și mai furios, se repezi la el și-l luă de gât:

– Mă, nenorocitul! îi strigă, luându-l de beregată și strivindu-l de ușă. Ce să-ți fac ca să-ți revii? Tu nu vezi în ce ne-au băgat ăștia ca să murim mai iute? Și tu te legi într-una de bătrân? Ce ai cu el? Lasă-l în pace, că altfel de mâna mea ai să mori!

D.D., cu ochii ieșiți din orbite, strâns de gât cum era – săltat în sus de Grimalski și ținut de ușă – mai putea doar să se zvârcolească, să dea din mâini și să facă zgomot pentru ca gardienii să-i sară în ajutor. Și îi săriră, la un moment dat, deschizând ușa cu brutalitate. Alți gardieni, mobilizați între timp de zgomotul din celulă, îl anunțaseră pe ofițerul politic și, veniți împreună cu el la ușă, cereau lămuriri.

– Da' bine mai petreceți aici! rânji ofițerul politic.

Cine să răspundă batjocurii? D.D. era făcut zob, Vică mut de mirare, iar A.P. țeapăn de frică.

– Ieși afară, banditule! urlă ofițerul la Grimalski.

Ceea ce „banditul” făcu doar până-n fața ușii.

– Și acum, pe el, tovarăși! mai ordonă ofițerul.

Iar ceata gardienilor se repezi să-l înșface. Aveau însă și la cine să se repeadă! Căci Grimalski, scund, îndesat și nefiind atins de nici o boală care să-l fi distrus, se apăra așa cum nici unul dintre atacatori n-ar fi putut bănuși. Pe doi îi puse jos din câteva mișcări (că doar fusese antrenat ca parașutist, în Germania), ofițerul politic o tulise spre ieșire, iar de afară sărise în ajutor și locotenentul Ștefan, fără chihliu.

Grimalski abia-l aștepta. Și-ntr-acele două se încinse o bătaie corp la corp, ca-n filme, în care, cu toată sălbăticia lui de porc mistreț, nici Ștefan nu-l putu dovedi. Și dacă, între timp, nu s-ar fi dat alarma generală și n-ar fi sosit încă o trupă de gardieni din alte secții, Grimalski ar fi rămas tot în picioare.

Dar, covârșit de mulțimea de atacanți, omul ridică brațele și le strigă: „Mă predau!”. Mai mult nu putea face.

De mirare fu însă faptul că nu i se puseră cătușe și fu doar dus, fără ele, afară din tunel. Dar unde? Cine putea ști, în ce carceră sau în ce hrubă din Jilava?

VREME DE ZECE ZILE, ocupanții cavourilor din *Casimcă* văzură că nu se mai întâmplă nimic. Nici măcar Vică Negulescu nu se mai întreba *Cui prodest?*, nici D.D. nu-l mai amenința că-l omoară, iar A.P. amuțise și-nțepenise de tot, în poziție reglementară.

În celula 3, doar comentarii ample asupra celor petrecute la 2, dar doar pe șoptite; iar la 4, o vigilență încă și mai mărită din partea celui care veghea și pândeă să audă pașii gardianului care s-ar fi apropiat de ușă pentru a-i prinde dormind sau rezemându-se de perete.

Iar pe coridorul tunelului *Casimcii*, nu se mai auzea decât pasul gardienilor, al celor ce cărau tinetele de două ori pe zi la W.C.-ul din fundul tunelului și, din când în când, vocea vreunui paznic care-i spunea schimbului de tură:

– Ai dracu', legionarii ăștia! Mari bandiți! Nu-i bine să te pui rău cu ei, că n-o scoți la capăt și nu ieși cu fața curată! Ai văzut ce-au pățit ai noștri cu Grimalski ăla, de la 2?

– Da, mă! aproba celălalt.

ÎN A UNSPREZECEA ZI, după toată tevatura ce avusese loc, Grimalski fu adus înapoi, dar nu de întreaga trupă, ci doar de un singur sergent care, înainte de-al băga în celulă, îl întrebă:

– Unde te-au dus, măi?

– În cornul caprei¹! îi răspunse Grimalski, clătinându-se ușor pe picioare.

– Și te-au tăbăcit bine? mai vru omul să afle, nefăcând parte dintre cei de serviciu în momentul incidentului.

– Și ei pe mine, da' și eu pe ei... mai zise Grimalski nerăbdător să se vadă odată în celulă și să se întindă în pat.

Era hotărât să nu mai respecte niciodată, nici un fel de regulament.

Din nefericire, înăuntrul celulei, lucrurile nu mai erau așa cum le lăsase. Vică Negulescu abia se mai putea ține pe picioare ca să se deplaseze până la tinetă, iar de scosul ei la W.C.-ul de pe culoar nici nu putea fi vorba. Nimeni nu voia să-l ajute. De foame, de nesomn și cine știe din ce altă pricină sau boală, devenise cașectic și tușea. O tuse uscată și deasă.

A.P. o luase și el razna: vorbea într-una și fără șir. Chiar și D.D. se schimbaseră pentru că și el tușea; ce-i drept, mai rar ca Vică dar scuipa foarte mult sânge. Părea foarte speriat, dar nu era mai bun cu ceilalți și nici măcar cu sine, căci tot mai păstra poziția reglementară. Slăbea văzând cu ochii, precum de altfel și Vică, și A.P. Nimeni nu mai putea căra tinetele afară și, dacă nu le-ar fi scos Grimalski, s-ar fi revărsat în celulă și atunci să fi văzut putoare!

Slăbiciunea și boala își spuneau cuvântul, neiertând pe nimeni.

¹ O hrubă în formă de corn de capră, din *Reduitul* Jilavei. (n.a.)

Și prima victimă din acea celulă fu Vică. Se stinsese ca o lumânare suflată de vânt. Se proptise reglementar de marginea patului de fier – de frică să nu-l stârnească pe D.D. – nu mai respirase și înțepenise de tot. Iar când paznicul îl zgâlțâi ca să vadă ce-i cu el, se prăbuși inert pe ciment.

– Lasă-l, că-i mort de-a binelea! îl preveni Grimalski.

– Ce bine c-a crăpat criminalul! exclamă D.D. tușind în colțul lui.

Lui Grimalski îi veni să-l strângă iar de gât, dar se opri văzând că individul înroșise zdreanța pe care o dusesese la gură.

– Nici tu nu mai ai mult! îi spuse și gardianul, văzând sângele ce-i curgea de pe buze.

Și plecă, târându-l de-un picior pe Vică Negulescu, până-n prag, unde capul mortului se înțepeni. Grimalski se apropie și-l ridică.

– Mare cap a fost ăsta, de nu voia să iasă! exclamă paznicul după ce-l trecu pragul.

– Mare, mare! adeveri Grimalski, încercând să mai arunce o privire în urma lui, până a nu se închide ușa...

LA CÂTEVA ZILE după moartea lui Vică Negulescu, D.D. avu și el o hemoptizie atât de mare încât nu se mai putu ridica din pat, nici măcar până la tinetă, ca să-și facă nevoile. Și făcu pe el, nemaizicând nici pis.

Cel care-l spăla la fund fu însă tot Grimalski. Cine altul să o facă? A.P. abia se mai ținea de o stînghie a patului ca să nu se prăbușească și paznicul să nu-i facă raport.

Noroc că nici paznicii celor trei schimburi nu le mai ziceau nimic celor de la 2, indiferent dacă poziția reglementară era respectată sau nu. Ce să le mai fi zis când singurul valid care putea face „menajul” în celulă era Grimalski?

El era cel care îl compătimea cel mai mult pe A.P. fiindcă Reeducarea îl înnebunise de tot și nenorocitul nu mai ieșea din starea de spaimă pe care i-o creaseră torționarii. Era un caz în care nu mai putea nici măcar să-l spele la fund pe D.D., căci

nefericitul refuza să mai mănânce. Și veghindu-i pe amândoi, Grimalski aștepta doar să vadă care dintre ei se va sfârși primul. Ceea ce de fapt făceau și paznicii.

Nici unul dintre cei doi nu mai vorbea. A.P. părea mut din naștere, iar D.D., tăcea din pricina sângelui care-l podidea la cea mai mică intenție de a deschide gura.

D.D. fu primul care păși *Dincolo*. Și Grimalski îl auzi cum, ridicat pe jumătate din pat, răcni cu ultimele puteri ce-i mai rămăseseră:

– Oh, Doamne! Cum m-am înșelat!

Un răcnet care se răspândi și dincolo de ușă și pe care-l auziră toți cei din *Casimcă*, inclusiv paznicii repeziți buluc în fața celulei să vadă ce se întâmplase.

Dar ce voise muribundul să spună cu răcnetul lui, nimeni nu știa. Nici măcar Grimalski, care, întrebat de paznici ce fusese asta, le arată doar cadavrul întins pe pat.

– A dat și ăsta în primire! exclamă un paznic.

– Al treilea dintre ăștia! răspunse tovarășul de gardă. Mă duc să raportez.

Și se duse, lăsându-l pe celălalt să scoată cadavrul din celulă. Grimalski însă puse primul mâna pe el, dar nu ca să-l ridice, ci ca să-i șteargă o suviță de sânge care încă i se mai scurgea din gură.

– Și pe tine cine o să te șteargă? îl întreabă sergentul.

– Când? întreabă Grimalski, întorcând capul spre el.

– Câ-când o să dai și tu în primire! se bâlbâi paznicul.

– S-o găsi și pentru mine cineva...

– Și la cur? Cum l-ai șters tu pe ăsta mai alaltăieri? Că doar te-am văzut prin vizetă...

– Și! încheie Grimalski discuția, privind când spre cadavrul, când încă, al lui D.D., când spre cel „încă viu” al lui A.P.

– Și ăst’lalt cât mai are? vru să afle sergentul.

– Dumnezeu știe! oftă Grimalski...

Și ceremonia „datului în primire” se încheie cu un trosnet de ușă zăvorâtă.

A.P., plecat de mult cu gândul și cu mintea într-o lume a lui, lumea unei Reeducări reușite, nici nu-și dădea seama de ceea ce se petrecea în jurul său.

– Bietul de tine! îl compătimea Grimalski, privindu-l în tăcere. Cu tine, au reușit cei de la Pitești, căci amărâtul de D.D. și-a dat totuși seama că se înșelase. Altfel, de ce să Te fi strigat, Doamne? De ce Te-a pomenit în ultima clipă a vieții? mai întreabă el, ridicând ochii spre cerul boltit al celulei.

Ce i s-a spus, sau ce i s-a răspuns nimeni n-a putut afla, căci a doua zi, după moartea lui D.D. fu și el scos din celulă și dus... nimeni n-a mai știut unde...

PAZNICII ȘI BĂTAIA

DIN CINE ȘTIE CE MOTIVE, după moartea celor trei din *Casimcă* și plecarea lui Grimalski, paznicii fură schimbăți, în toate cele trei schimburi.

Din cei șase înși noi care veniseră – probabil tot de prin Jilava sau din altă școală de paznici – trei erau mai interesați și mai reprezentativi pentru tipul de gardian-paznic.

Unul era un sergent înalt și slab, brunet, c-o mustăcioară neagră tunsă îngrijit; tip de ardelean trăit în Regat și nimerit, în armată, la Ministerul de Interne. Și unde? La serviciul de anchete, respectiv în cavourile *Casimcii* din Jilava. Era de fapt, un flăcău foarte curios și nu lipsit de acel coeficient de inteligență de care nu se prea bucură ardelenii. Îl poreclisem „Fierarul” pentru că, din întâmplare, el fusese cel care, cu ocazia citirii actului de grațiere de la pedeapsa cu moartea a celor din celulele 2 și 3, le tăiasse fiarele de la picioare, pe o nicovală improvizată dintr-un butuc, fără să-i rănească.

– Te-a durut? îl întreba el pe fiecare, după ce-i tăia lanțurile. Și indiferent de ce răspuns primea, mai adăuga: Bine că, deocamdată, ai scăpat de brățări!

Un altul era cu totul opus „Fierarului”. Mic, gras, încins cu un brâu lat ce abia-l cuprindea, părea un butoi bine încercuit. Avea ceva porcîn în figură, din cauza unui trai mult mai bun decât cel pe care-l cunoscuse acasă, pe undeva, prin Oltenia, probabil într-o familie foarte săracă. Criteriu după care fusese posibil să fi fost ales să facă armata la Securitate. Cei din celula 3 îl porecliseră „Purcelul de oțel”. Poate și pentru că în tot timpul cât împărțea mâncarea din ciuberele de lemn, bătea cu polonicul în doage ca porcul cu râțul în troacă, întrebând „Mai vreți?” în cazul că mai rămânea ceva pe fundul ciubărului. Ceea ce nu se întâmpla și în schimbul altora.

Era și cel mai indulgent cu supravegherea și cu totul indi-

ferent față de propria-i ținută militară, caporal de Securitate. Nu-l interesa cine erau cei pe care-i supraveghea și nici pentru ce erau ținuți în condiții în care el, acasă, la țară, nu și-ar fi ținut nici măcar vitele. N-o spunea deschis, dar se mira foarte tare văzându-i cum arată, cum umblă și cum se clatină mergând. Mai era și foarte somnoros, ceea ce făcea ca inspecțiile lui pe la vizete să fie foarte rare. Iar când simțea că e și el controlat sau inspectat de superiori, tușea tare și striga „unu-patru (adică toate celulele) programul!” Adică: „Pre-gătiți-vă că vin (și cu alții) ca să vă duceți câinii la apă” (adică tinetele la W.C.). Și osândiții știau despre ce e vorba, mai ales cei din celulele 1 și 2, care erau mai aproape de „biroul” lui.

Dacă venea numai el, bocănea cu cizmele – neîncălțate cu cipici, de lene să-i tragă peste ele – destul de tare pentru a fi auzit până în fundul tunelului. Și, după deschiderea fiecărei uși, o lua la goană până la ieșire, pentru ca nu cumva să se contamineze de bolile celor dinăuntru. În viziunea sau în teama lui de boli, microbii erau considerați de el ca niște jivine care abia așteptau s-o zbughească din celule la fiecare deschidere a ușilor, indiferent pe cine ar fi ales să se arunce. Și, odată, pentru a se dumiri de motivul fugii lui, unul de la celula 3 îl întreabă:

– De ce vă temeți de noi, dom’ caporal, că doar nu vă mâncăm?

– Nu de voi mă! De microbii voștri! bodogăni el, cu mâna la gură pentru ca nu cumva să intre microbii prin ea.

Binecuvântată teamă, cu toate consecințele ei, pentru cei din *Casimcă*, schimbul său reprezentând un adevărat respiro.

Al treilea gardian din grupul nou de paznici era cu totul deosebit de ceilalți și mai ales de „Fierar” și de „Purcelul de oțel”.

Cei din ultimul cavou, adică din celula 4, îl porecliseră „Schilodilă” pentru că arăta ca un jneapăn torturat și răsucit de intemperiiile vremii.

Gâtul îi era sucit spre stânga; trupul, de la brâu în sus, spre

dreapta, iar picioarele, crăcănate ca două paranteze. Ai fi zis că atunci descălecase de pe cine știe ce cal tătäresc, cu picioare pe care cizmele păreau că se pupă-n bot.

Nu purta niciodată manta, ca ceilalți; nu se temea de nici un microb și probabil nici de moarte, pentru că, la orice deschidere, stătea în fața ușii ca un Sfinx. Imobil, în toată urâtenia lui, și într-o perfectă muțenie. Unii bănuiau că, încă de la naștere, n-ar fi beneficiat de un grai articulat.

În schimb, făcea cele mai dese rapoarte, pentru nerespectarea poziției reglementare, pentru vorbit prea tare, sau pentru bătut în perete (alfabetul Morse fiind singurul mod de comunicare între celule). Iar pândă lui pentru a ne surprinde era mai nesimțită decât a pisicii pândind șoareci. Pândă „schilodită”, după cum schilodiți de el eram și noi, osândiți, în urma nenumăratelor sale rapoarte. Mai ales de cele care se lăsau cu douăzeci și cinci de bastoane de cauciuc date pe fundul acoperit doar cu un cearceaf ud, ca să nu plesnească pielea până la sfârșitul loviturilor.

Le aplicau doi plutonieri solizi, anume aleși pentru această treabă și supravegheați îndeaproape (victime și călăi) de sanitarul sau de doctorul penitenciarului. „Operația” se desfășura într-o hrubă de unde nu se putea auzi afară nici un țipăt de-al victimelor. Și executanții întrerupeau loviturile doar dacă victima leșina.

Scutire de loviturile rămase nedate nu se acorda decât în cazul unui deces. Ceea ce se întâmpla foarte rar, doctorul fiind special pus să supravegheze „operațiunea” astfel încât așa ceva să nu se producă. De altfel, înainte de bătaie, osânditului i se lua tensiunea. Dar ce tensiune putea fi observată, când ochii tuturor participanților la „spectacol” erau roșii de alcoolul băut peste măsură, înainte de „operație”? Inclusiv cei ai doctorului sau ai sanitarului. Iar în cazul în care victima, supusă ca o nicovală celor douăzeci și cinci de lovituri, nu țipa și nici nu leșina până la sfârșitul „numărătoarei”, loviturile continuau peste numărul prevăzut, fie că cei care loveau, exasperați de

nerealizarea efectului scontat, exclamau: „Măi, al dracului bandit!” – ștergându-și cu măneca brațului în care țineau bastonul, fruntea brobonată de sudoare – fie că mai trăgeau o dușcă-două și pentru clientul următor. Căci nu era vorba doar de un singur client în zilele de bătaie, când trebuiau executate zeci de rapoarte cu specificația „douăzeci și cinci la fund”.

BĂTAIA CA BĂTAIA... Indiferent că era ruptă din rai sau coborâtă din pod, avea și ea reversul sau consecințele ei...

Gheorghe Calciu, din celula din fundul *Casimcii*, după încasarea loviturilor reglementare, revenit cam șchiop în celulă, le spuse scâncind celor trei care-l așteptau:

– Până la a treisprezecea lovitură, n-am scos nici un țipăt; dar, după a patrusprezecea, am urlat de să-mi sparg singur timpanele; iar, după douăzeci și cinci, abia am mai putut să mă ridic de pe patul unde mă ținuseră cinci caralii¹. Nici nu apucasem să-mi ridic nădragii de zeghe pe fundul masacrat, că unul din ei m-a și întrebat: „mai faci?”. Ce anume, habar n-am avut, dar am zis un „nuuul!” foarte prelung. Apoi, m-au umflat și m-au adus aici. Țasta a fost darul meu de Blagoveștenie, că azi e Bunavestire, nu?

– Bună Vestire, drept este... murmură Mircea, întrerupt și el de ofițerul de serviciu care-l scoase afară, tot pentru un raport de „douăzeci și cinci la fund”, prevenindu-l și pe al treilea locatar, Iosif, să-și aștepte rândul.

Rând ce-i sosi de îndată ce Mircea fu adus înapoi, pe brațele a doi sergenți.

– Câte ai luat? îl întreabă Calciu, după ieșirea lui Iosif.

– Tot douăzeci și cinci, dar mai zdravene decât...

Ar fi vrut să zică „decât tine”, ținând seama că nu se întorsese pe picioarele lui; dar nu zise, mărturisind că până la a unsprezecea lovitură nu scosese nici el nici măcar un pis, dar de la a douăsprezecea, ceruse până și strămoșilor să-i vină în ajutor.

¹ Paznici gradați. (n.a.)

– Bine și atât, dar cum ai rezistat până la a unsprezecea?

– Păi, să vezi la ce m-am gândit! explică Mircea. Am citit cândva o carte a unei nemțoaice, Ruth Fischer, despre viața lui Stalin, unde spunea că, odată, într-o închisoare din Rusia, unde fusese închis având numele conspirativ de Koba, a fost luat din celulă și dus să fie pedepsit. Nu a fost deloc surprins, căci se aștepta la așa ceva după ce, cu câteva zile înainte, vărsase un ciubăr de lături pe ofițerul de serviciu. Ceea ce a mirat-o însă pe nemțoaică, nu a fost bătaia, ci faptul că, după ce încasase o sută de vergi și fusese readus în celulă, tovarășul Koba, alias Stalin, s-a întins tot atât de liniștit pe pat, continuând lectura Bibliei, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat. (Cândva, fusese și el elev la seminarul teologic din Tbilisi). Or, dacă Stalin sau Koba, după o sută de vergi, putuse să-și continue liniștit lectura, puteam eu să fiu mai prejos ca el și să țip de la primele lovituri? Așa că, de aceea, până la a unsprezecea, mi-am mușcat și eu limba ca să nu strig. Pricepi?

– Pricep! zâmbi Calciu. Dar pricep că n-ai fost totuși la înălțimea răbdării tovarășului Koba.

– Da' tu? îl întrebă Mircea, scâncind pe patul unde stătea pe burtă. Tu cum ai făcut?

– Păi, cum ți-am zis: până la a treisprezecea. Să-l vedem însă pe Iosif V. Iosif, că are un V. în mijlocul numelui, ca și Stalin¹.

Și până să-l vadă pe Iosif V. Iosif, cei doi încercară să-și aline durerea fundurilor făcute fleici, alegându-și o poziție cât mai comodă pe burtă. Cât despre respectarea Regulamentului, cu poziția reglementară, nici vorbă! Iar paznicii se făceau că nu văd. Probabil că starea în care își aduceau victimele de la bătaie îi impresiona. Sau... așa o fi fost ordinul venit de sus. Pentru că „bandiții” trebuiau să moară încet, să sufere, nu să sfârșească cu una cu două, după bătaia reglementară.

Iar când se deschise ușa celei și Iosif V. Iosif fu împins

¹ Iosif V. Stalin. (n.a.)

înăuntru, ținându-se cu o mână de fund, nu mai apucară să-l întrebe cum a fost, că începu el singur să spună că a șuiarat, ca o locomotivă sovietică, chiar de la prima lovitură.

– Da' nu lovituri ca ale voastre, ci lovitură-lovitură care mi-a și smuls de pe buca dreaptă o bucată cât o cutie de chibrituri. Uitați-vă numa'! mai adăugă el, dându-și jos pantalonii de zeghe pentru a le arăta locul cu bucata lipsă, din care o șuviță lată de sânge se prelingea de-a lungul piciorului până la bocanc.

În rest, nici o deosebire între fundul lui și al celorlalți, toate trei vinete și plesnite ca niște prune coapte.

Costache Oprișan, cel de-al patrulea locatar al cavoului 4 și cel mai bolnav dintre ei, scuipând într-una sânge și flegmă într-o sticlă bine astupată și dosită la sân – ca să nu fie descoperită și nici să nu-i contamineze pe ceilalți – le spuse mângâietor, între două scuipături, c-o să le treacă și n-or să moară din atâta lucru.

Sărmanul! Trecuse, la Pitești, prin bătaii mult mai crunte! Altfel, cum ar fi ajuns să-și scuipe plămânii, arătând ca o mummie, în așteptarea iminentă a morții?

Și ntr-adevăr, spusele i se adevăriră. După aproape o săptămână, pe fundurile lor parcă se făcuse primăvară. Vasele de sânge sparte înmuguriseră și pielea de pe fund începuse să-i mănânce. Scărpinatul ei devenise o plăcere, iar pe urmele loviturilor, o culoare gălbuie, palidă, începuse să ia locul dungile albastre-negre. Doar locul fleicii lipsă de pe fundul lui Iosif mai mustea, dar nu sângeri, ci gălbui, limfatic.

– Vezi, avea dreptate Costache (așa-i zicea Iosif lui Oprișan) când spunea c-o să ne treacă!

– Și uite că ne-a trecut! se miră Calciu, contemplând nu pielea de pe propriu-i fund, ci rana lui Iosif care începea să se cicatrizeze. Așa-s lucrurile pe lumea asta! mai continuă el. Ca vremea, dialectice: după iarnă, vine primăvara, după rău, vine binele. Altfel, cum ne-am mai fi bucurat noi de un scărpinat așa plăcut?

– Și ce mă încălzește pe mine dialectica și scărpinatul? replică Iosif. Parc-ai fi Confucius, cu „panseurile” tale, ca să nu mai pomenesc și alt nume! mai continuă el privind-și atent zeghea mânăjită de sânge, fecale, mâncare și mucii.

– În ce promiscuitate trăim! oftă Oprișan, văzându-i privirea. Pentru cine știe ce păcate...

– Ale strămoșilor, poate, că p-ale noastre le-am ispășit la Pitești. Nu-i așa, Costache? izbucni Iosif.

Bietul bolnav nu-i mai răspunse, căci îl înecase o tuse roșie care-i golea plămâni...

Și toți căzură pe gânduri, fiecare uitând pentru o vreme și de sine, și de tot ce-l înconjură.

CALCIU OBSERVA atent forma cavoului de beton în care zăceau. Un tavan semicilindric lăsa să picure peste ei un fel de lichid calcaros, alb, care începuse să dea naștere unor minuscule stalactite. Și cine putea ști peste cât timp celula – ca și întreaga *Casimcă* – avea să devină o adevărată peșteră?

O umezeală cleioasă le îmbibase nu numai zeghile, păturile și plămâni, ci parcă și mintea. Doar inima mai scăpase, până ce avea să le sosească sfârșitul. Sfârșitul cel divin, căci pe cel omenesc deja îl trăiau.

Și curiozitatea față de ceea ce mai avea să vină peste ei îl făcea să încerce să descifreze destinul din figurile pe care le alcătuiau pietricelele albe și negre din mozaicul de pe jos. Și câte nu vedea în ele! Păsări, insecte, șerpi și animale, înlănțuite într-o sarabandă simbolică pe care nu mai știa cum s-o-nțelegea. Mai ales că pe toate le înghițea, ca o mlaștină, restul cimentului umed... Să fi fost înscrisă, în simbolul lor, moartea care avea să-i izbăvească de restul pedepsei – mai ales pe Oprișan, care era atât de bolnav – sau alte lucruri și întâmplări de care ei habar n-aveau?

Să-și răspundă singur la toate astea, Calciu nu putea. Deși, păzindu-i pe Iosif și pe Mircea, pentru ca să poată ațipi reze-mați nereglementar de perete, ce altceva ar mai fi putut face?

Îl furaseră bine de tot gândurile, când vizeta mare din ușa blindată a celei se deschise brusc și în ea apărură, ca încadrate într-o ramă neîncăpătoare, mutra mustăcioasă a „Fierarului”.

– V-am prins! șopti el, făcându-i totodată semn lui Calciu să se apropie de vizetă. V-am prins dormind, ceea ce nu-i permis de regulament. Dar nu-i nimic, că și pe mine mă fură somnul de multe ori, mai ales în schimbul de noapte. Bucuria voastră c-o puteți soili nereglementar! Dar nu asta voiam... Ia stai să deschid ușa mare, c-azi e sâmbătă și nu prea sunt controale!

Și chiar deschise ușa blindată, atât cât să poată vorbi mai ușor cu cei dinăuntru.

– Ascultă, mă! i se adresă el lui Calciu. Ce dracu’ de ștabi, burgheji sau capitaliști ați fost voi, legionarii? Ce mașini, batoze, sau alte cele ați avut, de vă consideră „ăștia de sus” bandiți și dușmani atât de mari? Că ce ni se spune nouă la ședințe, „sus”, e prăpăd. Mai ales când vin și cei de la București!

– Ce mașini, dom’ sergent? sări Iosif ca ars. Că eu n-am avut nici măcar una de bărbierit! și făcu, cu mâna, un semn de radere a bărbii de mult nerasă.

– Și tu? îl întreabă sergentul pe Calciu, privind curios și la Mircea.

– Eu am avut una, dar de ascuțit creioane, când eram la Tulcea, la liceu, încolo, briciul tatei.

– Măăă! Voi mă luați peste picior! zise sergentul, neștiind ce să mai facă. Să le închidă ușa, înjurându-i că-și bat joc de el, sau să mai întrebe și de altele?

– Păi, dom’ sergent, de unde să avem noi mașini și alte bunuri burgheze, pământ precum chiaburii sau moșii ca boierii? Că, uite, eu sunt băiat de învățător din Ardeal, născut și trăit într-o familie în care nici pita nu ajungea decât opt luni pe an și-n rest, mălai, secară și lapte de capră... îi zise Mircea. Iar Calciu e băiat de țăran din Mahmudia, ultimul dintre cei unsprezece copii ce-au fost la părinți. Și de Iosif ce să mai zic, că-i Machedon din cei izgoniți de bulgari, când cu cedarea Cadri-

laterului și s-a făcut schimb de populație... Așa că de unde mașini și moșii?

– Zău, mă? făcu sergentul o mutră mirată. Da' ce meserie ați avut voi de-ați ajuns bandiți și legionari fioroși?

– Ce bandiți, dom'le! Că noi n-am umblat după spurgeri, furturi și omoruri! Încercă să-l lămurească Gheorghe Calciu. Noi n-am fost decât școlari, studenți și nici n-am apucat să lucrăm pentru o leafă, c-am avut de învățat.

– Și legionari? mai încercă sergentul să afle.

– Legionari suntem, continuă Calciu. Dar legionarii n-au mâncat oameni; au vrut doar să stârpească hoția și ticăloșia din țară; și de asta n-au prea știut de glumă. Doar că, după aceea, au și tras-oooo, după cum vezi c-o tragem și noi...

– Măi, să fie! exclamă sergentul închizând brusc ușa, începând să-njure.

Pricepură toți: probabil că auzise ceva zgomote la intrarea în tunelul *Casimcii* și se temuse să nu fie prins că poartă alte discuții cu bandiții, în afară de înjurături și de amenințări. Mai ales cu cei din celula 4. Așa că înghițiră înjurăturile pe nemestecate. Doar Iosif îi reproșă lui Calciu că nu fusese „vigilent” cu paza și că sergentul îi prinsese ațipind.

– Dacă n-ar fi fost „Fierarul” și ne-ar fi făcut raport? Încă douăzeci și cinci la fund! Și curul meu nu mai rabdă; pleznește de tot. Vezi? Eu v-am păzit, pe Mircea și pe tine, de nu v-a prins dormind, însă voi? vru să continue Iosif. Voi... voi...

Dar se răzgândi, în ultima clipă, căci cei din celula vecină începuseră să se agite, întrebând prin perete, cu alfabetul Morse, ce se întâmplase.

Și Calciu se repezi la perete, să le răspundă, lăsându-l pe Iosif să-și continue reproșurile în gând.

„Grozav de util alfabetul Morse!” se gândea Mircea, în timp ce Calciu își continua transmisia. Și nu atât alfabetul în sine care, pentru telegraf, își avusese importanța lui, cât pentru ceea ce însemna el în universul penitenciar din Răsărit, unde posibilitățile de comunicare între oameni erau atât de puține și

de rare. „Formidabilă descoperire pentru noi! Cum am fi putut vorbi altfel cu vecinii din alte celule? Minunată și transformarea liniei în două bătaii scurte! Altfel, cum să transmiți hârșăiala unei linii. Și când te gândești c-a fost gestată în capul unui călugăr zăgăzuit într-un spațiu concentraționar din Răsărit, nici nu știi ce să mai zici despre tainele temniței...”

COSTACHE OPRIȘAN, bolnavul din celula 4 – pus anume acolo pentru a-i contamina pe ceilalți cu bacilul Koch din plămânii lui găuriți de caverne – era din ce în ce mai slăbit. Îl sufoca tusea și-l năpădea sângele pe beregată și gură. Se ștergea el cât putea, cu un fel de cârpă, dar niște suvițe tot i se scurgeau din gură, căzându-i pe piept din barba năclăită de alte cheaguri.

Ceilalți trei îl priveau neputincioși. Ce puteau să-i facă ei? Calciu avusese ideea și bunăvoința să-i spele sticla de spută sângerie de câteva ori pe zi, cu apa lui de băut, măsurată la nu mai mult de două gamele pe zi de persoană. De spălat la fund – că de hârtie igienică sau de carpe nu putea fi vorba, chiar dacă din cămășile și izmenele lor nu mai rămăseseră decât zdrențe – foloseau în comun ceea ce mai era în mica tinetă de apă. Dificultate majoră, dar nu de nedepășit. De altfel, în vederea rezolvării ei, renunțaseră la spălarea mâinilor înainte de a apuca gamelele cu mâncare și chiar și la spălatul la fund. Ce altceva ar mai fi putut face?

Obsesia lor devenise bolnavul care se sufoca tot mai tare pe zi ce trecea și pentru care trebuia întreprins ceva... Și ideea îi veni tot lui: să pună la mucegăit bucățele de pâine, din cele 120 gr. ce se dădeau o dată pe săptămână, pe care apoi să le dizolve în apă și astfel, din lichidul obținut, după strecurarea lui printr-o zdreanță, să facă un fel de „infuzie” pe care el s-o inspire pe nas, în momentul când îl zguduia tusea.

Mucegaiul, credeam noi, era un fel de *penicilinum notatum* și nu putea să nu facă un efect benefic, atâta vreme cât și alte antibiotice aveau aceeași origine, mai ales penicilina care se dădea în spitale și contra tuberculozei.

Și-ntr-adevăr, rudimentara lor producție de mucegai dizolvat își făcu efectul. Slab, la început, dar eficace până la urmă, pentru că accesele de sufocare ale bolnavului se mai răriră. Ba, la un moment dat, ceva mai vioi, bietul Costache – cum îi spunea Calciu – se și ridicase în fund, pe pat, și zâmbind, începuse să le spună ceva. Era o poezie, sau niște gânduri care sunau așa:

Să nu te-ntorci din cale, prin a Sodomei carceri

Când duhul tău te minte.

Prin foc, prin fier, prin ape, dar numai înainte!

Căci drumurile-n spirit nu suferă întoarceri.

Grozav îndemn pentru ceilalți, această evidență de ultimă instanță! Boala revelase încă o fațetă a omului. Semn bun, dar, din păcate, de prea scurtă durată.

Bacilii Koch suferiseră un șoc, însă nu dispăruseră și organismul bolnavului nu reuși să le facă față. Se îngălbenise de tot și pielea abia mai reușea să-i țină oasele să nu se împrăști. Cumplit proces de mumificare!

– Nu mai are mult! constată Calciu disperat. Trebuie să mai facem ceva... O ultimă încercare...

– Adică ce? întrebă Iosif.

– O să vedeți voi! răspunse Calciu, repezindu-se să ia o gamelă.

– Ce vrei să faci cu ea? întrebă speriat Mircea care bănuia ceva îngrozitor.

Și nu se înșela, pentru că, retras în fundul celei tronconice, Calciu își suflecă mâneca zeghii și, cu un blacheu de bocanc ascuțit pe ciment, își deschise vinele de la cotul mâinii stângi, umplând gamela cu lichidul roșu ce se scurgea din el.

– Ești nebun! exclamă îngroziți Mircea și Iosif.

– Vrei să te sinucizi și tu ca cei de la Pitești? continuă Iosif.

Mircea, mut de mirare, rămăsese cu gura căscată.

– Nu va panicați! le spuse Calciu întorcându-se spre ei, cu gamela plină de sânge. O s-o las așa, să se sedimenteze hema-

tiile în ea, iar limfa o să i-o dau s-o bea. Poate c-o să se mai întrezeze. Nu-l vedeți că de-abia mai suflă?

Și puse gamela pe ciment, la rece, sub patul pe care făcea paza zilnică, pentru a nu-i prinde paznicii ațipind.

Costache, agonizând în patul lui, nici nu observase ce făcuse Calciu pentru el. Zăcea nemișcat și doar pieptul îi mai tresărea din când în când.

– Bea asta! îl îndemnă Calciu, într-un moment când i se păru că, dacă bolnavul nu bea limfa, îl scapă pe drumul spre Dincolo.

Ceilalți doi, îl priveau cu ochii căscați cât cepele.

Zgâlțâit de Calciu și îndemnat să bea din gamela ce i-o pusese la gură, Costache Oprișan deschise ochii mari, ca și cum și-ar fi văzut moartea cu ei și, cu ultimele puteri pe care le mai avea, încercă să se ferească de ceea ce i se oferea.

– Bea! Bea-o! insistă Calciu.

Dar Oprișan închise ochii și lăsă capul să-i cadă, moale, într-o parte.

– Lasă-l, că s-a sfârșit! îi șopti Iosif, încercând să-l tragă la o parte.

Calciu, împietrit, părea pornit cu sufletul pe același drum pe care o luase Costache. Și, privind într-un gol lăuntric, nu da nici un semn c-ar fi vrut să renunțe la urmărirea acestuia.

– Ce, mă! A dat-o și asta în primire? se auzi glasul Fierarului care, pe furiș, văzuse totul prin vizetă.

Pândise să-i vadă ce mai fac, dacă nu dorm și dacă i-ar mai fi putut povesti ceva despre bandiții, legionarii și fasciștii pentru care, la ședințe, șefii îi făceau capul cât banița.

Și când colo, unul se și „liberăse”! Ce să-i mai întrebe?

– O să anunț mai sus! zise el, retrăgându-se de la vizeta pe care uită s-o închidă.

– Anunță-i! îi strigă Iosif. Anunță-i că încă unul le-a scăpat!

Mult mai repede decât se așteptau cei trei rămași în celulă, necontaminați de Oprișan, sosiră și superiorii: ofițerul politic, cel de serviciu și un plutonier.

– Dă-l afară! porunci ofițerul politic Fierarul.
– Nu-i nevoie, domnule! îi spuse Calciu. El e de mult afară.
– Cuuum? urlă politicul.
– El v-a scăpat, domnule! Iar trupul ce mai contează? Da' am să-l scot eu și cu un tovarăș de-al dumneavoastră.

Știa bine că mai toți gardienii se fereau să atingă morții.
– Iute! mai ordonă ofițerul de serviciu, făcându-i semn Fierarului să-l ajute pe Calciu să scoată cadavrul din *Casimcă*.

Și, purtat de subsuori de Calciu și de picioare de Fierar, Oprișan ieși din *Casimcă*, până în curtea Jilavei, unde politicul le porunci celor doi purtători să-l lase jos, lângă gardul de scânduri al *Casimcii*, și cu trupul.

– Și tu, la loc, în celulă! îi strigă politicul lui Calciu.
– Imediat! îi răspunse Calciu aplecându-se să smulgă dintr-o crăpătură de la poalele zidului, o floriceică și două fire de iarbă verde pe care le aruncă peste trupul neînsuflețit al lui Oprișan.

– Marș în cavoul tău, banditule! mai urlă ofițerul, dându-i lui Calciu un picior în fund.

– Și tu ce-ai mai făcut după aceea? îl întrebă Iosif văzându-l intrând în celulă cam adus de spate.

– Ce vezi! îi răspunse Calciu, trântindu-se pe pat cu ochii în lacrimi. Și se întoarse și cu fundul în sus.

– Tu ai fi putut face așa ceva? îl întrebă Iosif pe Mircea, privind la gamela plină de sângele pe care Oprișan refuzase să-l bea.

– Și când te gândești că și Calciu are ganglionii de la gât așa de umflați! I-au făcut capul ca o pară enormă! răspunse Mircea.

Cât despre ceea ce ar fi putut face el pentru semenul muribund, încă nu se gândise. Dar întrebarea lui Iosif începu să-l muncească.

Chiar în aceeași zi, cu toată tristețea și gândurile ce-i podidiseră pe cei trei colocatari, după „plecarea” lui Oprișan,

vecinii de la celula 3 aflară și ei ce se petrecuse alături. Cum se stinsese Oprișan, cum îi văzuse Fierarul prin vizetă – fără cel mai mic reproș – și cum, anunțați de cele întâmplare, veniseră superiorii în galop să vadă cu ochii lor „fapta”. Nimic însă despre gestul lui Calciu, cu sângele în gamelă. Despre floriceica smulsă de el de la poalele zidului Jilavei și aruncată peste leșul lui Oprișan, da. Aflară și admirară gestul, filtrat la urechile lor prin Morse. Mai ales că-și plătise gestul și cu lovitura la fund primită de la ofițerul politic.

Dar nu Calciu fu cel care le povesti, căci își revenea cu greu în fire, ci Mircea, tot atât de versat în bătaia și receptarea alfabetului Morse. Încheieturile degetelor lui erau ca niște măciucii de bețe de tobă, de atâta bătut, iar urechile, la receptare, mai ascuțite ca acul. Nimic nu-i scăpa, pentru că „scrierea” prin bătăi în perete era destul de redundantă și deseori transmițătorul nici nu mai trebuia să-și încheie fraza că receptorul îi și prinsese înțelesul.

Doar că nu transmiterea și comunicarea în general reprezentau o problemă, ci conținutul lor. Faptele și întâmplările petrecute în celulele-cavouri din *Casimcă* erau importante. Ca și riscul pe care și-l asumau transmițătorul și receptorul, în cazul în care ar fi fost surprinși de gardian.

Dar cine nu risca, într-o lume în care comunicarea nu se putea face altfel și când singurătatea era un imbold mai puternic decât frica? Problemă care, pentru cei rămași tot mai puțini în *Casimcă*, nu mai conta.

Pentru cei bolnavi, rămași încă în viață ca să-i infecteze pe ceilalți, vestea morții conta. Orice asemenea veste despre „eliberarea” cuiva în lumea de Dincolo, înfiora.

Intraseră șaisprezece osândiți în *Casimcă*, în cele patru celule ale ei și – în decurs de numai câteva săptămâni – muriseră deja cinci. Și toți erau planificați pentru un sfârșit sigur, în cele mai mizerabile condiții. Iar pentru cei care-i planficaseră astfel, problema era doar când, câți și cum aveau să sfârșască „bandiții”.

Numai că-n lumea carcerală, în situații limită, de mare „înghesuială”, omul doar propune, și Domnul, nu directorul, dispune. Privilegiu absolut al Domnului Dumnezeu, peste voia și hotărârea Lui, nimeni, nicicând și niciunde neputând trece.

În *Casimcă*, osândiții nu-l așteptau decât pe „când”, căci pe „unde” li se părea că îl vedeau în fiecare clipă.

PÂNĂ SĂ LE VINĂ însă acel „când” sau sorocul, Dumnezeu mai trimise un semn celor rămași.

O rândunică își făcuse cuib în tunelul *Casimcii*, drept deasupra celei 4, nu departe de nișa în care se afla becul ce lumina dinafară, de pe coridor. Iar când se deschidea ușa, prizonierii puteau arunca o privire și-ntr-acolo.

Se mirau de ce-și alesese pasărea acel loc, dar se gândeau că poate, pe de o parte, fiindcă era un loc mai ferit de cine știe ce dușmani, iar, pe de altă parte, pentru că era mai bine păzit de cei ce îi păzeau și pe deținuți.

Oricum, din orice cauze o fi fost așezat acolo cuibul, pe ei faptul îi bucura. Mai ales că, în acel cuib, ieșiră din ouă nouă pușori și ciripitul lor și al părinților le înveselea auzul.

– Ce și-or fi zicând păsările astea pe limba lor? întrebă odată, cu voce tare, Calciu.

Era încă afectat de moartea lui Oprișan, așteptând parcă un semn din partea lui.

– Ce să-și spună? îi răspunse Iosif. Mama mea, în Macedonia, când auzea rândunicile ciripind, zicea că-și spun așa: „Când am plecat (toamna), am lăsat (în urmă) mere-pere; și când am venit (primăvara), am găsit urrrziiici!”

– Da, măi! zise Calciu răsucindu-și gâtul spre locul de unde le auzea glasul. Dar astea parcă n-au zis așa ceva la venire. Altceva voiau să spună, dar ce, știu eu?

– Și nici nu și-au cerut voie să intre aici! spuse iar Iosif. Poate c-au venit cu alt rost. Să mai așteptăm și să vedem...

Și așteptară.

Între timp puii se făcuseră mărișori și scosese capetele

cu ciocurile gălbui și căscate, peste marginile cuibului, ca să le umple părinții cu cine știe ce găze.

Locatarii celulelor îi admirau cum se zbăteau să crească și gângureala lor le făcea mare plăcere, mai ales că paznicii le lăsau să rămână deasupra ușii celei 4, deși ar fi putut primi ordinul să distrugă cuibul. Dar așa ceva nu se întâmplă.

Până când, într-o dimineață, Fierarul îi întrebă:

– Ce le-ați făcut, mă, puilor ăștora? Că uite-s toți nouă morți și aruncați pe jos.

– Noi, dom’ sergent? răspunseră toți trei în cor. Noi? Doar aseară i-am auzit ciripind și certându-se cu părinții pentru mâncare... Poate schimbul de noapte să le fi făcut ceva.

– Care schimb, mă, că pe mine nu m-a schimbat nimeni, de aseară! Și atunci i-am auzit și eu ciripind.

Ce să-i mai spună? Ridică toți din umeri și așteptară nedumeriți o altă explicație.

– Atunci, păcatele voastre i-or fi omorât! mai zise sergentul, îndemnându-i să ducă mai iute, la W.C.-ul din fundul tunelului, tinetele de apă și de murdărie.

Gândindu-se și la păcatele despre care vorbise paznicul, scoaseră tinetele cât mai repede, ca să mai aibă timp să se uite la cei nouă pui morți din fața ușii lor. Iar, după ce intrară în celulă, moartea lor nu le putea ieși din cap. „De ce? De ce? Cum de muriseră?” se tot întrebau. Și comunicară întâmplarea vecinilor de la 3.

Din păcate, nici ei nu știau mai multe și poate nici atâta. Așa că rămaseră fără răspuns și cu părerea de rău în suflet adăugată la câte mai aveau de dus în spinare.

Dar, într-o seară, mai revenindu-și în fire, Calciu zise:

– Uite ce mi-a trecut prin cap, gândindu-mă la rândunicile moarte: dacă o fi vreun semn? Dacă cei nouă pui de rândunică or fi murit în locul nostru?

– Bine, Ghiță! zise Mircea. Dar nu văd cum și de ce nouă pui morți în locul nostru. Noi am fost la început șaisprezece, din care, până acuma, au murit cinci și am rămas unsprezece.

Și atunci, pentru care dintre noi ăștia, unsprezece, să fi murit cei nouă pui? Dacă-i așa cum zici tu, socoteala-i cam ciudată.

– Știi eu? se-ntrebă și Calciu. Om mai vedea...

– Să vedem ce? izbucni Iosif. C-o să murim și noi? Să muriți voi, dacă vreți, că eu nici nu mă gândesc. Mai am multe de făcut...

Și în tăcerea și nedumerirea ce se lăsară peste cei trei, fiecare se gândea care ar mai trebui să moară pentru ca socoteala să se împlinească..

VREMEA SE SCURGEA monoton, în celulele din *Casimă*, așa cum probabil se scurge în toate cavourile cu morți sau muribunzi din lume... Fără ca cineva s-o poată măsura.

Cei rămași în viață ajunseseră să-și dea seama că-i zi sau noapte numai după cum se făceau schimburile de paznici. Dar în ce zi a anului erau, habar n-aveau. Mult mai târziu, cei scăpați cu viață și ajunși în alte penitenciare aveau să reușească să-și dea seama cu câte zile sau săptămâni greșiseră la calendar.

Și, la urma urmei, la ce le-ar fi folosit? Marile Sărbători – Paște, Crăciun, Rusalii sau chiar duminici – le sărbătoreau după calculele lor aproximative. Și asta doar cei ceva mai zdraveni și capabili să se miște cu tinetele la haznaua turcească; celor bolnavi și-n pragul morții nici nu le mai păsa.

În celula 3, erau doi inși pe cale de ducă: N.P. și Nicolae Petrașcu; iar la 2, unul singur: A.P., muribund și nebun, după ce trecuse prin Reeducarea de la Pitești.

Ros de tuberculoză, de abia se mai putea ține de marginea patului de fier și nebun în așa hal încât se denunța el însuși gardienilor că nu respecta Regulamentul ațipind din când în când, nici măcar Fierarul nu mai putea sta de vorbă cu el. Așa că, într-o după-masă când se știa mai puțin supravegheat, acesta îi întrebă pe cei din celula 4:

– Mă! Tovarășul ăla al vostru, de la 2, care-i singur acuma, îi scrântit de tot?

– Da' de ce, dom'le? îi răspunse bășos Iosif.

– Păi, mă, știți voi ce mi-a spus când l-am băgat în celulă după ce l-am scos de la W.C.? V-a turnat că „încercați să-l salvați de la moartea binemeritată” la care l-a condamnat unu' de-i zicea Țurcanu! Păi, ce om îi ăsta?

– Cum să-l salvăm, domnule? îi răspunse Iosif iritat.

– Măăă! Pe mine nu mă duceți! Îți fi voi bandiți, dar nici io nu-s fraier. Cine i-a lăsat acolo, într-un colț, niște bucăți de pâine? Nu voi? Că doar mi le-a arătat și mi le-a și pus în palmă...

– De, dom' sergent, așa-i! mărturisi spășit Iosif. Dar asta să vă fie și dumneavoastră spre știință despre ce a fost și a însemnat Reeducarea de la Pitești, că tot voiati să mai aflați câte ceva de la noi.

– Bine, mă, da' asta-i scrânteală curată! Auzi! Să-i spui unui paznic care și așa închide ochii la multe, adică mie, că cineva vrea să-l scape pe el de la moartea pe care o merită –adică voi, care i-ați lăsat pită – mi se pare nebunie în toată regula!

– Ei, asta-i Reeducarea de la Pitești, dom' sergent: sucire de minte din care cu greu îți mai poți reveni. Numa' luați sama să nu vă toarne și pe dumneavoastră că-l lăsați să doarmă sau că nu-i faceți raport pentru vreo abatere de la Regulament.

– Măi să fie! exclamă și mai contrariat Fierarul, cu gândul la ce i s-ar putea întâmpla și cerându-ne să ne reluăm locurile în poziție reglementară. Și mucle! mai adăugă el, prinzându-și buzele între degete, semn că nimeni nu trebuia să afle cele ce se petrecuseră cu A.P. și cu noi.

Dar nu se mai află, căci, în ziua următoare auziră cum fu scos A.P., mort, din celulă. Dar nu ca Oprișan, ci târât de-un picior de niște gardieni care, sub supravegherea politicului, râdeau de faptul că, la *Casimă*, mai „dăduse unul în primire”.

Odată cu dispariția lui A.P., în *Casimă* mai rămăseseră în viață numai zece. Și asta doar la câteva săptămâni de când intraseră șaisprezece. Cu toată nebunia lui A.P., faptul îi întristase, iar gândul că, dacă luau în seamă semnificația celor nouă pușori de rândunică, ar mai fi trebuit să moară unul, le dădea

fiori reci. Care putea fi acela? Fiecare aștepta să fie celălalt și, dacă se putea, din altă celulă și nu dintr-a lui...

AȘTEPTÂND SĂ VADĂ care va mai fi acela care urma să moară, luând din ce în ce mai în serios semnificația morții puilor de rândunică, tensiunea psihică din celula 4 ajunsese de nesuportat. Erau ca într-un cazan gata să explodeze. Orice ar fi zis unul, chiar și un fleac, altul simțea nevoia să-l contrazică.

– Mașina de tuns are două brațe, din care unul e mobil... zise într-o doară Mircea, povestindu-i lui Iosif ceva în legătură cu tunsoarea deținuților, care se făcea sau nu, în diferitele penitenciare.

Și Calciu atâta așteptă ca să-l contrazică:

– Mă, tâmpitul! Unde ai văzut tu mașină de tuns la care să nu se miște amândouă brațele?

Iosif rămase uluit și Mircea nu mai știa ce să zică. Ce-i venise lui Ghiță să-l insulte pentru un lucru despre care toată lumea știa că are doar un braț mobil? Și iar începu cearta, fiecare folosind argumentele lui, în așteptarea unei zile în care, cu o mașină de tuns în mână să-i demonstreze celuilalt că avea dreptate.

Și discuțiile se întindeau, luând sfârșit doar când se terminau insultele și promisiunile de argumente suplimentare, de genul „O să vezi tu atunci cine a avut dreptate!”.

Altădată, Iosif îi spuse lui Mircea că ușa de la W.C.-ul din fundul culoarului este de culoare galbenă.

– Cum, mă, galbenă, când e roșie toată ziua? sări Calciu. Ce naiba! N-ai văzut-o, în atâta vreme, că-i dată cu „mini-mum” – cum îi zic ăștia miniului – la fel cu ușile noastre?

– Ghițăăă! Iar începi ca atunci, cu mașina de tuns? îl apostrofă Iosif.

– Sunteți tâmpiți amândoi! sări Calciu ca ars. Refuzați evidențele. Sau sunteți daltoniști, sau vedeți lucrurile anapoda!

Și discuția sau cearta se prelungi până când fură epuizate toate teoriile privind lumina și culorile.

Apoi, de fiecare dată când se lăsa tăcerea, după epuizarea tensiunii care generase discuțiile, fiecare simțea că-l urăște pe celălalt până la a-i dori desființarea (de parcă nu asta le-ar fi dorit-o și dușmanii!).

Dar până la moarte și desființare mai era. Și fiecare, la rândul lui, păzea cu o extraordinară încordare găurile de la baza ușii celei, pentru a pândi să nu treacă, tiptil, gardianul ca să-i prindă sprijiniți de perete sau la capătul paturilor. Asta ar fi însemnat un dezastru urmat nu numai de raportul pentru carceră și „douăzeci și cinci la fund”, ci și reproșurile celor prinși în poziție nereglementară, mai rele și mai greu de suportat chiar și decât desființarea pe care și-o doreau reciproc. Mai ales când nu vedeau nici o ieșire din starea în care se aflau.

Toți însă, în sinea lor, ațipind sau veghind, se rugau și așteptau. Dar ce – în afară de o minune – nici ei nu știau...

ȘI-NTR-O DUPĂ-AMIAZĂ, minunea se produse în celula 4. Mircea se îmbolnăvi de dizenterie sau de tuberculoză intestinală. Sângele-i țâșnea din fund ca dintr-o seringă de clis-tir. O zi, două, trei, patru, cinci, până când, în a șasea, căzu pe pat cât era de lung și parcă și mai epuizat decât fusese Oprișan. Nici gardienii nu-i mai ziceau să se scoale și așteptau să „dea și el în primire”. Și poate, la gândul că, odată cu moartea lui, s-ar fi împlinit numărul victimelor care trebuiau să dispară pentru a rămâne doar nouă în viață, o infimă licărire de speranță foarte ascunsă mijea în mințile lui Iosif și Calciu.

Doar o licărire, căci, pe de altă parte, împușinarea lor în celulă l-ar fi făcut pe fiecare din cei rămași să-și dubleze efortul pândei la găurile ușii, ceea ce ar fi însemnat o și mai cumplită epuizare cu un grabnic sfârșit.

Or, nici asta nu se putea. În consecință, bătură în ușă, ca să vină doctorul. Dar care doctor? Pentru că nici o vizită medicală nu era permisă în *Casimcă*. Nu venise el pentru ceilalți șase care muriseră până atunci, necum pentru Mircea.

Și totuși! Neputând sta cu mâinile în sân, Iosif și Calciu

hotărâra atunci să facă greva foamei: singura armă ce le mai rămăsese.

Și-o făcură o zi, două, trei, până când, în a patra, sosi un sanitar cu ofițerul politic întrebând care vrea să moară.

– Nu noi, domnule! El e cel care o să moară dacă nu i se dă nici un medicament! zise Calciu; iar Iosif, care stătea lungit pe pat – ca în caz de grevă după patru zile – le arătă, cu piciorul întins, pe Mircea.

– Și ce dacă vrea să moară? rânji ofițerul. Treaba lui. Ce aveți voi cu el? Vreți să muriți și voi? Poftim! Dar nu înainte ca noi să vă îndopăm artificial. Ați înțeles?

Și amândoi, ofițerul și sanitarul, ieșiră din celulă, trântind ușa.

A cincea zi însă, în celulă intră iar sanitarul cu doi gealați gradați și cu ofițerul de serviciu, ca să-i hrănească artificial. Aduseră un scaun metalic și cătușe, ca să-l lege de el pe cel ce urma să fie hrănit; aduseră și „ciocul de barză”, instrumentul cu care se forța gura grevistului, pentru ca, prin el, să poată fi introdusă în stomac o sondă – adică un furtun de cauciuc de o grosime variabilă – prin care mâncarea să ajungă în mațe.

– Nu-i nevoie de toate astea! le spuse Calciu. Mâncarea de grevă nu o refuzăm și o mâncăm în mod obișnuit, din gamelă.

– Ați vrea voi! Da' uite că nu vrem noi. O să v-o băgăm pe gât. Ia apucă-l pe ăsta vorbăreț și cu ganglioni ca de hârciog și leagă-l de scaun! porunci sanitarul, scoțând furtunul din buzunarul halatului mai murdar decât zeghile deținuților.

– Nu-i nevoie de cătușe, domnule, și nici de cioc de barză. Stăm liniștiți să ne îndopați cum vreți. Ba, dacă permiteți, ne băgăm singuri furtunul pe gură. Ar fi mai ușor și pentru dumneavoastră.

– Hai, mă, să vă văd! Ia-l! și întinse furtunul.

Fără să mai aștepte alt îndemn, Calciu îl luă, se așeză pe scaun și își vârî furtunul, ca pe un sparanghel, până în stomac. Apoi, făcu semn sanitarului să-i toarne mâncarea prin pâlnia din capătul furtunului.

Uimit, dar și cu oarecare respect, sanitarul făcu ce i se ceruse.

– A fost foarte bună mâncarea! spuse Calciu, după ce-și scoase furtunul ca să i-l dea lui Iosif.

– Dă-l încoa! zise acesta, făcând același lucru, dar cu mai puțină îndemânare. Apoi, se șterse la gură cu podul palmei.

Gardienii și sanitarul nu mai știau ce să creadă. Dar le convenea faptul că cei doi nu le dăduseră de lucru cu legatul de scaun.

Cât despre Mircea... cine să se mai intereseze de el? Poate doar Dumnezeu, prin cei doi colegi de celulă.

A doua zi, după prima hrănire artificială și a șasea de grevă, intră în celulă aceeași echipă, cu aceleași instrumente și același ritual.

În ziua următoare, la fel, doar că furtunul era mai gros și mai murdar. Dar mâncarea fu primită și așa, deși echipa crezuse că furtunul gros va fi mai greu de acceptat. Și greva continuă.

În cea de a șaptea zi, în locul sanitarului, apărură alături de gardieni, o doctoriță tânără, dolofană și foarte încruntată. I se spusese probabil că va avea de-a face cu cine știe ce bandiți fanatici.

Și când Calciu vru să-și bage singur furtunul în gură, i-l smulse din mână și-i spuse să se așeze pe scaun căci i-l bagă ea cum trebuie. Calciu, ce să facă? Se așeză și deschise gura mare.

Dar, când să i-l introducă pe esofag greși manevra și fu gata să-i spargă traheea. Noroc că el și-l smulse singur din gât, privind-o pieziș, de parc-ar fi vrut să-i spună „Ce faci, tâmpito?”

Cu Iosif fu mai ușor și nu se întâmplă nici un accident. Ba chiar omul îi și mulțumi că mâncare fusese gustoasă. „Din păcate, prea puțină!” mai murmură el, privind-o galeș.

Nu c-ar fi dorit-o ca femeie, căci, după atâția ani de foame, bătaie, bromură și izolări, ce i-ar mai fi putut face? Și cu ce,

când și pe el abia de mai atârnavu zdrențele. Dar, așa, ca să-i mulțumească pentru masă, merita și ea o privire galeșă!

Femeia însă, tot cu nasul pe sus, le zise:

– Deci, nu renunțați la grevă? Tot mai continuați?

– Până când o să primească tovarășul nostru muribund o medicație necesară ameliorării situației sale, nu renunțăm! preciză Calciu.

– Bineee... murmură ea, ieșind însoțită de toată trupa. O să comunic superiorilor...

Ce le-o fi comunicat, cei din celulă nu știau, dar așteptau, căci mai prinseseră un pic de vlagă. Nu însă și Mircea care se stingea văzând cu ochii.

În ziua următoare, în ușa celulei se ivi tot femeia în alb, însoțită de ofițerul politic. Și hrănirea începu cu Iosif. Se așeză omul pe scaun, își băgă furtunul, i se turnă mâncarea – porția lui – și, până să i-l scoată doctorița, Calciu îi turnă prin pâlnie și porția lui.

Stupoare generală! La așa ceva nimeni nu se așteptase, nici măcar Iosif care înghițise totuși totul cu mare plăcere.

Și ofițerul îi făcu semn lui Calciu să se așeze și doctoriței să-i bage furtunul pe gât.

Calciu se supuse, doctorița la fel, dar când să-i toarne ceva, se auzi glasul ofițerului politic:

– Nu mai eee! Păpică nu mai eee! A mâncat-o pisica! și privi conspirativ spre doctoriță.

Iar ea, ca apucată, îi smulse lui Calciu furtunul din stomac și-l plezni cu el peste față.

– Asta-i mâncarea ta, pe ziua de azi! se răsti ea, privind însă spre politic, ca să vadă dacă ceea ce făcuse era bine sau nu. Și el o aprobă, dând din cap.

Rămași din nou singuri, după plecarea trupei de hrănituri, cei doi greviști se apropiară de Mircea și Calciu îl întrebă:

– Mai poți?

Dar nu primi nici un răspuns.

– Țsta se stinge cu zile! spuse Iosif. Ar fi bine să-l pre-

gătim... Îl speli tu, ca să nu plece așa murdar pe lumea cealaltă?

– N-o să plece! zise hotărât Calciu. Dar am să-l spăl, totuși, cu apa mea de băut, dacă nu avem alta.

Și-l spală la fund cu apa de băut a amândurora.

– Și tu cu ce te mai speli pe mâini? îl întreabă Iosif. Ai cam mult sânge murdar pe ele.

– Cu conștiința mea! răspunse Calciu, privindu-și mâinile nu tocmai curate.

Dar Mircea, crezând că cei doi se ceartă iar pentru cine știe ce, deschise ochii și privi spre Calciu. Atâta mai putea face: să miște ochii.

– Auzi! Să nu-mi mori acuma, că nu-i bine! îi strigă Calciu.

Și Mircea închise iar ochii, văzându-i mâinile mânjite de tot ce se scursese din el...

În ziua următoare... miracol! Calciu fu scos din celulă și dus în camera gardienilor din capătul coridorului *Casimcii*. Acolo îl așteptau un medic și un gardian.

Calciu tresări. În doctorul respectiv recunoscuse pe un vechi coleg de facultate (el însuși făcuse la București patru ani de Medicină)... „Paraschiv!”, își aminti el. Dar, de frica gardianului, încercă să nu se trădeze.

Doctorul îl recunoscuse și el și-i ceru paznicului să se ducă până sus, în cabinetul penitenciarului, și să-i aducă stetoscopul pe care – chipurile – îl uitase acolo. Excelent pretext pentru a rămâne singuri. Și Paraschiv îl întreabă emoționat ce se întâmplă.

– Moare unu' în celulă cu mine și are nevoie de antibiotice. Ai? Poți să-mi dai?

– S-a făcut! răspunse medicul, scoțând din buzunarul halatului două pastile roșii de tetraciclină. Nu le am decât pe astea, din păcate! se scuză el, cu ochii în patru, ca să nu fie surprinși de gardian.

Antibioticele nu se puteau da în Jilava decât de către ofițerul politic și doar cu avizul celor de „mai sus” decât el. Așa că Paraschiv încălcase ordinele.

Calciu le înșfăcă iute și le ascunse în gură, între dinți și buza de jos.

Paraschiv îl privi uluit cu câtă abilitate o făcuse și cât de ingenioasă era ascunzătoarea. Mai vru să întrebe ceva, dar apăru gardianul cu stetoscopul. Nu renunță totuși și continuă, ca și cum i-ar fi scăpat ceva:

– Dar dumneavoastră, cu ganglionii cum stați, că-i văd cam umflați.

– Bine! răspunse gardianul, în locul lui Calciu. Că și ăsta o să miroasă, curând, dovreacul la rădăcină.

Doctorul înțelese și zâmbi amar. Dar Calciu nu se putu abține să nu spună:

– O să vedem noi, domnule, care o să-l miroasă primul! și dădu să iasă din cameră.

Se temea să nu i se topească în gură pastilele primite pentru Mircea.

– Gata, doctore? întrebă gardianul, luându-l pe Calciu de braț.

– Gata! răspunse doctorul.

– Atunci, înainte marș, banditule! La cușcă!

Și amândoi ieșiră pe coridor, urmați de privirea îngrijorată a doctorului. Ajunseră în fața celei unde gardianul îi spusese „banditului” să se dezbrace ca să-l perchezizioneze. Și Calciu se grăbi s-o facă.

– Până la piele! Apleacă-te! În patru labe!

Și Calciu se supuse. Gardianul îl perchezizionează în fund.

– Sus! Și cască gura!

Nici o opoziție din partea lui Calciu. Deschise gura și gardianul îl căută și-n gură, cu același deget cu care îl căutase și-n fund, cum prevedea Regulamentul. Dar nu se gândi să-l caute între dinți și buză.

– Hai, gata! îi spusese gardianul, dezamăgit de a nu fi găsit nimic.

Iar Calciu atâta aștepta, să intre odată în celulă, mulțumit că nu venea cu „gura goală” și că-l putuse păcăli pe gardian.

MIRAREA LUI IOSIF la vederea lui Calciu reîntors în celulă fu fără margini. Și-l întrebă, mai mult din priviri, ce s-a întâmplat și unde fusese dus.

Calciu nu-i răspunse imediat, de teamă ca gardianul să nu asculte la ușă. Apoi, întorcându-se cu spatele la vizetă, scoase din gură cele două pastile primite. Nu se topise nici una, dar nu mai aveau mult, pentru că-și pierduseră culoarea inițială.

În patul lui, Mircea stătea tot nemișcat, luptându-se-n gând cu moartea care încă nu-l dovedise.

– Astea-s pentru tine! Nu muri! îi spusese Calciu scuturându-l cu palma în care ținea pastilele.

Mircea abia deschise un ochi și pe față i se putu ghici un zâmbet slab, fie de bucurie că celălalt făcuse ceva pentru el, fie pentru că se împăcase cu soarta.

În schimb, Iosif era curios să afle ce erau pastilele aduse, iar Calciu se gândea cum să le administreze ca să-și facă efectul cât mai repede, în mațele bolnavului.

– Ce vrei să-i mai faci acum? Uite că-i aproape dus pe urmele lui Oprișan... spusese Iosif.

– Taci și-ajută-mă! îl întrerupse Calciu.

– Foarte bine. Ce să fac?

– Îl apuci de subsuori, îl dezbraci de nădragi și mă ajuți să-l pun cu fundu-n sus. O să topesc o pastilă de antibiotic în gamela rămasă de la Costache și să i-o torn pe anus.

– Și cum o să i-l deschizi?

– Cu codița de la periuța de dinți; și nu mai întreba atâtea!

– Bineee! Să te văd la treabă, că mie mi-e cam scârbă....

SCÂRBĂ SAU NU, Calciu făcu ce-și propusese. Și, odată treaba făcută, Iosif îl întrebă ce avea să se mai întâmple și cum va acționa medicamentul.

– Păi, uite-așa: afecțiunea fiind în porțiunea finală a intestinului gros, pastila introdusă pe anus nu va mai trebui să parcurgă tot traseul intestinal – așa cum ar fi fost dacă i-o dă-

deam pe gură – și-și va face efectul mult mai iute. Cel puțin, așa sper. Iar dacă efectul va întârzia, deseară i-o bag în fund și pe-a doua. Imposibil să nu se producă o schimbare, că-i tânăr... Să vedem...

Și chiar văzură. La nici o oră după intervenție, Mircea, deși inert ca o păpușă, deschise ochii și în ei licărea speranța. Nu putea vorbi, dar i se citea pe față nădejdea nemărturisită că va fi dintre cei „salvați” de puii de rândunică. Și vrând să-i întărească această speranță, Calciu se apropie de urechea lui și-i zise:

– Sper să nu-mi faci „figura”, după ce Dumnezeu a făcut pe jumătate minunea! Știi, nu-i bine să mori seara!

– Și nici noaptea! adăugă Iosif, cu o urmă de scepticism în glas.

Înainte de stingere, Calciu mai repetă figura și introduse și cea de-a doua pastilă pe anus. Ca să fie sigur că-și salveze prietenul căruia – ciudat! – până când căzuse la pat, îi dorise, în taină, o totală desființare, dacă s-ar fi putut. Și-ntinzându-se pe pat – căci se dăduse stingerea – adormi buștean.

Iosif, în schimb, veghea, trăgând cu-n ochi spre patul lui Mircea: „Oare va scăpa, după tot ce-am făcut pentru el?” se întreba Machedonul, din care îndoiala nu dispăruse de tot. „O să vedem noi, mâine”, se mai gândi el, încercând să doarmă și să viseze „colorat”, cum ziceau ceilalți doi că visează. Mai ales că nici gardienii nu mai ziceau nimic, așteptând ca ei să dea cât mai repede „în primire”. Obsesia lor, de când îi aduseră în *Casimcă*.

Mircea nu dormea, dar nici treaz de tot nu era. Visa, cu ochii ațintiți în sus, spre tavanul boltit al celulei, sau spre cerul imaginar spre care nu se hotărâse încă să se îndrepte. Și undeva, în adâncul lui, duhul rămas viu se ruga. Se ruga, cerându-i Domnului Iisus Hristos doar milă. Milă pentru toate. Și din toată inima.

Iar în inima nopții, ceea ce ceru, i se dădu, într-un fel ciudat. Sub forma unei făclii aprinse de o mână albă, o mână asemă-

nătoare cu cea a bunicului său, preot al bisericii din Ciungani. O mână care i se întindea, ieșind doar puțin din altar, cu o făclie mare de Paște, ca să aprindă lumânarea firavă din mâna lui. Și aceasta se aprinse ca o torță, cu o flacără mare, care-l sperie.

Și se trezi deodată, cu o poftă de ceva, dar nu de mâncare.

În jurul lui, nimic... Ba nu! Era cineva cu el, cineva care nu se vedea, dar pe care-L simțea. Nu era nici paznicul care dormea la capătul gangului și nici cei doi prieteni ai lui, Ghiță și Iosif, care sforăiau alături. Era altcineva: Necunoscutul și Nevăzutul căruia îi fusese dat în primire încă de la botez. Și cât de aproape îi era, în noaptea aceea!

„Deșteptarea! Sus!” Se auzi – după ce bătuse toaca de metal a Jilavei – glasul gardianului de serviciu care voia să-și facă simțită vigilența revoluționară. Vocea și vigilența lui „Schilodilă fără milă”, cum îl botezaseră osândiții.

O auziră și cei de la 4, celula lui Iosif, Calciu și Mircea, și săriră-n sus ca arși. Mai ales Calciu, ca să vadă dacă Mircea mai trăiește sau nu.

Și-l văzu tot întins și nemișcat, de parcă, pentru el, nu s-ar fi dat deșteptarea.

– Acu’ nu mai am ce să-ți spun! îi strigă Calciu, ridicând din umeri și cu ochii țintă în ochii lui.

Ziua trecută, îi spusese că nu-i bine să moară dimineața, apoi nici seara, iar noaptea nici atât...

Deschizând amândoi ochii, la strigătul lui, Mircea răspunse dând ușor din cap a negație; semn că nu mai trebuia să-i spună nimic, căci primejdia trecuse.

– Mai trăiește? Mai mișcă? întrebă și Iosif, pe jumătate ridicat din patul de deasupra.

– Și-ncă cum! răspunse Calciu, fericit că-i reușise „operația” și nu va mai trebui să continue greva foamei.

– Slavă Domnului! exclamă Iosif, dându-se jos din pat. Și acum... pe mâncare, fraților! mai adăugă el, frecându-și palmele. Șo, pe micul dejun! Pe leșia de cafea cu cele o sută cinci zeci de grame de pâine, de două ori pe săptămână!

– Da, micul dejun! zise Calciu, punând mâna pe toate cele trei porții de pâine. Numai că astea-s pentru Mircea, până când s-o pune pe picioare!

– Toate? întrebă Iosif, mirat și înfometat.

– Toate! răspunse Calciu. Inclusiv a ta, dacă ești de acord.

– Dacă așa zici tu, Ghiță... Bine! Fie și a mea. Dar până când?...

După opt săptămâni, Mircea se înzdrăveni, mâncând numai pâine: a lui, a lui Ghiță Calciu și a lui Iosif V. Iosif.

SMULS DIN GHEARELE morții, după tratamentul administrat de Calciu, Mircea punea semne de întrebare, nu atât vecinilor – căroră li se comunicase prin perete toată istoria cu pastilele lui Paraschiv, cât paznicilor și supraveghetorilor de sus, care așteptau „darea în primire” a celor din *Casimcă*.

În aceeași măsură, la celulele 4 și 3 – singurele care mai comunicau între ele, căci cei de la 1 erau izolați prin moartea celor de la 2 – mai stăruia încă temerea că unul dintre ei trebuia să dispară, ca să rămână doar nouă în viață. Doar nouă pui de rândunică muriseră pentru ca nouă dintre cei șaisprezece din *Casimcă* să poată scăpa cu viață! Or, șase dispăruseră și mai trebuia unul. Dar, care? Și în virtutea cărui determinism? Întrebare pe care fiecare și-o punea în taină, mai puțin Mircea care scăpase ca prin minune, și Calciu care, prin altă minune, deși avea ganglionii umflați ca niște prune, nici măcar nu și-o punea, convins că mai are multe de făcut pe lume.

Pe de altă parte, și Iosif V. Iosif începuse să se teamă, văzând că Mircea scăpase, iar Calciu nici nu se gândea să dispară. Se mângâia totuși cu gândul că, poate, nu va fi el cel ce va dispărea. Că doar plătise destul, cu tot ce îndurase, și atunci de ce să plătească el tributul suprem? Nu se putea! Cu astfel de gânduri, păzea în continuare, conștiincios, cele patru găuri de la baza ușii, prin care se putea vedea umbra picioarelor gardianului pus pe pândă pentru a-i surprinde ațipind.

Păzea gândindu-se într-una și la porția de pâine săptă-

mănală, pe care i-o cedase lui Mircea. Or, și de asta trebuia să se țină seamă, undeva, acolo Sus... Și câte îndoieli nu-l mai bântuiau, după atâtea motivații cum că nu putea fi el acela!

DINCOLO, în celula vecină, la cei care cunoșteau și ei situația, lucrurile stăteau la fel. Teama morții posibile plutea dens, în aer, concurând cu umezeala, mucegaiul și putoarea celor dinăuntru.

Aurel Popa – Popicu, cum i se spunea – era ca soarele printre dovleci. Chel, galben, palid la piele și veșnic surâzător, îi îmbărbăta pe toți ca să reziste, să mai țină un pic, încă un pic, pentru că – zicea el – „n-aduce anul ce-aduce ceasul”. Și dacă omul propune, până la urmă tot Domnul dispune! Și apoi, că dacă de moarte nimeni nu poate scăpa, de ce să se mai preocupe el de ea, până atunci? Moartea nu-l preocupa, iar prin cap nici gând să-i treacă! Avea atâta de lucru cu cei din celula lui – toți mai nevolnici decât el – încât nu-și mai vedea capul de treburi.

N.P., tuberculos și destul de grav bolnav, cu patru caverne în plămâni, nu-l putea ajuta nici măcar la golirea tinetelor. Noroc de Octavian Voinea, cu care putea face corvoada.

De remarcat era și faptul că atât N.P. cât și Voinea, trecuți prin Reeducarea de la Pitești, nu rămăseseră nici ei fără sechele trupesti și sufletești, tuberculoza fiind pentru ei mult mai ușor de suportat decât conștiința propriilor lor limite. Cel puțin, la N.P. conflictele interioare căpătaseră proporții catastrofale. Și cine altul decât Popicu trebuia să-l asculte și să-i facă față?

– De ce noi, studenții? întreba N.P. care fusese student la Medicină în anul patru, la București. De ce să fi fost noi materialul experimental al acestei monstruoase Reeducări, când ea viza transformarea întregii țări într-o masă de turnători, pe de o parte, și de stăpâni, membri de partid și oportuniști pe de alta? Că de convingeri materialist-dialectice în istoria țării noastre, nici nu putea fi vorba!

Ca să-i dea mai mult un răspuns decât o explicație, Popicu, știind că N.P. era și nepot direct al lui Lucrețiu Pătrășcanu, îi zicea:

– Da' unchiul tău, care a fost Ministru de Justiție în România comunistă, pe vremea când se prevăzuse arestarea noastră, crezi că tot din oportunism a acceptat funcția?

– Unchiu' a fost unchiu'! Treaba lui dacă a crezut în ce-a crezut, că el oportunist n-a fost și a plătit pentru asta. Da' eu cu ce-am păcătuît?

– Păi, ai fost legionar, nu?

– Așa-i. Dar ca legionar de ce-am plătit?

– Ascultă, mă! Da' mistic vorbind, cine spunea – în cântec, e drept – că „nu-i temniță să ne-nspăimânte, nici chin, nici viforul dușman”? Nu noi? Așa că, la așa pretenții, așa încercări: temniță, Reeducare și cine știe ce ne mai așteaptă!

– Lasă-mă, Popicule, cu misticișmele tale de fiu de popă ortodox, că-s sătul de ele...

– Îi fi tu sătul, că d-aia te-ai reeducat cum te-ai reeducat și-ți revii atât de greu. Da' uite că, fără mistică și fără Bunul Dumnezeu, nu se poate. Nici fără de încercările pe care El le-a îngăduit să vină peste noi. Așa să știi! Cel puțin, după părerea mea...

– Cu părerea ta, Popicule, știi tu ce fac! Că d'astea am mai auzit eu...

Și mai vru să spună ceva, când în ajutorul lui Popicu sări Voinea:

– Cu făcutul acela, las-o mai încet, dragă Nuti (numele lui N.P. între prieteni), că, până la urmă, nu știu dacă tu sau eu ne-om șterge undeva cu părerile lui, sau el ne va șterge la fund pe noi, cu apa lui de băut, cum a făcut dincolo, la vecini, Calciu pentru Opișan și Mircea.

Știau bine ce se întâmplase dincolo, tot datorită lui Popicu; care când nu se ocupa de ei, nu se mai oprea de bătut în perete.

– Ții cu el? Îi strigă Nuti. Bineee. Atunci cu el să rămâi,

că și tu ai caverne și bacili Koch în plămâni!

– Tocmai d-aia, Nuti, că-s și eu trecut prin ce-ai trecut tu. Și eu m-am îmbolnăvit de tuberculoză. Și-am fost bătut, în Reeducare... de cine? Îți amintești?

– Nu de mine! zise repede Nuti.

– Nu de tine, dar nu de prietenii și de camarazii noștri, ai mei și-ai tăi? Și care, la rândul lor, nu tot de alți ai noștri au fost bătuți și chinuiți? Știi doar cum s-a ajuns, acolo unde s-a ajuns, cu noi!

– Da' tu, de capii care au inițiat toate astea, de Țurcanu, de Dulbergher și de tot Comitetul Central al Partidului, care au patronat tot procesul Reeducării, ai uitat? Îi aminti, furios, Nuti. Doar ei, nu eu, sunt responsabili acestor atrocități! urlă el, tot mai agitat.

Ajunsese să tușească și să-și încheie discursul cu un val de sânge pe care tot Popicul i-l opri, obligându-l să stea la orizontală, pe patul de jos.

– Dumnezeu! exclamă exasperat Nicolae Petrașcu.

Nu se putuse abține să nu-și manifeste oful la auzul Reeducării, în care fuseseră implicați și oamenii lui. Fusesese doar secretar general al Mișcării și, ca atare, condamnat la M.S.V. (muncă silnică pe viață). În locul muncii silnice, având însă parte de o inactivitate maladivă, anchilozantă, care-l făcuse să nu se mai poată ridica din pat.

Multe putreziseră sub trupul lui chinuit: rogojini, saltele, paie... Și ruginiseră și paturi de fier.

Nu primea nici un tratament medical și de n-ar fi fost lângă el Popicu, Voinea și – în timp – alți Popici și Voinici, de mult nici numele nu ar mai fi rămas din el.

În *Casimcă*, răcnetele i se auzeau până-n capătul culoarului, când Popicu îl întorcea de pe-o parte pe alta sau îl spăla la fund. Răcnete care-i înfiorau pe cei de jos și-i încântau pe cei de „sus”.

Nu participa niciodată la discuții. Asista inert la toate, dar le auzea și le înregistra cu mare fidelitate. Și cine știe dacă, în

inertă și muțenia lui, nu-și spusese și el, ca Vică Negulescu, *cui prodest?*

Da. Cui foloseau toate astea? Și unde erau ele însemnate, dacă nu în marele catastif al Bunului Dumnezeu? Cum altfel?

SEMNIFICAȚIA POVEȘTII cu rândunelele moarte, luată de multe ori în răs de Nuti și de Voinea, începea să fie uitată. Încet, încet, nimeni nu mai vorbea de ea.

Certurile celor din celula 3 aduseseră pe tapet problema Reeducării de la Pitești. Dar numai la ei, pentru că alături, la 4, Calciu, Iosif și Mircea se fereau de ea ca de foc. Prea era dureroasă, mai ales pentru Calciu, care o plătise scump, răsturnând procesul în care fusese implicat.

Anchetatorii îi ceruseră să spună că toată Reeducarea fusese organizată la ordinele lui Horia Sima și a legionarilor refugiați în străinătate; iar el refuzase „oferta”. Ba, mai mult, ceruse să fie aduși în instanță colonelii Nicolski, Dulbergher și Sepeanu, adevărații organizatori și creatori ai întregului proces reeducțional. Dar cine-l ascultase? Judecătorii condamnaseră la moarte toate victimele pe care le aveau sub cheie și în contumacie și pe cei din străinătate, execuția urmând să se facă ulterior. Ceea ce, pentru vreo patruzeci de inși pe care-i dețineau se și făcuse. Câțiva, printre care și șapte dintre ocupanții *Casimcâi*, au mai așteptat niște ani, până când, într-o zi, tot la *Casimcă*, le veni grațierea. Fără nici o explicație.

De fapt, fuseseră sortiți unei morți mult mai operante, deși aceasta lucra mai încet. Se vede că apostila Domnului pe sentința capitală pune a bețe-n roate. Dovadă că nu se murea după voia celor de acolo, ci numai după îngăduința Celui de mai Sus decât cei de la Comitetul Central al Partidului. Și până atunci, supușii nu aveau decât s-aștepte! Unii pândiți și resemnați, iar alții, pânditori și nerăbdători ca totul să se termine odată.

Dar Calciu și Popicu nu erau resemnați. Vorbeau toată ziua, prin perete, prin Morse, se-ncurajau, se informau reci-

proc de toate fleacurile – când nu mai aveau ce să-și transmită – și se păzeau reciproc, în același timp, ca să nu fie surprinși de gardieni și mai ales de ofițerul politic. „Schilodilă cel fără milă” și „Purcelul de oțel”, din cine știe ce motive, poate din plictiseală, o mai răriseră cu vizitele pe la vizete, iar de cei de la celula 1, unde erau H.D., P.Ț. și V.B., aproape că uitaseră. Dacă cei dinăuntru se suspectau reciproc, ce nevoie mai aveau să-i controleze ei?

Pe Ștefan, însă, ofițerul de serviciu cu mutră de crap, alură de porc mistreț și lipsit de grai articulat, îl rodea un gând care nu-i da pace deloc:

„Ce naiba fac cei de la celula 4 de nu mai pot fi prinși cu nici o abatere de la regulament?”

Cu ceva, tot spera el să-i prindă.

Și-ntr-o dimineață, când era de serviciu, dădu buzna peste ei. Intrând însă în celulă, nu găsi nimic în neregulă. Totuși, ceva trebuia găsit!

Calciu stătea proptit de pat, în picioare; Iosif aproape în poziție de drepti, iar Mircea, în convalescență, stătea și el cum putea.

În colimatorul lui Ștefan intrase Calciu și era cu ochii pe el.

Repezindu-se deci la el, cu o batistă albă și parfumată în mână, îi porunci să șteargă cu ea cimentul de sub patul ce fusese al lui Opreșan. Și Calciu, fără să schițeze măcar un gest de refuz, cu o repeziciune care-l uimi până și pe Ștefan, îl șterse.

– Arată-mi-o! strigă el, cerându-i batista, după ce-l văzu în picioare.

Și Calciu i-o întinse.

Stupoare! Batista era albă, imaculată și parfumată, așa cum i-o dăduse Ștefan.

Ce să mai zică omul? O luă, o suci pe toate părțile, o mirosi și, negăsind ce să-i mai obiecteze banditului, ieși din celulă uitând ușa deschisă.

– Cum ai făcut, mă? îl întrebă uluit Iosif.

– Psst! îi făcu semn Calciu, temându-se să nu pândească

Ștefan după ușa, căci avea obiceiul să tragă cu urechea după uși neînchise.

Dar Ștefan nu asculta. Îl chemase pe Purcelul de Oțel să închidă celula, ca să nu iasă microbii. Și atunci, cei doi săriră iar pe Calciu:

– Acu' spune cum ai făcut?

– Vă arăt eu îndată!

Și, scoțând din buzunar o zdreanță, zise:

– Uitați-vă bine la ea! Nu-i chiar așa de albă ca a lui Ștefan, dar, când am să mă plec și am să șterg cu ea pe jos, o s-o țin în podul palmei, ștergând cimentul doar cu dosul primelor două falange ale degetului arătător al mâinii în care e batista. Da?

Ceilalți:

– Da! și-l priviră atent cum nici nu atinse cimentul cu cărpa, frecându-l numai cu dosul falangelor arătătorului. Cârpa rămăsese imaculată.

– Asta da, scamator! se bucură Iosif. Jos pălăria!

– Așa-i! adăugă și Mircea, gândindu-se la câte „scamatorii” mai făcuse Calciu până să ajungă în *Casimcă*:

Ancheta, primul proces, închisoarea, Reeducarea, a doua anchetă, al doilea proces și represaliile consecutive respingerii atâtor „oferte avantajoase”. Oare avea să se țină seama de toate acestea? Iar pe cele ce încă mai aveau să vină, cine le va contabiliza?

DAR NU SE PUTEA ca, dacă „cei de sus” pusese ră la cale tot ce făcuseră, îngăduința Celui de „și mai Sus” să nu-și aibă limitele sale...

Și într-o zi, când Calciu, Iosif și Mircea nu mai știau ce-o să li se întâmple, o răpăială de alfabet Morse, în peretele ce-i despărțea de cei de la 3, îi anunță că acolo, la ei, murise subit Nuti. De ce murise și cum murise, nu mai apucară să afle, căci un paznic se apropiase tiptil de ușa lor și trebuiră să întrerupă transmisia.

Cei trei, nemaștiind ce să zică, rămăseseră holbați unul la altul.

– Iată, deci, cine a fost ultimul care a trebuit să moară, pentru ca să rămânem doar nouă în viață, în *Casimcă*... oftă Iosif, revenindu-și din stupeoare.

– Asta ne-au spus și rândunicile! adăugă Mircea, bucuros cumva, în sinea lui, că nu fusese el cel ce trebuia să moară, după toată suferința prin care trecuse.

Calciu, însă, îi ghici gândul și nu se putu stăpâni să nu-l întrebe, zâmbind amar:

– Te bucuri?

– Dialectic... răspunse Mircea. Da și nu. Da, pentru că n-am fost eu acela, și nu, pentru că de moartea nimănui nu te poți bucura...

– Cu condiția ca mortul să nu-ți fi fost dușman! adăugă Iosif.

– C-așa-i la voi, la Machedoni! îl tachină Calciu.

Între timp, mai trăgea și cu urechea către vecini, ca s-audă ce se mai petrece, dacă-i anunțaseră pe gardieni că murise Nuti sau dacă aceștia se prinseseră singuri. Nu se auzea nimic...

Puțin timp după aceea, din capătul coridorului se auzi zgomot de pași.

– Deschide aici! tună vocea ofițerului de serviciu, către Fierar (ce coincidență: tot Fierarul se nimerise și la moartea lui Oprișan, și la cea a puilor de rândunică!).

Și Fierarul deschise celula.

– Dați-l afară! strigă ofițerul.

– Da' nici nu s-a răcit încă! răspunse indignat Voinea, arătând spre Nuti, al șaptelea și ultimul bandit, dintre cei șaisprezece, ce se pregătea să „evadeze” din *Casimcă*.

– Nu-i nimic, că și-a făcut datoria! urlă ofițerul, încercând să-i grăbească să scoată mai repede afară cadavrul.

– Drept e că și-a făcut datoria... murmură Popicu, apucându-l de umeri, ca să-l ridice din pat.

Și chipul lui Nuti, crispat de o spaimă doar de el știută i se

întipări în amintire atât de tare, încât uită de toate controversele pe care le avusese cu el înainte de a muri. Și mai ales de cele în legătură cu Reeducarea la care luaseră parte amândoi, cu grade diferite de implicare.

– Stai să te ajut și eu! interveni Fierarul, apucându-l pe Nuti de picioare.

– Nu, lasă-i pe ei să se scoată unul pe altul, așa cum au și intrat în proces! hotărî ofițerul.

– Dar, tovarășe locotenent, nu-s în stare, c-abia se țin pe picioare! încercă Fierarul să protesteze. Și al' bătrân (se referea la Petrașcu) e și el pe ducă.

– Păi, să plece, dacă-i pe ducă! Sau ți-e milă de ei, tovarășe? îl privi pieziș ofițerul.

– Hai, ține-l de cap și de umeri! îi zise Fierarul lui Popicu, nebagându-l în seamă pe ofițer.

Și amândoi îl scoaseră pe Nuti din celulă, până peste prag, unde ofițerul îi porunci lui Popicu să-l lase cu capul pe ciment.

– Trage-l de picioare pân' afară! îi mai ordonă ofițerul Fierarului, adăugând, ca un omagiu postum: gunoaie de clasă!

Și Fierarul îl târî cum putu până la ieșirea din *Casimcă*, lăsându-l acolo în paza cine știe cui. A Jilavei, desigur, nu în a ofițerului care se grăbea să scrie cât mai repede raportul cum că-n tura lui, din *Casimcă*, „mai dăduse unul în primire”.

Și, conform unei inscripții din acea vreme – pe frontonul unui tribunal din Oltenia – „Un condamnat în plus e un pas în plus spre socialism”, ce importanță ar mai fi putut avea un „bandit” în minus? Mai ales un nepot al lui Lucrețiu Pătrășcanu, care i-o luase unchiului înainte pe drumul fără întoarcere? Niciuna.

– Mi se pare că Nuti a mai încheiat un capitol din șederea noastră în *Casimcă*! exclamă Voinea, privind abătut spre Popicu și spre Petrașcu.

Bătrânul tăcea, lăsând să i se scurgă pe obraji două șiroaie de lacrimi. Și-ntr-un târziu, scoase un oftat din adâncul inimii și din răunchii bolnavi de atâta ședere pe spate.

– Și? întreabă Popicu.

– Și acum, ar cam trebui să ne facem și noi bagajele, că altceva...

– Altceva ce? Să dăm și noi în primire, ca Nuti? Sau ca mâna lui Dumnezeu să ne scoată de aici, așa cum suntem, îndreptându-ne spre alte orizonturi penitenciare sau spre libertate?

– De ce nu? continuă Voinea optimist. Că și mie multe îmi trec prin cap.

– Da, da, știu: construirea Supercarpatinei, care n-a ieșit niciodată din mintea ta de inginer!

Și-ntr-adevăr, niciodată nu-i ieșise, văzând-o cu ochii minții cum se întindea, pe vârfurile Carpaților, „Carpatina”, șoseaua de beton cu uriașe viaducte, pornind din Nordul țării, din Bucovina, și sfârșind în Sud, la Cazane. Cu șosele laterale, care să coboare dinspre ea în dreptul marilor văi ale râurilor ce fierăstruiau Carpații...

Viziune faraonică sau de zid chinezesc, care nu-i dădea pace încă de pe băncile Institutului de Construcții, de unde fusese arestat ca student.

Și tot ea îi umpluse visele și-n zecile de ani de închisoare de care avusese parte, executând-o chiar, în imaginație, până în cele mai mici detalii. Îi mai lipseau doar libertatea și încrederea cuiva că el și numai el putea fi în stare de așa ceva, deși încrederea lui Popicu nu i-ar fi stricat, dar... Popicu, Mircea, Calciu și Iosif aveau probabil alte gânduri...

El însă nu renunța deloc la ceea ce era al lui și doar al lui. Și-l măcina gândul Supercarpatinei, tot atât pe cât tuberculoza îi măcina plămânii. Dar nu-i păsa! Ce altceva decât visarea îi mai rămăsese?

S-AȘTEPTE să se mai întâmple ceva, indiferent ce, bine sau rău, numai să se întâmple, așteptau toți. Și cei de la capătul gangului, din celula 1, și cei din celula 3, și cei de la 4, și chiar și golul din celula 2, după moartea tuturor ocupanților... toți așteptau...

Până când, îndelunga lor aşteptare luă totuşi sfârşit...

Aşa-i anunţă Fierarul, gardianul care mai pricepuse, cât de cât, că zdrenţăroşii bandiţi erau altceva decât li se spunea la sedinţele de „sus” că ar fi. Bandiţi or fi fost ei, dar ce-or mai fi fost nu mai putuse afla. De aceea, cu mare părere de rău, dar şi cu o bucurie ascunsă, deschise pe rând uşile celulelor şi le strigă:

– Gata! Plecaţi!

– Unde? cutezară să-l întrebe cei din celula 4.

– Unde, neunde, la dracu’ sau la Dumnezeu, nu ştiu altceva decât că plecaţi. Nu v-ajunge? Că mie...

Şi mai vru să adauge ceva, dar nu mai avu timp, căci, în capătul *Casimcii*, se ivise trupa administraţiei, în frunte cu directorul, politicul, doctorul şi ofiţerul de serviciu (Ştefan mistreţul). Şi directorul le strigă:

– Bagajul şi afară!

Bagajul! Ce bagaj? Că-n afară de zeghile mucedu şi de rufăria numai zdrenţe de pe ei, n-aveau nimic de pus în vreo traistă.

Aşa ieşiră toţi nouă afară din celule, pe rând, începând cu celula 1 de la intrare şi sfârşind cu celula 4, din capătul tunelului. Asta, până în curtea Jilavei, unde-şi lăsaseră morţii – pe cei şapte ce „dăduseră în primire” – şi unde primiră altă poruncă:

– Dezbrăcarea pentru percheziţie!

Şi rând pe rând, celulă după celulă, se supuseră.

Apoi, fură băgaţi într-o dubă. Doi câte doi, legaţi spate-n spate, cu cătuşe americane şi vâraţi ca nişte borcane pe rafturi, în compartimentele de tinichea ale maşinii pe care scria PÂINE.

Cu destinaţia? Numai cei de „foarte sus” ştiau unde. În nici un caz spre vreun magazin „Alimentara” din Bucureştii de atunci...

MAI „OBȚINE-TE”!

URANUSUL, în Bucureştii anilor ’52-’54, nu era o planetă satelit a soarelui, ci doar un satelit al Ministerului de Interne, pentru cei a căror anchetă nu se terminase. De fapt, era tot o închisoare, depozit pentru „aleşi”, asemeni celui din fosta cazarmă *Malmaison*. Cu singura deosebire că celulele de la *Malmaison* erau cafenii şi aveau duş şi W.C. înăuntru, iar cele de la Uranus erau albastre, fără W.C. sau duş. Motiv pentru care „ocupanţii” lor, împinşi de necesităţi fiziologice, erau scoşi de două ori pe zi la W.C.-urile de la capătul coridoarelor pe care se aflau celulele, la așa-zisul „program”. Obicei destul de civilizat, pentru condiţiile tehnico-M.A.I. de pe atunci.

Doar că, pentru cei în vârstă – deţinuţi cu anchetele în curs – şi pentru cei cu afecţiuni de prostată, condiţiile „civilizate” ale arestului nu erau tot atât de comode ca pentru tineri. Nevoile şi slăbiciunile trupesti îi obligau pe „boşorogi” la mai multe ieşiri pe zi, decât cele două, prevăzute reglementar.

Şi atunci?

Pentru astfel de persoane sau cazuri, dispoziţiile ulterioare venite de sus, de la forurile umaniste ale M.A.I., oferiseră o soluţie: bătaia la uşă pentru a cere o ieşire la W.C., peste programul obişnuit.

Umanistă îngăduinţă! Numai că atunci când numărul celor arestaţi crescuse peste limitele prevăzute, scoaterea acestora la W.C. peste program devenise iar o problemă.

Gardienii supraveghetori, nemaiputând face faţă cererilor, strigau: „Mai obţine-te, bă!” Şi bătăile nevolnicilor în uşă se înteteau, scoaterile la anchetă, de către aceiaşi gardieni, se înmulţiseră, iar personal suplimentar pentru pază, de unde? Forurile decisive ale M.A.I. nu mai puteau să-l acorde. Şi din nou probleme.

Ce era de făcut pentru ca omul să nu aştepte în plus şi

igiena să fie păstrată în condițiile vremilor moderne? Și nici gardienii să nu mai fie puși în situația de a sugera boșorogilor să se „obțină”.

– Să fie introdusă în fiecare celulă câte o oală de noapte pentru nevoile celor bătrâni! fu dată, în cele din urmă, o dispoziție de la minister.

„O dispoziție neașteptată, dar ultima”, subliniaseră cei de la administrația arestului, conformându-se.

Toate bune și frumoase, doar că ocupanții celulelor nefiind omogeni ca vârstă, bătrânii hotărâra, de voie, de nevoie, ca oalele de noapte primite să fie gradate, în interiorul lor, prin linii care să delimiteze – în funcție de numărul celor din celule – spațiile volumetrice de făcut pipi.

Și multe oale de noapte fură împărțite în interior în segmente spațiale potrivite nu cu necesitățile vârstnice, ci democratic, fiecare trebuind să facă pipi doar în spațiul imediat disponibil, fără să depășească linia.

Cu practica însă era mai greu! Nu se prea putea păstra la înălțime când bătrâni sau neputincioși trebuiau să facă pipi într-o oală de noapte striată pe dinăuntru și cu greu ținută la orizontală, sub privirea unor tineri care atâta așteptau: să treacă lichidul peste linia lor. Priveau atenți ca oala să fie ținută perfect orizontal, pe pardoseala de ciment a celulei și apoi să te ții scandal!

Când cel împins de nevoie nu se putea apleca de genunchi până la nivelul oalei așezate pe ciment, pentru a nu stropi pe de lături, omul trebuia ori s-o ridice cu mâna până la înălțimea convenabilă, ori s-o așeze pe patul cel mai de jos (în cazul că, în celulă erau paturi suprapuse), unde aplecarea corpului era mai puțin dificilă.

Dar atunci, dificultatea era alta: pătura de pe pat nefiind perfect netedă, nici orizontalitatea recipientului – faimoasa oală gradată – nu putea fi pe deplin asigurată. Și din nou scandal, pentru depășirea spațiului dintre linii.

În funcție de numărul celor din celulă și de firea lor, hotă-

rârea care se impunea era ca, în cazul folosirii oalei, toți să-l asiste pe cel interesat, atenți ca să nu se producă vreo înșelăciune prin depășirea măsurii.

De unde, apoi, râsete, discuții și comentarii asupra organelor celui ce nu se putea abține până la ieșirea reglementară la W.C.-ul de pe coridor. Iar starea bătrânului sau a neputinciosului nu era deloc de invidiat.

– Boșorogule! Moșule! Babalăcule! Ți s-a-nfundat! Pân-aici ți-a fost! Hai să vedem ce jet ai! erau doar eufemisme sau glume nevinovate față de „aprecierile” făcute asupra organului cu pricina al nenorocitului.

Ca să nu mai vorbim de comentariile ulterioare și cauzelor bănuite sau imaginare ale „slăbiciunilor” bietului om. Deseori, i se trecea în revistă viața intimă pe care, din greșală, din orgoliu, sau neavând ce face, acesta și-o dezvăluise colocatarilor. Aventuri galante, faste sau nefaste, erau de cele mai multe ori puse pe seama neputințelor fiziologice ale nefericitului povestitor și a imprudenței de a le fi dezvăluit în fața unui „public” aflat sub tensiunea anchetelor.

Și câți nu-și regretau indiscreția, mai ales dacă ea avusese loc în fața unora mai tineri!

Mulți, dar nu toți. Căci nu puțini erau aceia care, având o îndelungată experiență penitenciară, știau când, cât și ce să dezvăluie. Ca, de pildă, Victor Gomoiu, profesor la Facultatea de Medicină din București, la catedra de Istorie a Medicinii.

Avea o groază de ani de detenție în spate, pentru că, sub guvernul antonescian, fusese Ministrul Sănătății, așa că – în calitate de fost înalt demnitar – fusese osândit la temniță pe viață.

Venea de la Sighet (închisoarea marilor demnitari), adus la Uranus pentru un supliment de anchetă (așa i se spusese), dar fără a fi fost scos vreodată la vreun interogatoriu.

Și aștepta. Aștepta senin, indiferent la tot ce auzea, și perfect stăpân pe sine, în ținuta-i neagră, zdrențăroasă și plină de petice, care fluturau pe el. Privit din spate, părea o sperietoare smulsă dintr-o vie amenințată de ciori și din față, unul

dintre foștii demnitari cu cea mai distinsă figură. Ca și cum anii de temniță trecuți peste el nu i-ar fi putut în nici un fel leza chipul și echilibrul. Nu lăsa să se vadă pe el nici urmă de resentiment față de tot ce se-ntîmpla în jurul lui. Îi considera pe asupritori mai nenorociți decât cei pe care aceștia-i asupreau.

Și când, într-o zi, auzi un paznic răspunzând unuia care bătea în ușă ca să fie scos afară „Mai obține-te, băi!”, zâmbi și spuse:

– Mde! Limita neputințelor omenеști e atât de elastică!

– O să te vedem și pe tine, moșule, ce-ai să faci când n-o să mai poți, și-o să ceri să fii scos la program peste rând? Îi zise un tânăr derbedeu, picat nu de mult în celulă și care habar n-avea cine-i moșul de care-și bătea joc.

– O să aștept! răspunse moșul.

– Și o să te „obții”? O să ni-l arăți? Îi răsе în nas derbedeul gândind la oala de noapte și la organul cu pricina.

– N-o să vi-l arăt! O să mă „obțin”. Și o să-ți cedez ție ceea ce n-aș putea „obține”

„Al dracu’, babalăcul!” murmură tinerii neînțelegând decât că moșul mai „putea” încă foarte multe și, mai ales, „obțineri”.

Nu mult după aceea, văzând cum stăteau lucrurile în celulă, bătrânul Gomoiu începu să povestească cum stăteau lucrurile și-n istoria Medicinii: de unde provin bolile, neputințele și slăbiciunile; cum pot fi vindecate și ce obligații au medicii, vracii și lecuitorii în tratarea lor.

Și niciodată nu folosi oala de noapte gradată, deși mulți dintre cei care-l ascultaseră dezvăluind secretele medicinei ar fi fost în stare să i-o cedeze pe toată, ca să facă pipi-n ea.

– Și când n-o să mai poți, totuși, ce-ai să faci? Îl întrebă alt moș din celulă.

– O să fac pe mine! Îi răspunse Gomoiu, așteptând liniștit să fie scos la program, la plimbare și la anchetă; nu însă și în libertate.

Știa la ce să se mai aștepte sau să nu se mai aștepte, din partea semenilor lui...

DIALECTICĂ

SCHWARTZ! îi strigă colonelul Enoiu când intră în celulă. Cu mâna mea ți-aș trage pe loc două gloanțe-n cap, dac-aș putea! Ticălos ca tine mai rar!

Și puțin lipsi ca să nu sară la el să-l strângă de gât. Dar era însoțit de două cadre superioare și-n fața lor nu-și putea pune vrerea-n practică.

Altfel, vai de Schwartz, fost inginer, transferat pentru construcții de șosele la Deva și Hunedoara.

Amenințat cu strangularea, gâtul lui se ascunsese – de parc-ar fi știut ce-l amenință – sub bărbia coborâtă protector peste el. Întregul Schwartz, de altfel, se făcuse mic, într-un colț de celulă.

Enoiu, colonelul anchetator, îl ținutua cu privirea ca vipera prada.

– Lasă, tovarășe colonel, ajunge! Mai avem multe de stors de la el; deocamdată, bine c-am făcut cunoștință! spuse unul dintre superiorii ce-l însoțeau.

Și părăsiră toți încăperea, după ce Enoiu mai aruncă o privire ucigașă spre Schwartz.

Stând cu el în celulă de o lună de zile, reușisem să-i cunosc „cazul” mai bine decât pe al meu.

Domnul inginer Schwartz fusese constructorul șoselei asfaltate dintre Deva și Hunedoara: optsprezece kilometri de terasament – nisip, pietriș, beton – peste care fusese turnat asfaltul. Un asfalt calculat în metri pătrați, pe întreaga întindere a șoselei și plătit la un preț destul de convenabil. „Preț din care mie – îmi zicea Schwartz – îmi luam doar 2 lei pe metrul pătrat. Și metri erau calculați tot de mine. Ei! puțin la metrul pătrat, dar, între Deva și Hunedoara, erau destul de mulți metri pătrați de asfalt. Și înmulțește doi lei cu toți metri!” mă mai îndemna el, cu ochii lucind de o bucurie ascunsă.

– Bine, domnule inginer, dar atunci de ce toată tărăşenia asta cu ancheta dumentale şi încrâncenarea lui Enoiu?

– Păi, primul necaz e condamnarea la moarte pentru mal-versaţie de fonduri. Pentru cei 2 lei de metru pătrat pe care mi i-am luat, fiindcă am socotit că mi se cuvin. Ce? Eram prost? Atâta doar că nu ştiam că mai era şi legea Vijoli care prevedea pedeapsa cu moartea pentru malversaţiuni sau false socoteli băneşti de peste 100 000 de lei. Şi am căzut în plasă, tinere! Deşi nu singur. Mai erau nişte tovarăşi implicaţi, da' ştii cum e, ce să-ţi mai spun?! La început, n-am vrut să-i dau în gât pe toţi, dar văzând că pe mine pică tot greul şi că, la anchetă, voiau nume, iar Enoiu asta nu mă slăbea, ce mi-am zis? Dacă aştia vor să afle tot ce n-am spus până atunci, să se ţină bine, c-am să-i dau de gol şi pe alţi tovarăşi de-ai lor. De ce să nu profit puţin? Căci mi-am zis că mai pot amâna execuţia, dându-le cât mai multe nume. Că doar nu făcusem singur şoseaua. Şi uite-aşa am ajuns să rămân în viaţă până astăzi, dând în vileag câteva nume azi, altele mâine, şi tot aşa. Ce altceva să fac?

De acolo vine şi furia lui Enoiu împotriva mea. Voia nume, i-am dat nume! Doar că, pe măsură ce eu îi dădeam nume de goimi, el, în loc să se bucure, a-nceput să se-nfurie. De-nţeles, nu? Goimii erau de-acelaşi sânge cu el!

– Da, domnule Schwartz, dar amânarea asta cu spusul de nume este şi o mare ticăloşie de genul „scap eu şi mai cad zece...”

– Ce zece? Mai mulţi chiar! Dar, cu cât mai mulţi, cu atât mai bine, că la apel, la recurs şi la câte instanţe ne-or mai duce, or să fie tot mai stingheriţi; că doar n-or să ne omoare pe toţi! Şi-ntre timp, s-ar putea ca fraţii mei să apuce să mă răscumpere. Aşa că trebuie să amân cât mai mult treaba.

– Mda! Dar ceilalţi ce-or să zică văzându-se vânduţi?

– Ce-o zic şi eu: că, până la execuţie, mai sunt atâtea instanţe şi ar putea să se lase cu graţieri şi amnistii... Şi, până la urmă, de ce să nu-i răscumpere şi pe ei, fraţii lor? Ce, goimii n-au rude? Şi apoi, chiar trebuie să supravieţuim toţi?

– Păi... ar cam trebui toţi, nu numai unii.

– Daaa, dar nici aşa, pe gratis, că viaţa-i scumpă. Şi s-ar putea ca, la o rejudecare a procesului, să m-aleg şi eu cu mai puţin.

– Păi, s-o putea, dar eu nu prea vă cunosc procesul, aşa că ce să zic?

– Ce să zici? Ascultă!...

Şi ascultând povestea procesului său, o dată, de două ori, de nouă ori pe zi, zeci de zile la rând, începusem să mă satur. Şi poate nu atât ascultându-l, cât pentru faptul că trebuia să-i repet mereu: „Nu cred că o să vă respingă cererea de graţiere, dacă aşa stau lucrurile”.

– Da! zicea el. Dar s-ar putea să mi-o şi respingă pentru că... mai ascultă odată ce-ţi spun şi ai să vezi că ceva, ceva tot scârţâie.

Şi mai ascultam odată şi încă multe dăţi, până simţeam că-nnebunesc. Din fericire, n-am înnebunit până la sfârşit.

El, însă, da, sau pe aproape. Pentru că, într-o seară, s-a aruncat cu fruntea la pământ şi l-am auzit bolborosind ceva.

N-am vrut să-l întrerup, dar, după ce s-a ridicat, l-am întrebat de ce o făcuse şi mai ales ce-a bolborosit.

– Ştii ce, dragul meu? a început el să-mi explice cu binişorul. Pentru că ai fost bun cu mine şi m-ai ascultat de atâtea ori, am să-ţi spun ce-am făcut.

Poporul meu, îşi începu el povestea, în clipe de mare „îngheşuală” rosteşte o rugăciune pe care am rostit-o şi eu, căzând cu capul în ţărână, aşa cum m-ai văzut, chiar dacă ţărâna era ciment.

– Asta am văzut. Dar ce spuneţi, cu capul căzut la pământ?

– Ce spuneam, nu mai am voie să-ţi dezvălui, că asta-i legea. Rugăciunea trebuie spusă în taină.

– Atunci, dacă-i taină, nu mi-o spuneţi. Eu vă înţeleg.

– Nu, dragule, am să-ţi-o spun totuşi, căci prea ai fost îngăduitor cu mine; dar, uite cum: eu am să mă mai arunc odată

cu capul la podea și o să mă rog din nou, dar cu glas foarte tare. Iar tu să nu-ți astupi urechile și ai să auzi totul.

– Bine! Dar dacă vorbele rugăciunii dumneavoastră sunt tainice și nu trebuie auzite, când Dumnezeu vă va întreba în Lumea de Dincolo, de ce l-ați dezvăluit taina, ce-I veți spune?

– Ce să-I spun? Simplu: „Eu m-am rugat, Doamne, și el nu și-a astupat urechile”. Clar?

– Dar atunci...

– Atunci, ce? Nu mă descurc bine, și cu tine și cu El?... Dialectic!...

Nu multă vreme după aceea, într-o seară, l-au scos pe Schwartz din celulă. Și, din acel moment, n-am mai auzit nimic de el. Și nici despre ce-o fi spus Bunul Dumnezeu Dincolo, dacă Aici i s-or fi respins recursul, apelul și cererea de grațiere...

MÂNDRA OLGA WILSON ȘI VETA HEGHEDUȘ

DE CUNOSCUȚ, nu le-am cunoscut pe niciuna. De văzut însă, da. Le-am văzut printr-o crăpătură a ușii de scânduri de la carcera în care eram închis, într-o celulă de izolare de sub a două poartă a Jilavei. Parcă n-ar fi fost destul închisoarea și nici izolarea, mai trebuiau și carcere, în cadrul izolării! Pentru pedeapsă, ce-i drept, dar pedeapsă în lumea mare a pedepselor închisorii, prea era de tot!

Noroc că aceste carcere de sub poartă nu erau ca cele de la Securitate, unde stăteai înghesuit într-o cutie de metal, precum o carte în raftul unei biblioteci de nu te puteai mișca deloc, nici în sus, nici în jos, nici în dreapta, nici în stânga, nici înainte, nici înapoi. Și să nu uităm nici cătușele americane la mâini!

În carcerile din izolarea de sub poarta Jilavei, era ceva mai comod. Cutia carcerii era din scândură și de dimensiuni oarecum acceptabile: la bază, avea 40/40 cm cu o înălțime de circa 1,80 m. Într-o astfel de carceră puteai sta, la nevoie, și chircit. Incomod, dar nu strivit, ca la Securitate. În plus, la o adică, dacă erai un pic mai iscoditor, puteai zări ceva prin crăpăturile scândurilor, în semiobscuritatea izolării. Și chiar dacă aveai lanțuri la picioare, nu-ți puneau totuși ochelarii orbi de la Securitate. Așa se face că le-am văzut – destul de prost totuși – pe cele două femei, Olga și Veta, aduse în carcerile de femei, vecine, de pe secția a doua. Erau tinere, până-n două zeci și cinci de ani și destul de chipeșe, îmbrăcate civil, cu pantaloni și jachete de piele, iar în picioare cu cizme (modă nemțească).

Originare din Banatul Sârbesc, fuseseră condamnate la câte douăzeci și cinci de ani de temniță, pentru furt de cai și treceri ilegale de frontieră (sârbo-română) și pentru cine știe ce alt trafic ilegal. Oricum, în carceră nu se prea destăinuieră.

Iar cum statul în carcera de scândură nu doar că nu era prea comod, chiar cu posibilitatea unei ghemuiri, ci și plicti-

sitor, ce puteau face osândiții decât să scâncească, să blesteme și să se gândească la ce bine era în celulele cu alții la un loc?

Cele două sârboalice, puse în carcere alăturate, pe lângă oftături, blesteme și ceva ciorovăieli, mai și cântau. Nu tare, dar destul de perceptibil, ba chiar interesant prin ce spuneau în cântec. Și chiar amuzant pentru mine, dacă n-ar fi fost foamea care mă chinuia.

Și-ntr-a nu știu câta zi de la aducerea lor în carceră, până să ni se dea gamela cu apă caldă, turta de mălai și posibilitatea de a ne face nevoile în tinetele din afara carcerelor – la două zile odată – împinsă probabil de of, de necazuri, sau de aduceri aminte, Olga începu să cânte. La-nceput timid, apoi tot mai tare: „Mândro, de-aș avea noroc/ Să câștig mâine la lot/ La loto săptămânal/ Să-ți iau șaretă și cal/ Să-ți fac părul permanent/ Și să-ți iau pantofi cu crep” (de ce cu crep, nu știu, că nu prea rima, dar așa voia ea, probabil). Și când Veta Hegheduș încercă să-i țină isonul, intră și ofițerul de serviciu în izolare, însoțit de un gardian, să facă numărătoarea sau să verifice ceva. Ceva ce însă nu apucă să facă, pentru că Olga întrerupse cântecul și ceru să fie scoasă la tinetă. Ce-a răspuns ofițerul n-am auzit, dar am auzit cum amândouă femeile au început să se certe cu el.

Și Olga, mai iute din fire, cu temperamentul ei sârbesc, apucă tineta și i-o vărsă ofițerului pe cizme. Pe caporalul care sârise la timp într-o parte și dădea să iasă din încăpere, murdăria vărsată nu-l atinsese. Dar pe ofițer îl nimerise din plin. Și gardianul îl sfătuia să raporteze îndată incidentul.

Femeile, înlemnite și ele de rezultat, nu știau ce să mai facă: să intre înapoi în carceră, sau să iasă din izolare. Nedumerite, se învârteau pe loc și începuseră să se certe. Veta îi reproșa Olgăi că vărsase tineta pe ofițer, iar Olga o făcea fricoasă și lașă, înjurând-o pe sârbește.

Dar toate astea nu durară prea mult, căci pe ușa izolării își făcu apariția directorul închisorii, cu un întreg corp de gardă și, fără să le pună femeilor vreo întrebare, se repezîră pe ele să le zvânte în bătaie.

Și-n cele din urmă, căzute pe jos și călcate în picioare, fură zvârlite înapoi în carcere, mai mult moarte decât vii.

Iar în jur, nu se mai auzea nici un suflu, nici o mișcare și nici măcar un scâncet.

Le strigai pe nume, dar nu primii nici un răspuns. Am bătut cu picioarele în scândura carcerii și tot nimic. Nici un semn de viață. Or fi omorât-o oare pe vreuna? Sau pe amândouă?

Și când pierdusem orice speranță, numai ce aud, de alături, mai mult scâncind decât cântând: „Mândro, de-aș avea noroc / Să câștig mâine la lot...”. Și avusese... Că Olga nu murise! Veta?... Nici ea, căci, a doua zi, fură scoase amândouă din carceră. Iar eu, din nou singur, am rămas să ispășesc cât mai aveam de ispășit...

LOGIC, NU?

CELULELE DIN URANUS, ca toate celulele de anchetă din Răsărit, erau prevăzute, pe lângă zăvoare, și cu două vizete: una mai mică, așezată ceva mai sus, la nivelul ochiului gardianului, pentru pândă și supraveghere; alta, ceva mai mare, dreptunghiulară, care se deschidea în afară și pe unde era introdusă gamela cu mâncare și ceașca de aluminiu pentru „ceai” sau „cafea”. La rândul lor, gamelele erau foste gamele militare, scoase la reformă, cu smalțul sărit, dar încă utilizabile. Nu mai aveau coadă, pentru ca nu cumva să se facă din ea cuțit, șurubelniță, sau cine știe ce armă albă (lucru care se mai întâmplase și-n cele mai vechi timpuri). Și „Organele” știau asta.

În schimb, ceștilor din tablă nu li se smulsese coada și deținutul sau reținutul le putea folosi în mod normal. Iar faptul de a le apuca de coadă nu era deloc nereglementar.

Profesorul de Logică X, de origine greacă, arestat pentru că „vorbiise discuții” cu prietenii la un pahar, își cunoștea foarte bine profesia și disciplina pe care o predă. Rigoarea alcătuirii silogismelor, a judecăților și raționamentelor lui era de nezdruccinat. Mai ales pentru partenerii cu logică prea polivalentă sau dialectică. Și orice concluzie trasă anapoda, în discuții, era pe loc sancționată de el, cu mai multă sau mai puțină amabilitate.

Până-ntr-o dimineață când, la deschiderea vizetei mari, pentru distribuirea „cafelei”, paznicul de serviciu, un tânăr plutonier cu gradele foarte lustruite și cu pretenții de om școlit, îi ceru cana ca să-i toarne porția cuvenită de lichid. Plăcut impresionat, profesorul își luă cana de coadă și i-o întinse prin vizeta deschisă.

– Invers! îi zise plutonierul de dincolo de ușă.

Profesorul... ce să facă? Își retrase mâna și ținând gamela tot de toartă, o privi pe toate părțile și o scoase iar pe vizetă.

– Invers, bă! tună vocea gardianului.

Și mai nedumerit atunci, profesorul retrase mâna cu cană cu tot și o scoase iar prin vizetă, dar cu fundul în sus: „inversul” poruncit de paznicul care îi turnă pe fundul căinii toată porția de cafea.

– Bă! Da’ tâmpit poți să fii! nu se putu abține plutonierul să-i zică. Ia spune-mi, câte clase ai?

Profesorul, uluit de întrebare, murmură un timid „De ce?”

Paznicul, mirat și el de întrebarea profesorului, deschise mare ușa celulei și-l chemă să vină la el, cu cana în mână.

Omul se conformă, din ce în ce mai nedumerit, și ieși ținând cana tot cu fundul în sus.

– Bă! îi răsă în nas plutonierul. Ăsta-i „invers” la tine?

Logicianul, rămas cu gura căscată, nemaștiind ce să zică, tot răsucea cana în mână. Plutonierul îi apucă atunci cu brutalitate cana din mână și-l puse s-o prindă de corpul ei, nu de coadă, zicând:

– Ăsta-i, mă, „inversul”! Cu coada spre mine, ca s-o pot eu apuca atunci când îți torn cafeaua sau ceaiul în ea!... Priceput?...

Profesorul de logică, tăcut, își privea în continuare cana, ținând-o așa cum zisese paznicul. Pricepea el, dar nu se prea descurca în mulțimea „inversurilor”.

Și paznicul, foarte mândru de sine, îi zise:

– Băăă! Aici, la noi, este mai multe „inversuri”!

CHE NU MUNCAT MURIT!

ÎN ANUL 1964, regimul penitenciar din Aiud se transformase atât de mult în comparație cu ceea ce fusese înainte, încât mulți deținuți aveau impresia că visează. Ba, unii ziceau că nici nu mai e închisoare, ci școală. Erau catedre improvizate, la care se perindau toți „deștepții” oportuniști, făcându-și autoanalizele (de altfel, foarte puțin credibile) și mărturisind noi crezuri de fidelitate față de stăpânirea atotiertătoare, așteptând, bine-nțeleș, cu nerăbdare, beneficiile clemenței.

Și până să sosească toate cele visate, bănuite sau așteptate, nici sculatul în zori nu mai era atât de riguros; mersul la muncă doar benevol (pentru cei mai înțelegători), statul la marginea patului cu ochii deschiși aproape desființat (rămas doar pentru căpoșii refuznici din Zarcă, cei ce nu voiau să înțeleagă mersul vremii și al politicii de Stat) și mai erau și ieșiri, seara, pe la cluburile din incintă, abia așteptate de cei deștepți și înțelegători.

Regimul alimentar era și el substanțial schimbat. Nu se mai considerau suficiente doar 1250 de calorii pentru cei scoși la muncă, ci chiar de la 3000 în sus. Nu însă pentru încăpățănării din opoziție, de la Zarcă și izolări. Și tot pentru cei înțelegători mai erau și medicamente la discreție (date nu de ofițerul politic, ci de comandant și de medic), iar în caz de boală mai gravă, infirmerie sau spital. Mare lucru pentru cei ce nu priveau mai mult decât lungul nasului lor!

La cluburi, se mai dădeau filme de producție autohtonă, românească, ba chiar și străină, atunci când voiau să arate ce-i la noi și nu la alții. Răul acolo și binele la noi.

Din nu știu ce rațiuni superioare de Stat, sau doar administrative, s-a dat odată și un jurnal filmat despre mâncărurile ce se pregăteau la Athenée Palace pentru noaptea de revelion și altă dată unul cu striptease din barurile de la Belgrad. Invitați în mod special la vizionarea acestora, cei mai tineri dintre

refuznici stăteau cu paznici lângă ei, meniți să le țină ochii deschiși – în cazul în care ar fi refuzat să privească – ridicându-le pleoapele cu degetele. La urmă, întrebați dacă le-a plăcut sau nu și dacă ar mai dori ceva, tânărul Maxim Virgil, fost student, răspunse:

– Da, domnule colonel, eu aș mai vrea o balebă proaspătă de vacă în care să calc desculț și liber!

– Și femeii nu? l-a mai întrebat un aghiotant.

– Ce să le fac și cu ce, domnule? răspunse omul care avea zeci de ani de detenție în spinare, cu foamete și cine știe câtă bromură strecurată în mâncare.

– Dacă nu-ți faci autoanaliza! îi șopti un prieten la ureche.

Căci Maxim nu și-o făcuse, cu toate sfaturile „prietenești” primite.

Înțelegători sau neînțelegători, reeducați sau nereeducați, cu autoanaliză făcută sau nu, mulți au fost, în cele din urmă, adunați în niște camere mari, de pe secțiile închisorii, și supuși unui regim de înțelegere mai largă.

Acolo, se vorbea mult, se certau taberele opuse, se mai și împăcau, dar de bătut nu se băteau, de frica izolărilor. Sufereau însă cumplit de o foame aproape endemică.

Și-ntr-o noapte, într-o astfel de cameră cu paturi suprapuse până aproape de tavan, toți cei dinăuntru se treziră din visele sau din coșmarurile lor cu o putoare sufocantă în nări.

Nedumeriți, respirau atenți, ca să vadă de unde vine putoarea. Cei dumeriți primii începură să strige amenințător către un ungur care, cocoțat în al patrulea pat de sus, mânca liniștit, dintr-o cutie de conservă, niște pește stricat. Fiind scos la muncă, în timpul zilei, o luase dintr-o ladă de gunoi a popotei paznicilor.

– Dă-te jos de-acolo! îi strigau cei ce încă nu se treziseră bine.

– Arunc-o imediat! țipau cei mai revoltați, dintre care unii se și cocoșaseră ca să i-o smulgă cu forța din mâini.

Reușiră să i-o ia și somnul îi cuprinse din nou. Dar, spre

dimineată, un nou val de putoare umplu încăperea.

– Ce-o mai fi și asta? se întrebară cei ce se sufocau de ea.

– Ungurul! Ioșca! Iar mănâncă ceva împutit! zbierau cei ce-l descoperiseră că iar înfulecă ceva, din altă cutie de pește stricat.

Și cei mai iuți la fire se repeziră să-l dea jos din pat, cu pește cu tot.

Nenorocitul însă se apăra de ei, ținându-i la distanță cu un fier smuls de la pat.

– Che muncat, nu murit nimeni! Che nu muncat, murit! striga el.

Ce naiba să-i mai zică atacatorii, surprinși de explicația colocatarului lor?

Se resemnă, cu atât mai mult cu cât suna și deșteptarea.

Iar Ioșca „nu murit” deloc pentru că „muncat” și din a doua conservă...

NEA PETRICĂ ȚUȚEA ROMÂNUL

AȘA-L CUNOȘTEAU cei mai mulți dintre oamenii simpli, deținuți în Aiud, în perioada Reeducării sau a autoanalizelor critice: Nea Petrică Românul.

Mai ales după ce, odată, întrebându-l careva dintre deținuții mai puțin școliți, de la țară, probabil, „Ce profesie aveți dumneavoastră, domnule Țuțea?”, acesta îi răspunsese simplu: „Român! Român de profesie!”

Și „porecla” de atunci, transformată în renume, așa-i rămăsese: „Petre Țuțea, Românul”.

Altă dată, tot în Aiud, în timpul unei plimbări în cerc, alături de părintele profesor Dumitru Stăniloae, când acesta îl întrebase serios cum s-ar defini el însuși în fața unui public de intelectuali, Nea Petrică, plin de umor, îi spusese:

– În fața intelectualilor? Niște proști care caută neaflând? Pentru ei... „Popă de țară”.

– Și atunci, unde aveți parohia? îl întrebă Dumitru Stăniloae.

– Unde să am parohia, părinte? Unde apuc: la catedre improvizate oriunde și chiar și de la vreun amvon, dacă mi se oferă.

După aceea, explicația dată părintelui profesor se adăugă poreclei, amplificându-i faima de „Român și popă de țară”.

Cine să se mai fi îndoit de asta, când, deseori, era văzut în curtea penitenciarului prinzându-l întâmplător de mână pe câte un țigan sau pe un amărât de rob, și-l întreba:

– Știi tu, măi Niță, ce-i Adevărul?

Iar amărâtul, aproape răstignit pe vreun perete, sau proptit de ceva, cu găleata sau unealta pe care-o avea în mână și cu ochii holbați, dădea din umeri a mare și nevinovată neștiință. Și vreme de zece, cincisprezece, douăzeci de minute, o oră chiar, după aceea, omul nu scăpa nelămurit, aflând, pentru prima dată în viața lui, ce este Adevărul. Și încă într-o manieră socratică.

Mulți zâmbeau sau se mirau, ascultându-l pe Nea Petrică,

neîndrăznind să-l întrebe ceva ce ei n-ar fi înțeles. Dar asta doar pe loc, căci în celule, pe unde mai putea fi zăgăzuit, discuțiile continuau la nesfârșit și-ntotdeauna în termenii cei mai adecvați mediului, circumstanțelor și auditoriului. Iar când – în fața oamenilor simpli și săraci cu duhul – înțelegerea nu era totuși deplină, ea se transforma în admirație.

– Ce înțelegeți voi, mă, din ce spune Țuțea? îi întrebase odată colonelul Crăciun, directorul închisorii, pe niște țărani care-l ascultasera pe Țuțea vorbind prin cine știe ce colțuri sau cluburi despre indiferent ce subiect.

– Nimic, domnule colonel, da-i năprasnic când vorbește! îi răspuseseră în cor țărani.

– Și de aceea căscați gura la el?

– D-aia, da! întăriră țărani.

Colonelul, ca să se poată achita onorabil de sarcina Reeducării deținuților politici din Aiud – inclusiv de cea a lui Țuțea, habar neavând el cu cine avea să aibă de-a face – primi „indicații de sus” care, conform spuselor lui, cu mulți ani după eliberarea deținuților, sunau așa: „Tu fost de-al lor și ei de-ai tăi, așa că tu trebuie educi la ei, cum spunem noi, și bați la cur la ei, da’ ei nu trebuie știe că noi pus la cale asta”. Așa că îi organizase pe cei mai „concesivi” în cluburi: club pentru intelectuali și club pentru țărani. Or, la clubul pentru țărani, cei care-l ascultasera pe Petre Țuțea nu voiseră să vină. Că doar fusese „năprasnic” popa care-i „spovedea pe unde apucă”!

Cu intelectualii, era altfel: lor le putea vorbi și le vorbea și complicat, după prea complicata lor înțelegere. Clar însă. Și atât de clar încât, nu odată, ținu să asiste și colonelul la discuții.

Tema pentru autoanaliza nu știu cărui „conștient” era: greșeala politicii legionare.

După expunere însă, când Nea Petrică luă cuvântul, „acuzând” – chipurile! – Legiunea, îi făcu acesteia un elogiu de rămase Crăciun cu gura căscată. Și nu se putu abține să nu zică:

– Domnule Țuțea, până a nu te cunoaște, tare aș fi vrut să te omor. Dar acum, n-aș mai putea-o face!

– Riscurile cunoașterii adânci, domnule colonel! îi răspunse Țuțea zâmbind. Ce să-i faci, dacă suntem amândoi români?

Și Crăciun mai făcu ceva: îi dădu voie să umble liber prin închisoare, la orele când cei „înțelegători” erau așteptați la cluburi. Ba-i dădu și un secretar, pe nea Ghinea, ca să-l ajute să scrie tot ce-i trecea prin cap. Ceea ce Țuțea nu refuză fățiș, dar nici nu scrisese un rând. Părerile lui despre scris și mai ales despre scrisul la poruncă, în temniță, erau altele; altele și decât cele scrise „cu lampa eternității pe masă”, cum zicea el râzând de ceea ce scria Petre Pandrea.

– Ar suna ca scrierile „etern” ale lui Mao sau Kim Ir Sen! spunea el hohotind.

– De ce ne stai împotriva, domnule Țuțea? îl întreabă odată colonelul Iacob, adjunctul lui Crăciun. Dumneata care știi atât de multe și-ți umblă limba-n gură de pici tot în picioare?

Atât aștepta și nea Petrică: să-l provoace cineva la discuție și mai ales să-i pună întrebări. Răspundea de nu-l mai putea uita niciodată cel care-i punea întrebarea.

Și, nevoind să-i scape nici Iacob fără un răspuns, începu – motivându-și neconformismul, opoziția și neadaptarea la împrejurări – să-i spună că „cei ce se scaldă cu plăcere în fluviul evenimentelor, o fac fie din orgoliu, fie din capacitatea de adaptare la circumstanțe, adică din conformism, domnule Iacob, atitudine specifică ploșnițelor. Așa se numește asta!”

– Numai că atunci suferi și consecințele inadaptabilității, domnule Țuțea! îi zise Iacob, adresându-i-se politico – conform indicațiilor superiorilor, care înlocuiseră cuvântul „bandit” cu cel de „domn”.

– Da, domnule. Din pricina orgoliului, recunosc, dar de asta mă opun și intru în temniță. Că altfel, ce-aș fi? Un simplu animal adaptabil. Și nu mi-ar fi convenit. De altfel, în lupta politică majoră, omul care se angajează în ea oscilează între eroism și lașitate, ajungând apoi unde am ajuns și eu, adică la carceră, la izolare și la douăzeci de ani de temniță: prețul candidării la postura istorică de erou. Dar nu vă fie teamă de

eroi, pentru că și ei dispar în fluviile imanente ale istoriei!

– Și atunci?

– Atunci îți mai rămâne o singură posibilitate pentru ieșirea din anonim: sfințenia. Și Sfântul nu se topește decât în absolut.

– Aha! D'aia dumneavoastră, legionarii, căutați să ajungeți acolo!

– Dacă ne dă mâna, domnule colonel! încheie Țuțea.

Aflând discuția, Crăciun răsese, spunându-i lui Iacob:

– Dacă nu-ți cunoști adversarul!...

– Mda... mormăi Iacob. Da' o să-i mai vedem noi, până la sfârșitul drumului, pe acești fanatici...

Până la capătul drumului, la care se referise Iacob, administrația penitenciarului de la Aiud avea să mai vadă și să mai audă multe! Mai ales din gura lui Petre Țuțea! Ocaziile se iveau la tot pasul.

Acuzându-l cineva, odată, de geniu, din pricina căruia își permitea să spună tot ce spunea, pe la toate colțurile, el dădu din umeri.

– Mare brânză și geniile! În fața lui Dumnezeu nu există genii; geniile sunt veri primari cu idioții, beneficiind de aceleași considerente și unii, și alții.

– Și noi? Noi, domnule Țuțea? Noi, Crăciun și Iacob, ce-om fi?

– Ca și noi, doar instrumentele Sale.

– Și atunci, de ce vreți să ne distrugeți? întrebă imprudent un adjutant din administrație care asistase la discuție.

– Nu noi pe dumneavoastră, ci invers: dumneavoastră pe noi! îi răspunse Țuțea. Și ar fi bine să nu uitați încă un lucru: că dumneavoastră vă definiți prin noi, nu noi prin dumneavoastră.

– Cum vine asta?

– Cum v-am spus; pentru că, într-o relație de adversitate, un termen – ca dumneavoastră, de pildă – nu capătă dimensiunea dorită decât în funcție de cea pe care o are adversarul cu care se luptă.

– Adică, domnule?

– Adică, simplu: nu ești mare decât în măsura în care adversarul e și mai mare decât tine. Altfel, ce merit ai mai avea, în competiție cu unul mai mic decât tine? Ați înțeles?

Dacă cel ce-l întrebase sau cei ce asistaseră la discuție pricepuseră ceva, pe Țuțea puțin îl interesa. Sămânța o aruncase. Germinarea și rodirea erau problema auditorilor.

Dar pentru ca, din asta, să nu se nască sau să nu iasă cine știe ce resentimente, tot el îi asigură pe cei ce-l ascultaseră că în pofida celor pătimite în urma neconformismului său istoric, el n-ar fi în stare să acuze pe nici un frate al său de etnie că l-a asuprit.

– Și știți de ce, domnilor? Ca să nu fie jignit poporul român. Iar dacă asta s-a întâmplat, totuși, eu nu voi spune niciodată că am fost torturat ca român, ci ca ungar, neamț sau jidov; ca orice, doar ca român nu!

Și mulți râdeau de el, nu însă și cei ce-i înțelegeau slăbi-ciunea pentru neam, sau mai exact pentru felul de a fi al poporului român. De aceea, în deseale sale elanuri, îl considera și ca „marșul triumfal al lui Dumnezeu pe pământ”.

Deși, uneori, după ani și ani, mai mult sau mai puțin bolnav fiind, se căina cumplit c-a suferit treisprezece ani de temniță pentru „un popor de idioți”. La ananghie, câte nu-i scapă omului! Și nea Petrică Țuțea nu se excludea din categoria de om. Dar cum își revenea, își aducea aminte că fără un Ștefan cel Mare sau un Vlad Țepeș, România, în istoria ei, n-ar fi fost decât „o pajiște cu miei cumiști”. Lui Țepeș, revenindu-i meritul de a fi coborât morala absolută în viața românilor, prin țepele înfipite în curul infractorilor. „Că dormeai – mai zicea el râzând – cu punga de bani de aur la cap și-ți era frică să nu ți-o furi singur de la ceafă”.

Mureau de bucurie țărani, auzindu-l; mureau și intelectuali de oful a cine știe ce păcate nemărturisite... Ce-i păsa lui de ei, din moment ce erau toți români, frați de-un sânge cu el?

DUEL ARISTOCRATIC

UNUL DINTRE CEI care-n Aiud, pe la cluburi sau prin diversele celule pe unde stăteau, își mai permitea să-l ia peste picior pe nea Petrică Țuțea era Nichifor Crainic. Și avea cu ce: îl țineau băierile și se și cunoșteau de foarte multă vreme.

Profesor de Mistică la Facultatea de Teologie din Chișinău și din București, iar sub Antonescu, Ministrul Culturii și al Propagandei, Nichifor Crainic fusese arestat încă din 1947 și condamnat, drept criminal de război, la muncă silnică pe viață. De! Dacă fusese ministru de propagandă și, încă, împotriva cui!

După cei șaptesprezece ani de temniță, experiența lui de viață o depășea pe cea a lui Țuțea. Dar nu făcea niciodată caz de ea, deși-i cunoscuse pe toți directorii închisorilor prin care trecuse, pe toți „marii criminali de război” din care făcea și el parte, pe toți cei prăbușiți cu fruntea-n țărână în fața lui Maromet, la Jilava, precum și pe mulți dintre cei ce făcuseră pe eroii pentru mai mult sau mai puțin timp.

Nu se lăuda, însă, nici cu ce făcuse el în fața polonicului, nici nu povestea ce făcuseră alții sub bâtele cu care, prin multe locuri, fuseseră mânați din urmă, după cum nici nu se acuza pe sine de slăbiciuni, sau pe cei slabi de căderile din care se mai ridicaseră sau nu. Multe fapte, întâmplări sau necazuri din viața lui de proscris fuseseră, în schimb, transformate în legende ce făcuseră ocolul închisorilor. Le rosteau deținuții, murmurându-le din scrijeliturile de pe pereții celulelor și le transmiteau apoi până unde puteau s-ajungă prin alfabetul Morse.

Și cu toate că Țuțea râdea de el atunci când îi povestea ce crease sau scrisese, Crainic nu se supăra. Dimpotrivă, amplifică relatările, ca să se poată bucura sau întrista cât mai mulți dintre cei ce-l ascultau, inclusiv nea Petrică pe care nu rareori îl provoca prin spusele lui. Și controversa se instala între ei, vreme de zile-n sir.

Uitate erau atunci multe din cele de afară, dar și multe dintre cele dinăuntru, vârate reciproc sub nas.

– Unde ai tras foamea cea mai mare? îl întrebă odată Țuțea, oprindu-se din mijlocul unei dizertații despre mâncare și despre burta Sfântului Toma de Aquino.

– La Jilava, în 1948, sub Maromet și apoi aici, în Aiud, prin '51, '52, '53... ce! mai știi eu?

– Hm! exclamă Țuțea malițios și bucuros, în sinea lui, că nu-l ceruse lui Dumnezeu, cum făcuse Crainic, să repete minunea înmulțirii pâinilor, ca să-i lase lui „coșul cu firimituri”¹

– Mormăi, Petrică! Dar aș fi vrut eu să te văd pe tine visând „raiul unui blid de terci”, pe cât de mâncău te știu. Că pe Vulcănescu l-am văzut, iar de mine... ce să mai zic!

– Nu mai zi nimic, Nichifore, c-ai zis destule în fața polonicului. Ți-amintești? Că doar te citează atâtea...

– Ce-mi pasă mie de niște proști pe care atâtea i-a dus capul: să rețină c-am spus că „Nu este Dumnezeu”! Dar eu am spus și-o spun oricând: „Nu, este Dumnezeu!”, punând cu putere virgula între negație și verbul a fi. Ce să-nțeleagă însă proștii din asta, dacă n-au fost atenți la intonație? Îmi pare rău, dar asta-i poporul român, nu „marș triumfal al lui Dumnezeu pe pământ”, cum îți place ție să-l lauzi.

– Da, Nichifore, drept e că nu toți știi unde să pună virgulele și cum să le audă, dar dacă și-au „pus” și vărsat sângele unde trebuie – și slavă Domnului că mulți au făcut-o – ce să le mai ceri?

– Petrică, Petrică! Ești nevindecabil! Păcat că n-ai trecut prin câte-am trecut eu; altfel ai judeca lucrurile și alte întrebări ți-ai pune...

---

¹ Fragment bine cunoscut din poezia lui Crainic, care sună așa: „O, Milostivule, Tu care/ Cu doi ciortani și cinci colaci/ Făcuși un munte de mâncare/ Și-i săturași pe cei săraci/ Repetă, Bunule, minunea/ Și-ndestulează mii de guri/ Iar mie-ascultă-mi rugăciunea:/ Dă-mi coșul cu firimituri.” (n.a.)

– Ce-ntrebări să-mi mai pun, când ți le-ai pus tu și pentru mine? Deși, pe mine, nu căutarea sau întrebările mă obsedează, cât aflarea răspunsurilor.

– Dar le ai, nea Petrică! îl atenționează Simion Ghinea (așa-zisul „secretar” pe care i-l dăruise colonelul Crăciun, ca să-și scrie memoriile pe care nea Petrică nu și le-a scris niciodată).

– Cum să le am, Simioane? se-ncruntă Țuțea.

– Nea Petrică! Ai și uitat? Nu zice profesorul Crainic, întrebându-se: „Unde sunt cei care nu mai sunt?”¹

– Da, zice el și-ntrebă, dar cine-i răspunde altfel decât metaforic? Ciocârlia zice că-s ascunși în Lumina Celui Nepătruns, vântul că aripile lor îl doboară-n zbor și bufnița s-aștepte să vadă când marele-ntuneric va cădea. Și-atunci?

– Și-atunci, tu ce-ai vrea? interveni Crainic. Răspunsuri certe, transcendență imanentizată? Tu, care susții pe la toate colțurile că n-ai avut niciodată, în nici un ungher al singurătății tale, vreun înger sau vreun duh care să te inspire? Tu, care te-ai jucat doar cu vorbele? Da' cu mine n-o scoți la capăt! Vezi, de aceea am și evitat să te invit, pe vremuri, la Propagandă, în minister...

– Ce bine-ai făcut! C-altfel, nu știu, zău... O luam și eu ca tine, cu pușcăria, din 1947.

– Ei și? Uite, că tot aici ai ajuns! Ce-i spuneai tu, un pic mai 'nainte, lui Crăciun, sau lui Iacob, despre orgoliu, neconformism, curaj, atitudine și mai știu eu ce? Hm?

În loc să-i răspundă lui Crainic, sau să mai continue discuția, nea Petrică Țuțea îi dădu, discret, un cot secretarului său:

¹ Altă poezie a lui Crainic: „*Întrebat-am luminoasa ciocârlie/ Candelă ce leagănă-n tărie/ Undelemnul cântecului sfânt/ Unde sunt cei care nu mai sunt? Unde sunt cei care nu mai sunt?// Zise ciocârlia: s-au ascuns/ În lumina Celui Nepătruns ... // Unde sunt cei care nu mai sunt?/ Zise bufnița: când va cădea/ Marele-ntuneric, vei vedea.*” (n.a.)

– Păcat că profesorul ăsta nu-i și popă. Că de-ar fi fost așa ceva în Bărăganul de unde zice că se trage, dacă s-ar fi armonizat și cu clopotele bisericii din sat la liturghie, ar fi făcut cât o întreagă Academie.

– Ei, și matale! se miră Ghinea. De unde știi că n-o fi și făcut-o sau n-o s-o facă de acum încolo?

– Ei, parcă nu știu eu? Da-i băiat bun, oricum, cu toată pușcăria pe care a făcut-o și cu tot ce se știe despre el! Încheie nea Petrică.

Și Crainic zâmbi amar, în urma lor. Dintr-un colț, se apropiu de el Nae Cojocaru și Aurel State.

PUȘCĂRIA AIUDULUI îi cunoștea pe Nae Cojocaru și pe Aurel State ca pe doi inși pe care nici Nordul Siberiei lui Stalin, nici torturile anchetatorilor români după aducerea în țară, nici argumentele „științifice” ale lui Maromet, Goiciu sau Gheorghiu – directori notorii de pușcării – nu-i putuseră convinge să-și facă autoanalize critice, reeducări, cereri de clemență, sau să regrete că fuseseră, sau mai erau încă, legionari.

Crainic îi știa și el, căci, în Aiud, cine nu auzise de ei? Doar nea Petrică Țuțea era dintr-un sat aproape lipit cu al lui Aurel State, așa că cine-l cunoștea pe Țuțea, îl cunoștea și pe State. Iar cine-l cunoștea pe State, îl cunoștea și pe Nicolae Cojocaru, cu toate că acesta era dobrogean.

Epopeea lor siberiană îi înfrățise ca pe doi siamezi, iar N.K.V.D., neștiind cum să scape de ei, deși-i condamnase la moarte albă, în temnițele Nordului de gheață, unde intemperii-le nu reușiseră să-i răpună, îi livrase Securității românești. Învinuirea: crimă de război, pentru care urmau să plătească în țară.

Și-au plătit-o cu vârf și îndesat. Într-un mod de legendă, în care, pentru amândoi, miracolul se împletise de multe ori cu norocul.

Lui Nae Cojocaru norocul îi ajutase să ajungă într-un lagăr de japonezi (prizonieri în URSS, pentru aceleași motive

ca el și ca Aurel: crime de război), unde un ofițer, care nu-și putuse face harakiri după capturare și cu care se împrietenise, îl botezase Nikó-Laé-Kojó-Karú, el numindu-se Itá-Kurá-Yosí-Harú (cu accent pe ultimele vocale, ca în japoneză).

Dar ce să știe colegii din pușcăriile din țară despre felul de a fi al japonezilor și de obiceiurile lor? Așa că, odată ajuns în Jilava, Nae Cojocarul se pomeni că unii nu-l mai strigau pe numele de botez, ci Nikó-Laé-Kojó-Karú. Fusese japonizat.

Norocul lui însă, acolo, în Siberia, nu constase în schimbarea pronunției numelui, ci în faptul că japonezii îl adoptaseră în așa măsură încât, în lagăr, se bucura de același tratament. Era scos la muncă odată cu ei, muncea cât munceau și ei și primea ordine directe, pentru ce trebuia să facă, doar de la superiorul japonez și nu de la comandantul rus. Superiorul japonez era singurul care menținea legătura cu administrația. Altfel, nimeni nu făcea un pas. Ceea ce decidea superiorul japonez era Sfânt pentru ei. Iar când convenția nu era respectată și ofițerul politic rus voia să se impună peste superiorul lor, izbucnea greva generală. Și deseori, când administrația lagărului nu voia să țină seama de aceasta, japonezii făceau auto-dafeuri, adică își dădeau foc, cu baracă cu tot.

Obiceiuri stranie pentru ruși, dar de care se molipsise și Nicolae Cojocarul. Nu că ar fi fost în stare să-și dea foc, dar nu asculta de ordinele celor ce-l supravegheau decât când, cât și cum îi convenea lui. Și dăduse bătaie de cap multor administrații din multe închisori rusești.

Cu anchetatorii de la Securitatea României, însă, nu-i mersese prea mult. Cum le stătea ca o țepă în gât, de care nu mai știa cum să se descotorosească, îi hotărâseră pieirea dându-l pe mâna lui Goiciu care, ca director de pușcărie severă, știa ce să-i facă.

Și-i făcuse, vărându-l într-o carceră goală, a cărei ușă a fost zidită imediat în urma lui. Patru pereți betonați, fără ușă, doar cu o vizetă prin care i se introducea mâncare și apă, odată la două zile, și cu un piron fixat ceva mai sus de capul lui,

astfel încât omul să se poată spânzura de el cu mânecele cămășii, în cazul disperării pe care contau. Avea lanțuri la picioare și nimic în care să-și facă nevoile pe care le făcea pe el sau pe alături.

Goiciu dăduse ordin chiar și politicului să nu se apropie de el. Doar el, Goiciu, îi aducea, la două zile, apa și mâncarea, într-un blid de lut pe care nu-l mai lua înapoi, în speranța că Nae îl va sparge și-și va tăia vinele cu un ciob, dacă tot nu voia să se spânzure.

Neîntâmplându-se însă nici una, nici alta, Nae se pomeni, într-o zi, că-n fundul unui vas de lut se ivise un juvăt de sârmă subțire, de oțel. Și răsă. Era încă o invitație la spânzurătoare de cuiul din peretele carcerii. Dar cine să-i dea urmare? El, în nici un caz.

„Uitaseră, zicea tot el, sau nici nu știuseră de experiența mea din lagărul japonez, unde disperarea era ceva de neconceput. Arderea, da, acolo era posibilă: erau saltele, paie, scânduri și foc. Dar la Gherla, zidit în patru pereți de beton, de unde foc? Goiciu nu-mi dăduse decât un juvăt. Ce să fac cu el? I l-am zvârlit în nas, ca belciugul unui porc. Se-nfuriase rău de tot, dar nu putea ajunge la mine, prin vizetă și nici eu nu puteam ieși la el. S-a mulțumit să bată din cizme, iar eu am scrâșni din dinți. Amândoi așteptam alte ocazii, în vederea a ceea ce mai aveam în gând.”

– Și ce s-a mai ivit? Ce mai aveai în gând? îl întrebase cineva din Aiud, căruia nu-i venea să-și creadă urechilor tot ce auzea din gura lui.

Erau vechi cunoștințe din armată, din Legiune și din Barou; și nu-și putea da omul seama cum de ajunsese Nae în Aiud, în halul în care fusese adus de la Gherla.

Putea ca un stârv și era slab ca o scândură. N-ai fi știut care-i fața și care-i dosul, dacă nu-l priveai drept în obraz. Nu mai rămăsese de el decât privirea care scânteia și o agilitate pe care i-o mai dădea, probabil, voința de a supraviețui.

– Ce să-ți mai spun? întrebă Nae.

– Ce s-a mai întâmplat? Ce te-a mai pălit?
– Norocul m-a pălit. El mi-a zămbit în față, când au spart carcera în care mă zidiseră și din care apoi m-au adus aici.

– Mare noroc! exclamă prietenul.

– O să vedem! spuse sceptic Kojó-Karú, așteptând să-l pălească același noroc și-n Aiud.

Și-l păli, că fu pus sau sfătuit de prieteni „înțelegători” să-și facă autoanaliza.

– Ce să-mi fac? se miră el, atunci când unul se dăduse mai aproape de el ca să-l convingă. Autoanaliza? Ce-o mai fi si aia?

– Ai să vezi tu, Nae! îi strigă Aurel State, strecurat printre cei care se adunaseră să-l vadă și să-l audă.

Și ochii lui se-nfipseră în cei ai lui Nae ca două fulgere, așa că Nae se întrebă ce voia, oare, să-i comunice tovarășul de „baladă siberiană” cu care nu se mai văzuse de când fuseseră aduși din prizonieratul rusesc.

Dar ce voia să-i spună State nu mai apucă să audă, căci grupul adunat în jurul lor fu spulberat de gardieni și fiecare fu dus spre „locul” dinainte stabilit. Nae Cojocarul la celular și Aurel State la Zarcă, la recalcitranți, la fanatici, la „neînțelegători”.

Privilegiile unor deplasări în închisoare, ca pentru Țuțea, Pandrea, Crainic, Gyr și încă unele „mărimi” nu le aveau și muritorii de rând.

Dar pe Aurel State nu-l priveau privilegiile altora. Îl obseda doar Nae Cojocarul.

Ce se va alege de el văzând ce i se „oferă” și prin ce trebuie să mai treacă? Va rezista oare noilor tentații ale Aiudului? Cântecelor de sirenă ale celor de mai sus decât Crăciun, sau va cădea înfrânt, la limita puterilor sale atât de încercate?

Știa doar prea bine că omul este o cantitate finită de posibilități. Lunga-i experiență de front și de prizonierat îl învățase multe...

Plecase pe frontul de Răsărit ca voluntar, la vârsta de 20

de ani, cu gradul de sublocotenent de infanterie. Își amintea, răscolindu-și trecutul, că un colonel profesor la școala militară le spusese odată infanteriștilor: „Voi, dragii mei, voi, infanteriști, aveți onoarea să priviți, primii, dușmanul în ochi!”

Cumplită onoare! Avusese parte de ea de atâtea ori, ca și de ochii atâtor dușmani – ruși, uzbeki, mongoli, ucraineni, bașkiri, ciucci... Ba chiar și de evreii unui politruc, la asediul Sevas-topolului. Și ce reacții diferite, la fiecare! Tăceri la unii, tristeți la alții, disperare la mulți, încercări de sinucidere, și multe blesteme la adresa politrucilor care-i împingeau de la spate, aruncându-i în luptă...

Foarte puțini avuseseră curajul să înfrunte umiliința prizonieratului cu demnitate și resemnare. Stări pe care le trăise și le încercase și el de atâtea ori. Cu o durată variabilă, în funcție de circumstanțele în care se petreceau evenimentele. Și-n afară de sinucidere, toate treceau, perindându-i-se prin suflet ca niște valuri de apă turbure. Chiar și mândria învingătorului, pe care o gustase de atâtea ori, în stepa Kalmucă și-n vârful Caucazului, pe un pisc, unde înfipseră steagul unității lui; sau în alte clipe, din alte împrejurări și pe alte meleaguri...

La Stalingrad, însă, lucrurile luaseră o întorsătură nedorită, atât pentru nemți, cât și pentru români; încrâncenării luptei urmându-i decepția catastrofală a înfrângerii... Parcă și vedea scena: luptase până căzuse rănit, înghețând în poziția în care-l atinsese glonțul. Nu se mai putuse gândi la nimic, cufundat într-o noapte albă, până când se trezise sub potopul unei găleți cu apă, aruncată peste el. Era rânduit într-un șir de nenumărate leșuri... Cumplit coșmar!

De fapt, rusul care vărsa apă peste ei nu voia altceva decât să verifice care dintre cadavre ar mai putea fi trezit la viață pentru a lua drumul prizonieratului sau care va fi zvârlit în groapa comună, printre toți cei înghețați și testați cu găleata de apă, găsindu-se toate națiile, ruși, români și nemți; niciunui însă făcându-i-se vreo altă „favoare” în afară de cea de a fi dus unde trebuia, conform stării în care se afla.

Și pe el favoarea sau norocul îl condusesese pe drumul prizonieratului.

Spre nordul înghețat al Vorkutei¹ (din fericire, mai apropiat decât Kolîma), apoi spre arșița de foc a deșertului Karaganda², în care erau altfel de lagăre. Îngeț în cele din Nord, cu istoveală în minele de turbă; iar în cele din Karaganda cu sete, foame, sudoare și disperare.

Pe toate le încercase și din toate gustase, dar nu după pofta inimii lui, ci după cea a învingătorilor...

Câte anchete, în acele spații nesfârșite, câte greve ale foamei și câtă luptă cu aparatul represiv care-i stigmatizase drept „criminali de război”.

Pentru ca, în final, livrați patriei mame (după cinci spre zece ani de prizonierat), să-nceapă calvarul Gherlei, al Jilavei și al Aiudului, cu tot suplimentul de tortură al anchetelor autohtone.

De departe cel mai greu, pentru că, voind să-i pună capăt, într-o zi, sărise-n gol de pe acoperișul Uranusului (planeta penitenciară de pe strada bucureșteană cu același nume), pe caldarâmul de beton al curții interioare.

Peste o sută de fracturi de oase, în tot corpul. Luni de comă până la un nou proces, cu pedeapsă de ispășire. Nu scăpase de nimic și trecuse prin toate cu capul sus. Nu coborâse nici o clipă ștacheta de „cavaler fără frică”: nici în Nordul Siberiei, nici în deșertul Karagandei și nici atunci când, sprijinit în două cârje mizerabile, se târa prin curțile Aiudului, de la Zarca³ unde era izolat, până la ședințele deschise ale celor ce înțeleseseră să-și facă autoanaliza. Exemple de supunere și de capitulare care nu-l puteau strămuta dintr-ale sale. Își dăduse sângele pentru Patrie și nu mai avea nici un rost să verse și cerneală pentru ea.

---

¹ Lagăr de prizonieri și de deținuți de drept comun din Nordul Siberiei. (n.a.)

² Deșert din Asia Centrală (sovietică). (n.a.)

³ Sectorul de maximă siguranță al penitenciarului. (n.a.)

Rezistase la atâtea, pe meridiane îndepărtate, doar nu era să capituleze la Aiud! Să le dea dreptate celor care n-o aveau? În nici un caz! Curtea Supremă pentru el era Judecata din Urmă: Judecata Absolută din care, după saltul în gol, zărise ceva: un fel de consiliu la care fusese dus, străbătând o ceață de Geneză, de către o ființă nevăzută, până în fața unor bătrâni cu incerte bărbi albe. Un singur glas auzise: „Pe acesta, duceți-l jos, nu i-a sosit vremea!” Nu putea uita această hotărâre și mult îi dăduse de gândit.

Dar numai lui, nu și lui Nae Cojocaru la care ținea atât de mult și pentru care se și frământa. Putea-va trece cu bine ispita? Îl mai țineau oare puterile atât de slăbite de ultima încercare de la Gherla? Și cum să-l ajute, în cazul în care...?

Administrația nu-i lăsase împreună și se temea. Se temea, pentru că, în singurătate, chiar și eroul poate cădea. Doar sfinții nu, dar... Nae nu intra în categoria lor. Din omul viu, ar fi fost o greșeală să-și facă idol. Nici din sine nu-și făcuse, necum din cine l-ar putea dezamăgi. De aceea se temea...

Și se temu până ce, într-o bună zi, se pomeni cu Nae în celulă. Îl trimisese administrația ca să-l convingă pe el, Aurel State, să cedeze, să înțeleagă și să-și recunoască greșeala de a fi fost legionar și luptător pentru Hristos.

De cum îl văzu în celula lui, Aurel îi înțelese rostul vizitei. Nu spuse nimic și așteptă să deschidă Nae gura.

Doar că Nae, în loc să-i vorbească, sări la el plângând și-l îmbrățișă. Iar Aurel, proptindu-se în cele două cârje ce-l susțineau, îi întinse obrazul. Prea-i era drag și prea multe înfrunțaseră împreună!

– Iartă-mă! spuse Nae. N-am venit să te conving, ci doar să te îmbrățișez și să recunosc că m-ai depășit. Vorkuta și Karaganda, lagărele tale, au fost mai cumplite decât Kolîma¹ mea...

---

¹ Lagăr din Nordul Siberiei orientale, unde-și petrecuse și Nae Cojocaru parte din prizonierat. (n.a.)

CÂND SIMION GHINEA îi aduse la cunoștință lui Petre Țuțea ce se întâmplase la întâlnirea dintre Nae Cojocaru și Aurel State, bătrânul exclamă: „Ăștia doi, da! Au scris o pagină glorioasă în Istoria poporului român! Dar, Simioane, când mă vor „invita” și pe mine, cei din administrație, să-mi spun ultimul cuvânt, să ascult și cu atenție, că nici eu nu le-oi rămâne dator.

Și Petre Țuțea s-a ținut de cuvânt.

În fața podiumului ridicat în curtea penitenciarului, de pe care Petre Țuțea trebuia să-și țină cuvântarea de adio – care, pentru alții, era autoanaliza – fuseseră aduși, în zeghile lor, toți deținuții Aiudului. Și cei din Zarcă, cu zeghea-n cap, și cei pregătiți pentru eliberarea înaintea termenului, cu bocceaua în spinare.

Nelipsită de la „spectacol” nu putea fi nici administrația închisorii, prezentă pe podium, cu tot alaiul „educatorilor”: colonelul Crăciun, Iacob, adjunctul lui, ofițerii politici, toți gardienii și doctorul închisorii.

– Domnilor! își începu Petre Țuțea discursul. Aș vrea să se știe – vă rog, domnule colonel, să comunicați asta și celor de la Minister – că nu noi, cei robiți aici, facem cinste poporului român cu suferința noastră, ci el ne face nouă cinstea de a suferi pentru el. Și are acest drept, pentru că-i încarcă de glorie. E marșul triumfal al lui Dumnezeu pe pământ.

Toate și toți au trecut peste el și el a rămas același. Are cea mai unitară limbă, expresie a firii sale unice între popoarele ce l-au înconjurat, călcat și-l înconjoară încă.

A fost sub turci și nu s-a turcit. A stat cu slavii și nu s-a slavizat. Păgânii l-au năpădit și nu s-a păgănit. Împănat a fost cu nemți și cu unguri și pe toți i-a înghițit. Și nimănui care i-a călcat pragul nu i-a rămas dator.

I-a împrumutat Romei antice columna de susținere, sângele și limba, vorbindu-i frățește, dar de la obraz. O limbă cu virtuți complete poate fi un vehicul pentru tot ce se întâmplă spiritual în specia Om. Prin ea, noi, cei de azi, putem fi vulturi sau cântăreți în strănă. N-am marcat universalitatea cu

cine știe ce născociri și isprăvi, dar, datorită lucidității, ne-am dat foarte bine seama atât de limite, cât și de neputințe. Prin fire și limbă, L-am primit însă și pe Dumnezeu și tot prin ele L-am înțeles. De aceea azi și un simplu popă de-al nostru de țară, din Bărăgan de pildă, atunci când se armonizează cu dangătul clopotelor liturgice, face cât o întreagă Academie. Și tot de aceea și elitele noastre morale, ca legionarii lui Corneliu Codreanu, sunt mai presus decât cele intelectuale. De unde și problema Bisericii noastre pe care, dacă nu o situăm deasupra statului intelectual, zadarnic încercăm să facem ce vrem, de unii singuri. După cum și dacă-n marea noastră Poveste, am despuia scuturile voievozilor de crucile de pe ele, zero ne-ar fi Istoria. Că doar nu pentru ridicarea nivelului de trai s-au bătut ei! Așa că la noi, Istoria s-a făcut odată cu Biserica. Și nimeni, în această Istorie a noastră, n-a sprijinit și susținut Biserica precum a sprijinit-o și a susținut-o Mișcarea Legionară. Știau ei, legionarii, ce știau! Că orice am face noi, cei de azi, fără Ea, ar fi mai puțin important decât ceea ce am face trăind prin Ea și pentru Ea. De aceea am eu certitudinea invincibilității poporului nostru. Căci așa cum a ieșit din impasurile trecute, tot așa va ieși și din cele prezente și din cele ce vor mai veni. Virtuțile sale, daruri cerești, îl vor ajuta. Și când mulți dintre cei de azi nu vor mai fi împrejur, noi încă vom dăinui, chiar murind acum pentru el.

– Mai știi?! îi făcu colonelul Crăciun un semn discret adjunctului său. Că ăștia...

– S-o creadă ei! răspunse Iacob. Să moară mai întâi, cum zice bătrânul, și-o să mai vedem noi...

– O să vedem, o să vedem, Iacobe! Dar ăștia nici morți nu se învață minte...

– Da, dar cu toate autoanalizele făcute, ce mai sunt ei pentru noi? Cadavre vii! Strigoii! Și de strigoii, cine să se teamă?

– Hm... Mai știi?... răsuflă Crăciun, nu prea sigur pe sine. Și „ședința” cu camarazii legionari luă sfârșit.

ÎNTR-UN W.C. COMUN, dintr-un cotlon din curtea închisorii, câțiva preoți tot mai vorbeau pe șoptite:

– Grozav, Țuța asta! zicea unul.

– Da, frate! Și ce curaj pe el! Pentru asta, patriarhul ar trebui să-i facă statuie.

– Statuie, nu cred. Dar o icoană mare, da. Că mie, pe când vorbea, mi s-a părut, ba am și văzut, un porumbel ce i se pogorâse deasupra capului.

– Păi atunci, chiar că merită! Întări altul părerea colegului său. Iar dacă statuie sau icoană nu s-o putea, măcar un loc în sinod...

Dar semnalul stingerii în închisoare îi făcu pe toți domnii, robii și tovarășii din Aiud să revină la ceea ce fuseseră mai-nainte. Dar nu pentru o prea mare perioadă de timp....

SFÂRȘIT

CUPRINS

Noi cunoștințe.....	5
Gestapo	14
Pan Potoșki.....	19
Jamaîs!	26
Gogu Băsarul	31
Supusul Majestății Sale.....	35
Dascălul nostru Maromet.....	38
Polonicarul.....	42
Sunt un biet creștin, domnilor!	47
Tinetarii	52
Să n-o omori pe Natașa.....	54
Io-s cel mai prost popă ortodox din lume, cinstiți părinți!	57
Prințul	60
Deus adiutor et protector domi mei	67
Casimca	74
Programul	79
Bandiții	82
Paznicii și bătaia	94
Mai „obține-te”!.....	133
Dialectică	137
Mândra Olga Wilson și Veta Hegheduș.....	141
Logic, nu?	144
Che nu muncat murit!	146
Nea Petrică Țuța românul	149
Duel aristocratic.....	154

Editura VREMEA

Adresa poștală:

Str. Constantin Daniel, nr. 14
010631, sector 1, București

Redacția:

Piața Națiunilor Unite, nr. 3-5,
040012, sector 4, București
telefon 335.81.31

fax 311.02.19

e-mail: office@edituravremea.ro

www.edituravremea.ro

www.edituravremea.blogspot.com

PRINT
multicolor

SERVICII TIPOGRAFICE COMPLETE

Str. Bucium nr. 34 Iași

tel.: 0232/211225

fax: 0232/211252

office@printmulticolor.ro

www.printmulticolor.ro

Coli tipar: 10,5

Intraseră şaisprezece osândiţi în Casimcă, în cele patru celule ale ei, şi în decurs de numai câteva săptămâni muriseră deja cinci. Şi toţi erau planificaţi pentru un sfârşit sigur, în cele mai mizerabile condiţii. Iar pentru cei care-i planificaseră astfel, problema era doar când, câţi şi cum aveau să sfârşescă „bandiţii”.

Numai că-n lumea carcerală, în situaţii limită, de mare „înghesuală”, omul doar propune, şi Domnul, nu directorul, dispune. Privilegiu absolut al Domnului Dumnezeu, peste voia şi hotărârea Lui, nimeni, nicidecum şi niciunde neputând trece.

În Casimcă, osândiţii nu-l aşteptau decât pe „când”, căci pe „unde” li se părea că îl vedeau în fiecare clipă.

Bibliothèque et Archives nationales du Québec

3 2002 5125 3761 2

ISBN 978-973-645-297-0

9 789736 452970